پەروەردە و فێرکردن

گۆڤارێکی پەروەردەیی وەرزییە وەزارەتی پەروەردەی
حکوومەتی هەرێمی کوردستان دەری دەکات
ژمارە (5) ساڵی 2010

تێبینی بۆ نووسەرانی بەڕێز ....

ئەو تۆژینەوەو لێکۆڵینەوانەی ڕەوانەی ئەم گۆڤارە دەکرێن پێویستە ئەم خاڵانەیان ڕەچاو کرابێت:

- بە خەتێکی جوان و شاش لەسەر ڕووی یەك لاپەرە نووسرابێت، ئەگەر کۆمپیووتەر کرابێت پێویستە (سیدی) لەگەڵ بێت.
- ئەگەر وەرگێڕان بێت پێویستە دەقی بابەتە ئەسڵییەکەی لەگەڵ بێت و ئاماژە بە سەرچاوە کرابێت.
- ڕێنووسی کوردی تێدا ڕەچاو کرابێت ئەگینە گۆڤارەکە ڕێنووسەکەی یەك دەخات.
- ناوو ناونیشانی تەواوی نووسەری لەسەر نووسرابێت.

پەروەردە و فێرکردن

خاوەنی ئیمتیاز
سەفین موحسین دزەیی

سەرنووسەر
ئەحمەد محەمەد قەرەنی

ناونیشان

هەولێر ـ وەزارەتی پەروەردە

تەلەفۆن:

سەرنووسەر : 2230135

بەداڵە: 2233084

2233085

فاکس: 2230471

ئیمەیڵ:

moe@web-sat.com

لـەم ژمـارەیـەدا

* ڕێژەی خوێندنی ئافرەتان..............ئا: وشیار حەمەد حاجی و بەشدار عەبدولخالق خدر 3

*مامۆستای کارامە و پیشەیی ....ئا: کەوکەز حوسێن عەزیز 28

* کتێبخانەی قوتابخانە......................................ئەحمەد میرزا ڕۆستەمی ژیرۆ 55

* پرۆژەیەك بۆ پێداچوونەوەی سیستمی نوێی خوێندن ....محەمەد هادی دزەیی 87

* ڕابەرێ هاریکار بۆ مامۆستایێن زمانێ ئینگلیزی ....ئا: ڕەشید تەیب 108

* ئەرك و مافەکانی مامۆستا .... و: موکەڕەم ڕەشید تاڵەبانی133

* بەکار هێنانی دراما و شانۆ ....ئا: کامەران حاجی ئەلیاس 150

* ڕەنگ لە هونەری شێوەکاریدا ....ئا: پەروەردەو فێرکردن 154

ئەو بەرهەمانەی کە لەم ژمارەیەدا بڵاوکراونەتەوە ڕاوبۆچوونی نووسەرەکانیانە، وەزارەت لێیان بەرپرسیار نییە

وتەی ژمارە....

پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە هەرێمی کوردستاندا گەیشتووەتە قۆناغبەندێکی گشتگیرو هەستیاری تێکچێژراو بە کۆمەڵە سستمێکی کارگێڕی و تەکنیکی و سەرپەرشتیاری ئەوتۆ کە کۆکردنەوەیان لە ڕێبازێکی یەکگرتووی هاوسەنگدا، پێویست بە دیدێکی گەییوو گەشبین دەکات. بڕوای بەو تواناو پێویستیانە هەبێت کە لە وڵاتدا هەن و شایستەی هەڵگرتنی ئەم بارە قورس و ئەرکە پیرۆزەن.

دیدگەی گەیو ئامانجە باڵاکان دادەڕێژێت، شێوازی جێبەجێکردنیشیان بنەماکانی فەلسەفەیەکی پەروەردەی نیشتمانی دەستنیشان دەکات و نەخشەڕێی سستمێکی نوێی وەزارەتی پەرەردە دەخاتەڕوو کە ناکرێت دەقاودەق لەگەڵ یاساکانی پەرلەمانی کوردستان و کارنامەی شەشەمین کابینەی حکوومەتی هەرێم هاوجووت نەبێت.

لە ڕووی پرەکتیزەکردنیشەوە هەر لایەنێکی پەروەردەیی ـ ڕەوشتی یان فێرکردنی ـ کارامەیی بەو زانستەوە بەستراوەتەوە کە تایبەتە بە تەکنیکی نوێی خودیئەو لایەنەوە ... کەواتە هەموو بەشە زانستی و مرۆییەکانی کۆلێژەکانی خوێندنی باڵا لە زانکۆکانی هەرێمدا ناوندی پاڵپشت و تەواوکار دەبن بۆ بوارە جیاجیاکانی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لەقۆناغی باخچەی ساوایانەوە تا قۆناغی ئامادەیی، کە وێستگەیەکی هەرە گرنگی فێرکارییە لەنێوان وەزارەتی پەروەردەو وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی لە لایەکەوە، لە نێون وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی لەگەڵ بازاڕی کار لە لایەکی دیکەوە.. ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت کە هەر لایەنێکی تەکنیکی لەپرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا لە ڕووی دانانی بنەما هزرییەکان و دەرکردنی ڕێنماییەکانی کارکردن و چۆنیەتی جێبەجێکردنی بڕگە هەمە چەشنەکان و هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکانیان ڕاستەوخۆ لەو زانستەوە سەرچاوە دەگرێت کە لە یەکێك لە ناوندەکانی هەرێمدا گەڵاڵە دەبێت و گەشە دەکات.

گەشەکردنی زانستیش لە وڵاتدا پێوەرێکی باوەڕپێکراوە کە ئاستی پێدانی کارامەیی دەداتە بازاڕی کارو دەرگەی وەرگرتنی قوتابییە ئامادەکراوەکانیش واڵا دەکات، بۆ ئەوەی ڕێڕەوی پێشکەوتن بەردەوام بێت و سیستمی پەروەردەیش ببێتە ئەڵقەی بەستنەوە لە نێوان کۆمەڵ و زانکۆکاندا.

دەستەبەرکردنی هاوسەنگی لە هەر هەنگاوێکی پەروەردەییدا لەسەرەتایەکی ساکارەوە دەست پێدەکات، بەڵام حیکمەت لەوەدایە کە چۆن بە تونێلە ڕووناک و چەسپاوەکاندا دەڕوات و ئامانجە نزیکەکانی خۆی جێبەجێ دەکات.

بۆ ئەوەی هاوسەنگی لە هەموو هەنگاوەکانی دیکەی پەروەردەییشدا بەشێوەیەکی زانستی بپارێزرێت و پاراستنەکەیشی بۆ ماوەیەکی درێژ خایەن بەردەوام ببێت، پێویستی بەکارێکی بەرنامەڕێژی توکمە هەیە، کە جەخت لەسەر چۆنیەتی پێوەندیکردنی بەشەکانی پرۆسەکە بکرێت، پتر لەوەی کە هەر لایەنێك وەك ناوەندێکی سەربەخۆی ئەکتیڤ کاربکات.

بەگەڕخستنی توانا داهێنانەکانی مامۆستایان و سەرپەرشتیاران و شارەزایان لەپاڵ بەشداری پێکردنی دایك و باوکانی خەمخۆری قوتابیان خوێنێکی نوێی پاك دەبەخشێتە گیانی هاوسەنگی کارەکان، کە لایەنەکانی پلاندانان و پرۆگرامەکانی خوێندن و تەکنەلۆژیای پەروەردەیی و بەهێزکردنی توانا فێرکارییەکانی مامۆستایان لە وانەگوتنەوەداو ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان و هەڵسەنگاندن و بەدواداچوونیان یەك دەگرنەوە.

دیکۆمێنت کردنی هەنگاوەکانی ئەم ڕێبازە زانستییە ئەرکی هەرە پێشینەی گۆڤارەکەمانە (پەروەردەو فێرکردن) کە لەم ژمارەیەدا جەخت لەسەر ئەم بابەتانە کراوەتەوە:

- کۆکردنەوەی نوێترین هەنگاوەکانی پەروەردە و فێرکردن لەگەڵ ڕەسەنایەتیی کولتوورێکی نەتەوەییمان و ئاوێتەکردنیان لەنێو سیستمێکی پێشکەوتوودا کە مامۆستایان بە ئامەزرۆییەوە تێدا کاربکەن و قوتابیانیش بە شەوقەوە وەربگرن و بەیەکگەیشتنی هەردوو لایەن لە خاڵێکی دەستنیشانکراودا، بنەماکانی قوتابخانەیەك دادەمەزرێن کە نەوەیەکی نوێی هۆشیار دەربچوێنێت توانای دروستکردنی پاشەڕۆژی خۆی هەبێت. لەنێوان دەستپێك و ئەنجامەکانی ئەم سیستمەدا قۆناغێکی درێژ هەیە، بەڵام وێستگەکانی بەکورتی لەنێو بابەتی (فێرگەی دوارۆژ)دا شی کراونەتەوە.

- بایەخدان بە هەڵسەنگاندنی دەرئەنجامی خوێندن هەوڵدانێکە بۆ ڕاست ڕاگرتنی هاوکێشەی پرۆسەی پەروەردە وفێرکردن لەنێوان قوتابی و ناوەندەکانی خوێندندا،

بۆ ئەم مەبەستەش چەندین ڕێبازی تازەی تۆژینەوە خراونەتەڕوو، کە بەشێوەیەکی زانستی لە گرفتەکانی هەڵسەنگاندن دەکۆڵنەوە.

ـ پرۆگرامەکانی خوێندن کۆڵەگەیەکی سەرەکییە لە پرۆسەی فێرکردندا، ئەم جارەش جەخت لەسەر ناساندنی کتێبەکانی زانست کراوە کە هەردوو قۆناغی (1ـ9)ی بنەڕەتی و قۆناغی (10ـ12)ی ئامادەیی زانستی دەگرێتەوە. لەم بابەتەدا تیشك خراوەتە سەر پرۆگرامی زانست بۆ هەموان کە پرۆگرامێکی جیهانییە و کۆمپانیای هارکۆرتی ئەمریکی سەرپەرشتی دەکات، کتێبەکانی سەرجەم لقە زانستییەکانی وەك (زیندەزانی، کیمیا، فیزیا) لەخۆ دەگرێت، کە ئێستا لە قوتابخانەکانی هەرێمدا دەخوێندرێن.

ـ تۆژینەوەیەکی مەیدانی لەبارەی دابەزینی ئاستی زانستی لە قوتابخانەکانی هەرێمی کوردستان ئامادەکراوە و قوتابخانەکانی هەولێر بە نموونە وەرگیراون و بە ژمارە و خشتە زانیارییەکان خراونەتەڕوو و هەوڵی شیکردنەوەیشیان دراوەو لە کۆتاییدا بە چەندین دەرئەنجام و پێشنیاری بەپێز دەوڵەمەند کراوە.

ـ بۆ دەستنیشانکردنی نوێترین شێوازەکانی فێرکردن، ڕێگەی فێربوونی هەرەوەزی وەکو سیستمێکی نوێ لەم ژمارەیەدا بڵاوکراوەتەوە، بۆئەوەی مامۆستا بەڕێزەکان گەلێ لە کێشە هەنوکەییەکانی وانەوتنەوە چارەسەر بکەن بەتایبەتی ئەوانەی پێوەندی بەزانیارییە نوێیەکان و بیناکردنی کەسێتی قوتابییەوە هەیە.

ـ چەندین بابەتی دیکە لەبارەی خەسڵەت و تایبەتمەندییەکانی مامۆستا و دیارکردنی ئەرك و مافەکانی و ئامادەکردنی ڕابەرێکی تایبەت بە تاقیکردنەوەکان و بابەتێك لەبارەی ڕێکخستنی کتێبخانە و چۆنیەتی پۆلێن کردنی کتێبەکان، سەرەڕای دوو بابەتی دیکە لەبارەی ناساندنی کتێبێکی پەروەردەیی و ڕۆڵی مامۆستا لە کەتواری ئەمڕۆی عێراقدا...

داواش لە مامۆستا بەڕێزەکان و پسپۆرە پەروەردەییەکان دەکەین کە گۆڤارەکەیان بە بابەتی ئەکادیمی و تۆژینەوەی هەڵسەنگاندن و پێشنیازە زانستییەکان دەوڵەمەند بکەن.

سەرنووسەر

کتێبخانەی قوتابخانە وەك پاڵپشتێکی پرۆگرامەکانی خوێندن

بەشی دووەم

ئەحمەد میرزا ڕۆستەمی ژیرۆ

شوێن و کەلوپەل و پۆشتەییەکانی دیکەی کتێبخانەی قوتابخانە

کتێبخانەی قوتابخانەکانیش پرۆژەیەکی پەروەردەییو زانستیو ڕۆشنبیرییە، پێویستی بە ڕۆڵی پەروەردەو زانستو ڕۆشنبیری هەیە، بۆیە دەبێت لەناو نەخشەو پلانو ڕەنگرێژی تەلاری قوتابخانە یان خوێندنگەکەدا پلانو نەخشەیەکی زۆر وردو زانستییانەی لەپێشینەی بۆ بکرێت. بۆ ئەوەی ڕۆڵی تەواوو ڕاستەقینەی خۆی لەپرۆسەی فێرکردنو پەروەردەیی ئەو خوێندنگەو قوتابخانەیەدا ببینێت. ئەو وردەکارییانەی کە لە پلانو ڕەنگرێژی پێشینەی کتێبخانەی قوتابخانەکاندا

دەکرێن لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گرد دەکرێنەوە:

یەکەم: شوێن

جێگەو شوێنی کتێبخانە بایەخێکی زۆر گرنگی هەیە، نەك هەر سەبارەت بەکتێبخانەکانی قوتابخانەکان، بەڵکو بۆ هەموو جۆرەکانی کتێبخانەکانی دیکەیش بایەخێکی گرنگی هەیەو لەپێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەدا رۆڵی سەرەکی دەبینێت. بۆیە پێویستە لەکاتی هەڵبژاردنی جێگەو شوێن بۆ کتێبخانەدا لە هەموو کارو فرمانو خزمەتگوزارییە تایبەتییەکانی کتێبخانە لەبەرچاو بگیرێنو بەهەند وەربگیرێن، چ لە کتێبخانەی قوتابخانەکانو چ لەجۆرەکانی دیکەی کتێبخانەکاندا بێت. لەکاتی هەڵبژاردنی شوێن بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکان کۆمەڵە مەرجو ئەگەرێکمان هەن، کە پێویستە هەموویان بەتەواوی پەنجەیان لەسەر دابنرێتو لەو شوێنەدا بێنە دی کە بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکە دەستنیشان دەکرێت و، دەتوانین لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا چڕیان بکەینەوە:

* دەبێت شوێنی کتێبخانە بکەوێتە ناوەڕاستی تەلاری قوتابخانە،یان خوێندنگەکەوە، بۆ ئەوەی هەموو ئەندامانی کۆمەڵگەی ئەو قوتابخانەیە، بەئاسانی دەستیان بیگاتێ و هەموویان بتوانن لەخزمەتگوزارییەکانی سوودمەند بن.

* ئەگەر تەلاری ئەو قوتابخانەیە یان خوێندنگەیەك لەچەند نهۆمێك پێکهاتبوو، دەبێت کتێبخانەکە لەنهۆمی خوارەوە، واتە لەنهۆمی سەر زەوی بێت.

* دەبێت شوێنی کتێبخانە لەسەرچاوەی دەنگەدەنگو ژاوە ژاوەوە دوور بێتو هەموو پێداویستییەکانی پشوو و هێدیو هێمنیو بێ دەنگی بۆ دابین بکرێت.

* دەبێت هۆکارەکانی تەندروستی تەواوی تێدا دەستەبەر بکرێن، ئەگەرو مەرجەکانی هەواگۆڕکێی باشو فێنك کەرەوەو گەرم کەرەوەو تۆڕی کارەبایی تەواوی تێدا بێت، بۆ ئەوەی بتوانرێت هەم لەبارەی رووناك کردنەوەو هەم لەبارەی بەکار هێنانی ئامێرەکانی دیکەی کارەباوە بەتایبەتی بەکارهێنانی کۆمپیووتەرو ئینتەرنێتەوە گونجاو بێت.

* دەبێت هۆکارەکانی پارێزگاریو چاودێریو سەرپەرشتیاری بۆ دەستەبەر بکرێت.

* دەبێت ڕووناکی تەواوی بۆ دابین بکرێتو دەبێت هەوڵ بدرێت تیشکی ڕاستەوخۆی ڕۆژی بەر نەکەوێت، بەتایبەتی ژووری کتێبو چاپکراوەکان.
* دەبێت شوێنەکەی وابێتو لەکاتی پێویستدا لەڕووی ئاسۆییەوە بواری فراوانکردنەوەی هەبێت.
* دەبێت زەوی ناو کتێبخانەکە بەگشتی داپۆشراو بێت، بۆ ئەوەی بە سەریدا ڕۆیشتیت تەقە تەق و دەنگە دەنگ ڕوو نەدات و هێمنی بپارێزێت.
* دەبێت دیوارەکانی بەبۆیەی جوانو سەرنجڕاکێش بۆیاخ بکرێنو پەنجەرەکانیش هەموویان پەردە پۆشن بنو ڕەنگی جوانو سەرنجڕاکێشیان هەبێت.

تا ئێستا لەوڵاتی ئێمەدا گەورە ترین کێشەو ئاستەنگ لەبەردەم کتێبخانەی قوتابخانەکاندا بریتییە لەنەبوونی شوێن، واتە لەقوتابخانەو خوێندنگەکاندا تەنیا هۆدەیەکیش بۆ کتێبخانە نییە. باشترین چارەسەریش بۆ ئەم کێشەو تەنگژەیە بەدوو هەنگاو چارەسەر دەکرێت:

1ـ دروست کردنی لایەنی کەم دوو هۆدە لەناو حەوشەی قوتابخانە، یان خوێندنگەکاندا بۆ کتێبخانە. ئەمە لەو تەلارانەی پێشتر دروست کراونو شوێنی کتێبخانەیان بۆ تەرخان نەکراوە.

2ــ دیاریکردنی شوێنی کتێبخانە بەهەموو پێداویستییەکانیەوە لە کاتی نەخشەڕێژی پرۆژەی دروست کردنی قوتابخانەو خوێندنگە تازەکان لە کاتی ئێستەو لەداهاتووشدا.

دووەم: ڕووبەری کتێبخانەی قوتابخانە

لەکاتی نەخشەڕێژی بۆ ڕووبەری کتێبخانەکە دەبێت کارو فرمانەکانی کتێبخانەکەو ئەو خزمەتگوزارییانەی کە پێشکەشیان دەکات، هەروەها ژمارەی ئەو سوودمەندانەی کە ڕوو دەکەنە کتێبخانەکەو شێوەو قەوارەی ئەو کەلوپەل و ناوەڕۆکەی کە پێویستە کتێبخانەکە هەیبێت گشتیان لەبەر چاو بگیرێنو بەهەند وەربگیرێن. لەم بوارەدا گەلێك یاساو ڕێساو پێوانە بۆ دانانو نووسینو دەستنیشانکردنی ڕووبەری مەبەست بۆ کتێبخانەکە دانراون و دەکرێت لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گردیان بکەینەوە:

ڕووبەری شوێن یان جێگە بۆ سوودمەندان:

أـ پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکانی قوتابخانە کە لەساڵی(1970) دەرچووە، ئاماژە بەوە دەکەن کە بڕی ڕووبەری شوین بۆ یەك قوتابی بریتییە

لە(25/ 2م2). ئەم پێوانەیانەش بە (10/1) لەکۆی قوتابیانی قوتابخانەکان کە سوود لەکتێبخانەکە وەردەگرن خەملێنراوە. جا ئەگەر گریمان کۆی قوتابیانی قوتابخانەکە بریتی بێت لە(1000) قوتابی، ئەوە ئەو کات ڕووبەری دیاریکراو بۆ سوودمەندان لەکتێبخانەکەدا بریتی دەبێت لە(10/1×1000×2/25=225)م2 .

هەروەها ئەم پێوانانە ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕووبەری پێویست بۆ بەڕێوەبەریەتیو کارگێڕیو خزمەتگوزارییە هونەریو کتێبخانەییەکان 4٪ی ڕووبەری گشتی کتێبخانەکە دەگرن.

ب ـ بەڵام ڕاپۆرتی کارینجی کە لەساڵی 1936 دەرچووە، ئاماژە بەوە دەکات لای کەمی ڕووبەری پێویست بۆ یەک قوتابی دەکەوێتە نێوان سێ مەتر تا سێ مەترو نیوی چوار گۆشە(م2).

ج ـ بەڵام لۆسیل فارگۆ لەکتێبەکەیدا بەناوی (کتێبخانەی قوتابخانە library School) ئاماژە بەوە دەکات کە ڕووبەری پێویست بۆ یەک قوتابی بریتییە لە2/20م2: ئەمەش لەگەڵ پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکاندا یەک دەگرێتەوەو لێوەی نزیکەو بۆ ئەو قوتابخانانەی کەکۆی قوتابیانی لە(500) قوتابی پتر نین، بەڵام ئەو قوتابخانانەی کە ژمارەی قوتابیانی لە(500)قوتابی پترن دەبێت بڕی ڕووبەری ئەو کتێبخانەیە بەگوێرەی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە بێت:

کۆی قوتابیانی 10٪×2/20= 225/00 م2. ئەگەر بێتو کۆی قوتابیانی قوتابخانەکە(1000) قوتابی بن ئەوە ڕووبەری ئەو کتێبخانەیە دەبێت 225/00 م2بێت. 1000×1×2/25= 225/00م2.

د ـ بەڵام پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکانی ئەمریکی ئاماژە بەوە دەدەن کە ڕووبەری پێویستو مەبەست بۆ یەکەی کتێبخانەی قوتابخانە یەکسانە بە(2/25)م2.

هـ ـ لەم یاساو ڕێساو پێوانانەی کە خستمانە ڕوو بۆمان دەردەکەوێت زۆربەی زۆریان لەسەر ئەوە کۆکن کە لایەنی کەمی ڕووبەری پێویست بۆ یەک قوتابی بریتییە لە2/25م2.

نهاد عبدالمجید الناصری لەنامیلکەکەیدا (رسالة المکتبات المدرسیة) کە لەساڵی 1963 چاپی کردووە، کاتێک لەدیوانی وەزارەتی معاریف بەڕێوەبەری کتێبخانە گشتییەکانو قوتابخانەکان بووە، هەر

چەندە سەرچاوەیەکی کۆنە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێگەو سوودی زانستییانەی تەواوی خۆی هەیەو زانیارییەکانی بریتین لەزانیارییە بەراییەکانو لەم بوارەدا بەردی بناغەن، چونکە زانستو زانیاری کۆن نابێت، بەڵام هی تازەو سەردەمیانەی دەچێتە سەر، بەم شێوەیەی خوارەوە ڕووبەری جێگەی سوودمەندان لەکتێبخانەی قوتابخانەکاندا دەستنیشان کردووە و دەڵێت:

1ـ شتێکی سەرەتاییو بەڵگە نەویستە کە هەندێك بنەماو کۆڵەکە هەن دەبنە هۆی دەستنیشانکردنی ڕووبەرو قەوارەی کتێبخانەو بە سروشتی خۆیو واقیعی ئێستە بەکۆی قوتابیانو خوێندکارانی ئەو قوتابخانەوە بەندن.

2ـ بەو کۆمەڵە کتێبو چاپکراوانەوە بەندە کە چاوەڕوان دەکرێت لەکتێبخانەکەدا هەبن.

بنەما گشتییەکان دەسەلمێنن کە بۆ هەر خوێندکارێك (25) پێی چوار گۆشەمان دەوێت. ڕێژەی کورسییەکانی ئەو کتێبخانەیەش 10/1 کۆی قوتابیانی تۆمار کراون لەقوتابخانەکەدا. جا لە قوتابخانەیەکدا ئەگەر(500) قوتابیمان هەبێت، ژمارەی ئەو کورسییانەی کە پێویستن بریتی دەبن لە(50) کورسی. لەسەر ئەم بنەمایە پێویستە شوێنێکی گونجاو بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکە ئامادە بکەین کە ڕووبەرەکەی لەسنووری (1250) پێی دوو جا بێت.

ئەگەر شوێنێکی گونجاو بۆ کتێبخانەی قوتابخانە نەبێت تا بکرێتە بنکەو بارەگای ئەو کتێبخانەیە، بەتایبەتیش لەقوتابخانەکانی گوندو لادێکاندا، ئەوە دەتوانرێت یەکێك لە پۆلە گەورەکان وەك هۆڵێك تەرخان بکرێت، لەکاتی بەتاڵیو بێ ئیشیدا کتێبی تێدا بخوێنرێتەوە، یان لەبەشە وانەکان کە پێوەندییان بەکاروباری کتێبخانەوە هەیە، بۆ ئەم مەبەستە تەرخان بکرێت، ئەویش بە هێنانی ئەو کتێبانەی کە لە دۆلابەکانی ژووری بەڕێوەبەرو ژووری مامۆستایاندا هەن. کە ئەو مامۆستایە، یان لیژنەی کتێبخانە، کە باش وایە لە هەموو قوتابخانەو خوێندنگەیەکدا ئەم لیژنەیە پێکبهێنرێت، ئەگەر کتێبخانەی سەربەخۆی تەواو لەقوتاخانەدا نەبوو، ئەو کتێبو سەرچاوانە لەسەر مێزێك لەپۆل دابنێنو داوا لەقوتابیان بکرێتو هانیان بدەن بۆ ئەوەی بەگوێرەی ویستو ئارەزووەکانی خۆیان سەرچاوەیان لێ هەڵبژێرنو

بیانخوێننەوەو زۆریان لێ نەکرێتو گەر ئارەزوویان لێ بێت لەخواستنی کتێبو سەرچاوەکان ئازاد بکرێن(15).

ڕووبەری شوێنی ناوەرۆکی قوتابخانە

ناوەرۆکی کتێبخانە چەندان شێوەو جۆری جیاجیای تێدایە کەکتێبو چاپکراوە جۆربەجۆرەکان، هەیانە قەوارەیان بچوکەو هەشیانە گەورەیە، لەشێوەشدا کتێبو چاپکراو هەیە ئاساییە هەروەها هەندێکی دیکە بریتین لەکتێبو سەرچاوەو ژێدەری گرنگ گرنگو چاپکراوە زنجیرەییەکانو نەخشەو هۆکارەکانی بیستنو بینین وەك فیلم و کاسێتە ڤیدیۆییەکان، کاسێتە دەنگییەکانو بەرنامەکانی کۆمپیووتەر و سیدی ڕوومەکان (CD ROM) و هی دیکە. هەر یەکێك لەم جۆرو شێوانە ڕەفتەو دۆلابی تایبەتی خۆی دەوێت. بۆیە دەبێت لەکاتی نەخشەدارشتنی ڕووبەری کتێبخانەکە قەوارەی ئەو مژادانە بزانرێت کە کتێبخانەکە پێویستی پێیان هەیە، دەبێت بۆ هەر جۆرو شێوەیەك لەکاتی نەخشەرێژیو دروستکردنی کتێبخانەدا لایەنی کەمی بتوانرێت بۆ ماوەی پێنج سالْ سوود لە ڕووبەرەکە وەربگیرێت، لە ڕێکەوتی دەست پێ کردنی ئەو کتێبخانەیەو پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی بەسوودمەندانی خۆی.

بۆ دانان و خەملاندنی ڕووبەری پێویست بۆ ناوەرۆکی کتێبخانەکە لەکتێبو چاپکراوەکان، ڕێساو پێوانەیەکی زۆر لەم بوارەدا کۆکراونەتەوە، بۆ داکردنو هەڵگرتنی(40) کتێب پێویستت بەڕووبەری یەك م2 هەیە. کەواتە بۆ داکردنو هەڵگرتنی (120) کتێب پێویستت بەیەکەیەك واتە دۆلابێك هەیە، کە هەر یەك دۆلاب لەسێ ڕەفتە پێکهاتبێت. دەبێت ئەوەشمان لەبیر نەچێت لەناو کۆگەی کتێبو چاپکراوەکاندا کە دۆلابەکان لەیەك دەدەن، پێویستە تیشکی ڕۆژیان بەر نەکەوێت، چونکە کتێبو چاپکراوەکان خراپ دەکاتو ئەنجام هەڵدەوەرن.

ڕووبەری شوێنی فەرمانبەرانو خزمەتگوزارییە هونەرییەکان کە بریتین لەپرۆسەی پۆشتە کردنو پێرستو پۆلین کردنو پۆشتەکردنی مژادەکانی کتێبخانە هەمیشە بە30ــ 40٪ لەڕووبەری گشتی کتێبخانەکە دەخەملێنرێت.

سێیەم: کەلوپەل و ڕایەخ لەکتێبخانەی قوتابخانەدا

ڕایەخ و کەلوپەلـەکان لەکتێبخانـەی قوتابخانەدا بریتییە لـەتوخمێکی گـرنگ لەتوخمەکانی کتێبخانەی قوتابخانە، بۆیە ئـەدەبیات و ڕێـساکانی کتێبخانـەکانی قوتابخانەکان بایـەخێکی زۆر بەڕایـەخ و کەلوپەلەکانی کتێبخانە دەدەن. بۆ ئـەم مەبەستەیش چەندین مەرجیان داناوە کە دەبێت لەیەکەی ڕەفتەکاندا هەبن، بە بێ ئـەو مەرجانـە پەسـەند نییـە، ئـەم مەرجانەیش بریتین لەمانەی خوارەوە:

1ـ ئاسـان بـەکار هێنـان و توکمـەیی و پتەوی.

2ـ بتوانرێت بەئاسانی هەڵ گیرو داگیر بکرێت و لە شـوێنێکەوە بـۆ شـوێنێکی دیکە بگوێزرێتەوە.

3ـ پێویستە جوان و سـەرنجراکێش بـن و ڕەنگی گونجاوو لەباریان هەبێت.

4ـ دەبێت لـەڕووی بـەرزی و گونجانیـان لەگـەڵ قۆناغـە جیاجیاکـانی تەمـەنی قوتابییاندا گونجاوو لەبار بن.

کەلوپەلەکان

کەلوپەلی کتێبخانـە هەیـە لـەدارو تەختەو هەیە لەکانزا دروسـت کـراون، هەر کامێك بن چاکی و خراپـی خۆیـان هەیە، جا لەهەر کامێکیان بێت دەبێت ئاسان و فرەوان و پتەوو سـەرنجراکێش و گونجـاو بێـت و بەئاسـانی بهێنرێـت و ببرێت.

لـــــــەکاتی هەڵبـــــــــژاردن و دەستنیشانکردن و کڕینی کەلوپەلەکاندا پێویستە ئەم کارانەی خـوارەوە ڕەچـاو بکـرێن و پـشت بـەم زانیارییانـەی خـــوارەوە دەبەســـتن (چـــەندایەتی و چـــۆنیەتی و قـــەوارەی نـــاوەڕۆکی کتێبخانەکە و تەمەن و بەژن و بـاڵای قوتابیـــان) ئەمـــەش زانیـــاری و کاروبارەکانن کە لـەم چـەند خاڵانـەی خوارەوەدا خۆ دەنوێنن:

1. چەند ڕەفتەی یەك ڕووت پێویستە؟
2. چەند دۆڵابی دوو ڕووشت دەوێن؟
3. دەستنیشانکردنی ژمـارەی ڕەفتـە پێویـستەکان لەهـەر پێوانەیـەك لـە پێوانـە گونجاوەکـان لەگـەڵ قوتابیـان و منـداڵان و بـەپێی قۆنـاغ و تەمەنـە جیاجیاکان.
4. کام ڕەنگ بۆ ڕەفتـەکان گونجـاوە ، ئایا ئەمە پشت بـەڕەنگی دیوارەکـان و پەنجـەرەکان دەبەسـتێت، واتـە: ئایـا بەگوێرەی ڕەنگـی دیـوارو پەنجـەرەکان

ڕەنگی ڕەفتەکان هەڵ دەبژێررێن تا ببنە تاقم، یان بەپێچەوانەوە؟

أـ بەڵام سەبارەت بەپێوانەی ڕەفتەکان لەچەند پێوانەیەکدا هەڵ دەبژێررێن کە پێویستە درێژی یەك ڕەفتە لە نێوان(90ــ100) سم بێت و قوڵییەکەیشی 20سم بێت، بەڵام دەبێت لایەنی 210سم بەرز بێت ئەویش بەپێی قۆناغە جیاجیاکانی قوتابیان.[16]

باشتر وایە دۆلابی کتێبی کتێبخانەی قوتابخانە سەرەتاییەکان لەدارو تەختە دروست بکرێن، لەبەر ئەوەی نرخەکەی هەرزان ترەو ئاسانتریش مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت، چ لەلایەن قوتابیان و چ لەلایەن کارمەندانی کتێبخانەکەوە بێت.

دەبێت ئەوپەڕی بەرزی دۆلابەکان سەبارەت بەقوتابخانە سەرەتاییەکان بگاتە(4)پێ، بەم پێیە دەبێت ژمارەی خانەکانی ئەم دۆلابە بریتی بن لەسێ خانە، بەمەرجێك دووری خانەو خانەیەکی دیکە لەیەك پێ پتر نەبن. درێژییەکەشیان لەسێ پێ پتر نەبێت ، ئەستورییەکەشی لە یەك (ئینج) پتر نەبێت، قوڵییەکەشی لە(7) ئینج پتر نەبێت وەکو لەسەرەوە بەپێوانەیی سانتیمەتر ئاماژەمان پێ کرد .[17]

ب ـ کورسیو مێز.

قەوارەو شێوەی مێزەکان بەگوێرەی درێژی قوتابیانو خوێندکاران دەگۆڕێت، شێوەو قەوارەی مێزو کورسییەکان هەر چۆنێك بێت پێویستە ئەم مەرجانەی خوارەوەیان تێدا بێت:

1ـ پتەویو قایمی.

2ـ ئاسانیو فرەوانیو سەرنجڕاکێشی.

3ـ گونجانو ئاسان بەکارهێنان.

4ـ پێویستە کورسییەکان بۆ لەسەر دانیشتن خۆشو گونجاو بن ، لەپێشەوەڕا بۆ دواوە بەبڕی پێنج پلە لار بن.

5ـ سەبارەت بەمێزەکانیش دەبێت ڕوو تەختەکان، یان کانزاکانی سفتو نەرمو لووس بن بۆ ئەوەی بەئاسانی پاك بکرێنەوە.

6ـ دەبێت ڕەنگەکانیان لەگەڵ ڕەنگی دیوارو ڕەفتەو پەردەو پەنجەرەکاندا یەك بگرێتەوە.

دەبێت بەرزی کورسییەکان لە(16) ئینج پتر نەبنو باشتریش وایە لەدارو تەختە دروست بکرێن، یان لەهەر کەرستەیەکی دیکە کە لەو وڵاتەدا دەست بکەون.

بەڵام سەبارەت بەمێزەکان پێویستە لاکێشی بنو لەقەوارەی هەمە جۆردا بن، هەیانە جێگەی چوار کورسی واتە قوتابی خوێنەر دەبێت بە

پێوانەی(60×40)سم، هەشیانە جێگەی شەش کەس دەبێت بەپێوانەی(83×40)سم، هەیانە جێگەی هەشت کورسی دەبێت بەپێوانەی(110×40)سم. دەکرێت ئەو کتێبخانانەی کە جێگەیان تەسکە مێزی تاك کەسی بە پێوانەی 2×3پێ بەکار بهێنن ، بەمەرجێك بەرزی مێزەکان لەزەویەوە لە(26) ئینج پتر نەبن.

دووری نێوان مێزێك لەوی دیکەوە پێویستە(60)سم بێت، دووری نێوان ئەو مێزانەی کە هاوتەریبن لەگەڵ ڕەفتەکانو ڕەفتەکان خۆشیان(40)سم بێت، بۆ ئەوەی کارمەندانو کارگوزارانی کتێبخانەکە بەئاسانی بتوانن بەنێوانیاندا بێنو بچن.[18]

3ـ کەلوپەلەکانی دیکە:

بریتین لەکۆمەڵە کەلوپەلێکی دیکەی پێویست وەك: سندووقی پێڕستەکان، مێزو کورسی، مامۆستای کتێبخانە، یان بەرپرسی کتێبخانەکە، پیشانگەی کتێبو چاپکراوو گۆڤارەکان، هۆکارەکانی گەرم کردنو فێنك کردنەوەو ڕووناکی و کۆمەڵێك وێنەو دیمەنی جوان کە بە دیوارەکاندا هەڵدەواسرێن. دەتوانین ئەم کەلوپەلانە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا چڕ بکەینەوە:

1. پێڕستەکان: ئەگەر ئەو کتێبخانەیە شێوازی ئاسایی لەپێڕست دروست کردنو پۆلین کردنی ناوەرۆکدا بەکارهێناو کۆمپیووتەری بەکار نەهێنا، ئەوە دەبێت سندووقێك، یان چەند سندووقێکی هەبن کارتی کتێبەکان بە پێڕستی دانەران (نووسەران)و ناونیشانی کتێبو چاپکراوەکانو بابەتەکانیان تێدا بپارێزرێن، هەروەها بۆ پێڕستی پۆلین کراو. بەڵام ئەگەر ئەو کتێبخانەیە تەکنۆلۆژیای تازەی تێدا بەکار هات، واتە سیستمی کۆمپیووتەری بەکار بهێنێت، ئەوە بەلایەنی کەمەوە دەبێت ئامێرێکی کۆمپیووتەری بۆ ئەمینداری کتێبخانەکە هەبێت، تا کاروباری کارگێڕی و بەڕێوەبەرایەتی و کارە هونەرییەکانی پێ هەڵسووڕێنێت ، یەکێکی دیکەیش بۆ ڕاپەڕاندنی کاروباری خواستنو پێدان، بەلایەنی کەمەوەش دوو ئامێری دیکەی کۆمپیووتەر بۆ سوودمەندان هەبن تا بتوانن بە هۆیانەوە بۆ سەرچاوە بگەڕێن بۆ توێژینەوەو بەدواداچوونو گەڕاندنەوەی ئەو کتێبو چاپکراوە خوازراوانەی بۆ ناوەوەو دەرەوە خوازراون، ئاماژەیش بەگەڕانەوەو خواستنیان بکرێت.

2. هـەڵگری فەرهەنگـە گـەورەکان : دەکرێت ئەو هەڵگرانە دوو جۆر بن:

أـ وەك عەرەبانەیـەك بـۆ هـەڵگرتنو گواستنەوەی ئـەو فەرهـەنگو کتێبـە گەورانـە لـەکاتی هـاتنو داگرتنیـانو گواسـتنەوەیان لەشـوێنێکەوە بـۆ شوێنێکی دیکـە لـەناو کتێبخانـە یـان قوتابخانەکەدا.

ب ـ دۆلاب : بۆ هـەڵگرتنو پاراسـتنی ئەو فەرهەنگو کتێبـە گەورانـە لـەناو کتێبخانەدا.

3. هەڵگری ڕۆژنامەکان.

4. ڕەفتەی چاپکراوە وەرزییـەکان: ئـەم ڕەفتانەش چەند شێوەو جۆرێکیان هەیە. هەیانە تەنیا بۆ خستنە ڕوو، هەشیانە بـۆ پاراسـتنو خـستنە ڕووی نـوێترین ژمارەکانی ساڵێك یان پتر لەو چاپکراوە وەرزییانەی کـە لـە گۆڤـارو چـاپکراوە وەرزییەکانەوە دێن.

5. عەرەبانە بۆ هەڵگرتنو گواستنەوەی ئـەو کتێـبو چـاپکراوانەی کـە بـۆ کتێبخانـە دێـن، یـان ئـەو کتێـب و چـاپکراوانەی کـە لـە سـوودمەندانەوە دەگەڕێنەوە دوای خواستنیانو گەڕانـەوە بۆ شوێنە تایبەتییەکانی خۆیـان لەسـەر ڕەفتەکانی کتێبخانەکە.

6. کۆگەیـەکی لـەبار کـە چـەند ڕەفتەیەکی لەخۆ گرتبێت بـۆ پاراسـتنی شریتی ڤـیدیۆو کاسـێتەکانی دیکـەو مژادە تـوێ تـوێ و فیلمـە ڕوونـەکان ئەگـەر هـەبن، لەگـەڵ بەرنامـەکانی کۆمپیووتـەرو سـیدی ڕوومـەکان (CD ـ ROM) .

7. تەلـەفزیۆنو ئـامێری ڤیـدیۆ بـەگوێرەی ئـەو کاسـێتانەی بەکارهاتوون.

8. ڕیکـۆردەر بۆگـوێ گـرتن لـەو کاسـێتانەی دەنگیـان لەسـەر تۆمـار کراوە.

9. ئامێری کۆمپیووتەر کـە ئـامێری خوێندنەوەیان پێوە بەستراوە، بۆ بـەکار هێنانی بەرنامەی دەنگی ROMـ CDو MULTIM EDIA ی وێنـەیی بەیەکـەوە واتـە: ڕەنگـیو دەنگی.

10 کۆگەیەك بۆ پاراستنی دۆسێکان.

11. یەکە تاکییەکان بـۆ توێژینـەوەو لێکۆڵینـەوە بـۆ بـەکارهێنانی تـاکی توێژینەوەو لێکۆڵینەوە.

12. پەیژەیەك بە دوو پلە یان سێ پلە بۆ ئاسانکردنی کاروباری بەکارهێنانی کتێب و چـاپکراوەکان هـەبێت، واتـە داگـرتن و گێڕانـەوەی کتێـب و چاپکراوەکان لـەوەوە بـۆ سـەر ڕەفتـە بەرزەکانی ناو کۆگەی کتێبخانـە لـەو ڕەفتانەی کە دەستیان پێ ناگات.

13. تابلۆیەك بۆ تێدا هەڵواسینی بڵاوكراوەو ڕیكلامەكان.
14. چەندین پاڵپشت بۆ كتێبەكان.
15. ئامێرێكی كۆپی.

ئامادە كردن و ڕێكخستنی كتێبخانەی قوتابخانە

بۆ ئامادەكردنی كتێبخانەی قوتابخانە، پێش هەموو شتێك پێویستە جیگەو شوێنێكی گونجاوو لەباری لەناو قوتابخانەكەدا بۆ دەستنیشان بكرێت، باشتریش وایە لەناوەڕاستی قوتابخانە، یان خوێندنگەكەدا بێت. بۆ ئەوەی هەمووان بتوانن دەستیان بیگاتێو بەئاسانی سوودی لێ وەربگرن. هەرچەندە لەولاتی ئێمەدا تا ئێستەیش نەك جێگەی تەواوی بۆ دابین نەكراوە، بەڵكو ئەوەی بەخەیاڵیاندا نەهاتبێت و هەر بیریان لێ نەكردبێتەوە كتێبخانەكەیە كە ڕۆڵێكی گرنگی لە پەرەپێدان و گەشەپێدانو فرەوان بوونی بیرو مێشكی نەك هەر قوتابیان، بەڵكو مامۆستایانو گشت كارمەندانو ئەندامانی خێزانی قوتابخانەو خوێندنگەكاندا هەیە. بۆیە ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیانەی كە تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت تەلاریان بۆ دروست كراوە و حسێبی كتێبخانەیان بۆ نەكردووەو هەر هەموویان بەدەست نەبوونی جێگەو ڕێگەوە دەناڵێنن، نەك هەر بۆ كتێبخانە، بەڵكو بۆ پۆلەكانیشیان. بۆیە باش وایە ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیانەی شوێنیان نییە لەناو حەوشەی قوتابخانەكەدا جێگەو شوێنیان بۆ دروست بكرێتو ئەوانەیش تازە نەخشەی تەلاریان بۆ دادەڕێژرێت، پێویستە شوێن و جێگەی كتێبخانەشیان بۆ دەستنیشان بكرێت.

ئەو شتانەیش كە بیریان لێ دەكرێتەوەو پێویستە بیریان لێ بكرێتەوەو پێویستە پێشەكی پلانو بەرنامەیان بۆ دابڕێژرێت، بریتین لەمانەی خوارەوە:

1 ـ شوێن، ئەوەی باس كرا.
2ـ بەرپرس یان ئەمینداری كتێبخانەی قوتابخانە.

دوای ئەوەی شوێن بۆ كتێبخانەكە دابین كرا، ئەم جار دەبێت بۆ هەڵسووڕاندنو ڕێكخستنی كتێبخانەكەو پێشكەشكردنی خزمەتگوزارییەكانی كتێبخانە بە ئەندامانی خێزانی ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیە ئەمیندار، یان بەرپرسێك بۆ كتێبخانە دەستنیشان بكرێت.

ئەگەر پسپۆری قوتابخانە نەبوو، باشتر وایە كەسێك دابنرێت چ

مامۆستا بێت، یان فەرمانبەر شارەزایی هەبێت و بەڕاستی کەیفی بەکتێبو کتێبخانەو خوێندنەوە بێت . پێویستە ئەو ئەمینداری کتێبخانەیە هەروەکو گوتمان شارەزایی تەواوی هەبێتو توانای کارکردنی لە هەڵسووڕاندنو ڕاپەڕاندنی کارە هونەریو خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەکەدا هەبێت، لە ڕووی پێڕست نووسینو پۆلین کردنو ئامادەکردنی پێڕستەکان، کە بە دەست و بە کۆمپیووتەر دەنوسرێن و دەبێت لە چالاکییەکانی دەرەوەی قوتابخانەکە هاوبەشی بکات و کاریگەری تەواوی لە بەکارهێنانی کتێبخانەکە هەبێت، واتە بۆ بەکارهێنانی کتێبخانەو سوود بەخشین بە سوودمەندانی.

کارامەییو پسپۆریەتی بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە

پێویستە بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانە پسپۆرایەتی لەکاروباری کتێبخانەدا هەبێت. لەبواری زانستی کتێبخانەکەدا بڕوانامەی هەبێت و باشتر وایە ئەم بڕوانامانە، یان پسپۆرییانەی خوارەوەی هەبێت:

1 ـ دبلۆمی باڵا، یان لەزانستی کتێبخانەکانو زانیاریەکاندا و زانکۆی تەواوکردبێت.

2 ـ دبلۆمی مامناوەندی لەزانستی کتێبخانەکاندا هەبێت.

3 ـ پسپۆریو شارەزایی لەبواری کتێبخانەکاندا هەبێت، کە لە دوو ساڵ کەمتر نەبێت[19].

بەڵام بەداخەوە لەوڵاتی ئێمەدا، ناوی کتێبخانەکان هەر نەبیسترابوو چ جای پسپۆری لە زانستی کتێبخانەکاندا، مەگەر لەم یەك دوو ساڵانەدا وردە وردە بەرگوێیان کەوتبێت.

دەکرێت ئەمیندارێکی جێگیر بۆ ئەمینداری کتێبخانەکە هەبێتو پێویستە ئەو ئەمیندارە لە کاروبارە هونەریو کارگێڕییەکاندا توانای تەواوی لەهاریکاری کردنو یارمەتیدانی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانەکە هەبێت ، لەکاتی لەماڵ نەبوونی ئەمینداری کتێبخانەدا لەجێگەی ئەو بتوانێت هەموو کارو بارەکان ڕاپەڕێنێت، باشتر وایە ئەو جێگرە لەزانستی کتێبخانەکانو زانیارییەکاندا خوێندنی زانکۆی تەواوکردبێت، یان دبلۆمی مامناوەندی لە زانستی کتێبخانەکاندا هەبێت لەگەڵ شارەزاییو پسپۆری تەواو

لەبواری کار کردنو هاریکاری کردن لەگەڵ کتێبخانەکانی قوتابخانەو خوێندنگەکاندا.

بەڵام دەکرێت کارە سەرەکییەکانی ئەمیندار یان بەرپرسی کتێبخانەی قوتابخانە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گرد بکەینەوە:

1ـ دانانی پلانو سیاسەتی کتێبخانە لەڕووی پۆشتەکردنو هەڵبژاردنی مۆادە کتێبخانەییەکانو خواستنو پێدانی کتێب لەکتێبخانەکەدا کە لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانەو بابەتەکاندا ڕێک بێت، کە لەو قوتابخانە یان خوێندنگەدا دەخوێنرێن.

2ـ هاوبەشیکردنو هاریکاریکردن لە چالاکییەکانی دەرەوەی پرۆگرامی خوێندن لە لایەن کتێبخانەکەوە، بۆ بەکاربردنو بەکارهێنانی وێستگەی قوتابخانەو گۆڤارەکانی دیوانو پێشبڕکێکانی خوێندنەوە.

3ـ هاندانی قوتابیانو مامۆستایانو وانەبێژان لەسەر بەکارهێنانی کتێبخانە بە ڕێگەگەلی هەمە چەشنەی گونجاوو لەبار لەگەڵ ئاستی قوتابییاندا.

4- ڕاگەیاندنی ئەو کتێبو چاپکراوانەو مۆادە کتێبخانەییانەی کە تازە بۆ کتێبخانەکە دێن.

5ـ ئامادەکردنو ڕێکخستنی پێشبڕکێ ڕۆشنبیرییەکان.

6- پێکهێنانی لیژنەی هاوڕێیانی کتێبخانە لە قوتابیانو مامۆستایانو تەنانەت هاوولاتیانی دەوروبەر بەتایبەت ڕۆشنبیران بۆ هاریکاریکردنو یارمەتیدانی ئەمینداری کتێبخانەکە.

7ـ پێوەندی کردن بە سەرپەرشتیارانو بەخێوکەرانی قوتابیانو خوێندکارانو کۆبوونەوە لەگەڵیانداو ڕوونکردنەوەی ڕۆڵی کتێبخانە لەپاڵپشتیکردنو دەست بار گرتن لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانەکە.

خەسڵەتەکانی بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە

پێویستە ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە ئەم خەسڵەتو مەرجانەی خوارەوەی تێدا بێنە دی:

أـ مامۆستا یان وانەبێژێکی سەرکەوتوو بێت، لەڕووی پەروەردەییو دەرونییەوە پسپۆڕو شیاو بێت.

ب ـ شارەزاییو کارامەیی لە زانستی کتێبخانەکاندا هەبێتو لەبواری

کتێبخانـەی قوتابخانەکانـدا ڕاهێنـراوو مەشق پێ کراو بێت.

ج ـ ئارەزوویـەکی بـەهێزو تـەواوی هەبێتو بۆ کارکردن لەگـەڵ قوتابیـانو وانەبێژو مامۆستایاندا ئامـادەیی تێـدا بێت.

د- بـیرو مێـشك فـرەوانو زانـستو ڕۆشنبیرییەکی فرەوانی هەبێت.

هـ ـ لـەڕووی سەرچـاوەی زانـستو زانیارییە جۆر بەجۆرەکانەوە شارەزایی‌و ئاشنایەتی لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانـەو داخوازییەکانی قوتابخانەکەدا هەبێت.

و- چالاك بێتو کەسایەتییەکی بەرچاوو کاریگەری لەناو کۆمەڵدا هەبێت.

ز- لەبـەکارهێنانو کـار پێکردنـی کۆمپیووتـەرو تـەکنۆلۆژیای فێرکـردنو زانیارییەکاندا هەڵسوکەوتو شـارەزایی هەبێت.

ح ـ دەبێت بـۆ کـارکردن لەکتێبخانـەی قوتابخانەکەدا تەرخان بکرێـت و وانـەی پـێ نەگوترێتـەوە، یـان پـشکی وانەگوتنەوەی سووك بکرێت تا بتوانێت کاروبارەکانی کتێبخانەکە وەك پێویست ڕاپەڕێنێت.[20]

ناوەڕۆکی کتێبخانە

مەبەستمان لە نـاوەڕۆکی کتێبخانـە کتێـبو چـاپکراوەکانو کەرەسـتە زانستی‌و ڕۆشنبیرییەکانی کتێبخانەیە. هـەموو لایـەك دەزانـن ئـەو هـەموو هەوڵو تەقەلاو ماندوو بوونو تێچوونو خەرجییەی لەپێناو کتێبو چاپکراوو کەرەسـتە ڕۆشـنبیرییەکاندا خـەرج دەکرێن بۆ خزمەتکردنو سـوودبینینی هاوولاتیانە.

بـۆ ئـەوەی کتێبخانـەی قوتابخانـە ببێتە ئامرازو دەزگەیـەکی ڕۆشـنبیری پەروەردەیی گونجاوو لـەبار، پێویـستە کۆمەڵێکی تـەواو کتێـبو چاپکراوو سەرچاوەی ژێدەری بۆ ئامادە بکـرێن. نەك تەنیا ژمارەیـەکی بـاش و بـەس، بەڵکو دەبێت ژمارەیەکی تـەواوی بـۆ ئامادە بکرێـت. بۆیـە پـێش هـەموو شتێكو لە یەکەمین هەنگاودا دەبێـت بیر لەوە بکرێتەوە ئایا چـەندە کتێـبو سەرچـاوەمان دەوێـتو دەبێـت بـڕی چـەندە کتێـبو ژێـدەرو مـژادە کتێبخانەییەکانی بۆ ئامـادە بکـەین. ئەوەی کـە هـەمووان لەسـەری ڕێکـن دەبێت بۆ هەر قوتـابی‌و خوێنـدکارێك کە لە تۆماری قوتابخانە تۆمار کـراون (4ــ5) کتێـب ئامـادە بکرێـت. بـۆ نموونە ئەگـەر قوتابخانەیـەك (1000) قوتابی هەبێت، دەبێـت(1000×4= 4000) کتێبو چاپکراوو سەرچاوەی زانیاری بۆ ئامادە بکرێت.

جۆری ئەو کتێبو بابەتانەی کە پێویستە لەکتێبخانەکەدا هەبن

دیــاره دەبێــت نــاوەڕۆکی ئــەو کتێبخانەیە هەمە چەشنە بێت و هەموو لقو چڵو پۆپـەکانی زانسـتو زانیـاری مرۆڤایەتی لەخۆ بگرێـت، بـۆ هـەموو چینو توێژەکانی کۆمەڵگەی قوتابخانەکە بن. واتە هەمووان بتوانن بـە یەکـسانی ســوودی لێ وەربگــرن، لەگــەڵ چـاودێریکردنی لایـەنی پـەروەردەییو پاڵپشتیکردنی پرۆگرامی بڕیـار لەسـەر دراوی قوتابخانە، بەتایبەتی لەسەردەمی ئـەمڕۆی تـەکنۆلۆژیای کۆمپیوتـەرو ئینتەرنێتـدا. دەکرێـت جـۆرو چەشـنو شـێوەکانی ئـەو بابەتانـە لـەم چـەند خاڵانەی خوارەوەدا ڕوون بکەینەوە:

أـ کۆمەڵێك کتێبو ژێـدەر لەزانـستو زانیارییـە گـشتییەکان کـە بـریتین لەژێــدەرەکانی وەك فەرهــەنگ و ئەنـسکلۆپیدیا، ئەتلـەس، هـەروەها کتێبو سەرچاوەی ژیاننامەو مێـژوو و گەشـتو سـەفەرو زانـستو زانیـاریو هونەرەکانی ژیانو زانستی کۆمەڵناسیو ...تـاد. کـە هەمیـشە یارمـەتیو هاریکــاری ئەنــدامانی کۆمــەڵی قوتابخانەکان دەدەن بۆ پترکردنی زانستو زانیارییــە بڕیــار لەســەر دراوەکــانی قوتابخانە.

ب . کتێب و ژێدەرەکانی بواری هـزرو داهێنـان: کـە بـریتین لـە کتێـب و سەرچاوەی ئایین، فەلسەفەو هـۆنراوەو شانۆگەریو چیرۆكو داستانو ڕۆمان.

ج. کتێـب و سەرچـاوەی ئاسـوودەییو خـەمڕەوێنو خۆشـیبەخش هـەروەها حیکایـەتو گێڕانـەوەو گاڵتەوگـەپو کتێبـی نایـاب و وتـارو خوێندنـەوەی سـەرپێیی لـە گـشت بابەتـە جـۆر بەجۆرەکاندا.

د . کتێـبو سەرچـاوەی پاڵپـشت و دەسـت بـارگر لـەبواری پـەروەردەو فێرکردندا.

هـ . کتێـبو سەرچـاوەی زانـستی کتێبخانەو زانیارییەکان.

و . ڕۆژنامەو چاپکراوی وەرزی گشتی و تایبەتی و پسپۆری.

ز . کەرەستەو ئامرازی بیستنو بینین.

ح . کۆمپیوتەر و بەرنامەی گونجاوو ئینتەرنێت.

ڕۆڵی ئەندامانی خێزانی کتێبخانەی قوتابخانە

شـتێکی ئاشـکرایە کـە خێـزانو کۆمـەڵی قوتابخانـە، یـان خوێندنگـە هـەموویان وێکـڕاو بەیەکـەوە هـەوڵ

دەدەن هەر یەکەو ڕۆڵو تایبەتیو گرنگی خۆیان هەیە، بۆ سەرخستنو گەیاندنی ئاواتو ئامانجو مەبەستەکانی قوتابخانەکە، بە هەموو بەش و لایەنو کەسەکانیەوە بەتاکو بەکۆمەڵ، بۆ سەرکەوتنی پلانو نەخشەی پەیڕەوو پرۆگرامی قوتابخانەکە. لێرەشدا هەوڵو کۆششو تەقەلاو ڕۆڵی هەر یەکێك لە ئەندامانی خێزان، یان کۆمەڵی کتێبخانەی قوتابخانە، یان خوێندنگە بە کتێبخانەو ئەمینداری کتێبخانەکەشەوە دەخەینە ڕوو:

1ـ ڕۆڵی بەڕێوەبەرو کارگێڕی قوتابخانە:

بێ گومان سەرکەوتنی کتێبخانەی قوتابخانە پێوەندی بەبواری چالاکیو زیرەکیو کارامەیی کارگێڕیو بەڕێوەبەرایەتی ئەو قوتابخانەیەوە هەیە، چەندە چالاکو خەمخۆرو بەتەنگەوە بێت، ئەوە سەرکەوتووترو چالاکترو لێهاتووتر دەبێت.ئەو بەڕێوەبەراتییەی کە ئامانجو نەخشەو پلانو سیاسەتەکانی ئەو کتێبخانەیە دادەنێتو بەدواداچوونی بۆ دەکات و کارەکانی ڕادەپەڕێنێت. هەرچەندە لایەنو کەسانێکی زۆر هەن و هەر کەس دەتوانێت لەلای خۆیەوە لە پرۆسەی دامەزراندنو گەشەپێدانو بەرەو پێشبردنی کتێبخانەکانی قوتابخانەکان وەك دامەزراوێکی پەروەردەیی لە وەزارەتی پەروەردەو بەشە جیاجیاکانو بەڕێوەبەرایەتییەکانی ڕۆڵی گرنگو تایبەتیو کاریگەری خۆی هەبێت، ئەوانەش وەك بەڕێوەبەری قوتابخانەو ئەمینداریتی کتێبخانەکانی قوتابخانەکان، کەچی سەرەڕای ئەمانەش بەڕێوەبەری قوتابخانە خۆی ڕۆڵێکی تایبەتو کاریگەرو دیارو بەرچاوی لەم بوارەدا هەیە. بۆ ئەوەی بەڕێوەبەری قوتابخانە وەك پێویست ئەم ڕۆڵەی خۆی بۆ بەرز کردنەوەی ئاستی کتێبخانەی قوتابخانە ببینێت، لەبوارە جیاجیاکانی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەکەدا چاوەڕوانی چەند هەنگاوێکی گرنگی لێ دەکرێت. کە دەتوانین لەم خاڵانەی خوارەوەدا چڕیان بکەینەوە:

* لەبواری ئامانج و سیستمو پلانەکانی کتێبخانەکە: بەڕێوەبەری قوتابخانە ڕۆڵێکی گرنگو کاریگەری هەیە، ئەویش لەڕێگەی نەخشەو پلان دانان بۆ ئامانجەکانی کتێبخانەکە، کە بتوانێت بەئاسانی بهێنرێنە دیو لەگەڵ تواناکانی ئەو کتێبخانەیە بەراورد بکرێتو لەسەرچاوەی ئامانجە پەروەردەییە گشتییەکانەوە

هەڵبهێنجرێن‌و هاوشانی یەکدی بن‌و هاوتەریبی یەکدی بن‌و هەرگیز یەکدی بڕ نەبن ، یەکێك لەئامانجەکانی ئەو کتێبخانەیە چاندنی حەزو ئارەزووی خوێندنەوەیە لە دڵی قوتابیان‌و خوێندکارانی قوتابخانە، یان خوێندنگەدا و پێویستی ڕاهێنان‌و مەشق پێ کرنی قوتابیان لە ڕووی بەکارهێنان‌و خوێندنەوەی ئەو کتێب‌و سەرچاوە زانیارییانەی لەو کتێبخانەیەدا هەن.

* پاڵپشتیکردنی پرۆگرامی قوتابخانە: یەکێکی دیکە لەئامانجەکانی کتێبخانە کە لەپاڵپشتیکردنی پرۆگرامی قوتابخانەکەیەو نەهێشتنی هەموو ئەو کەندو کۆسپانەیە کە خراونە بەردەم کتێبخانەکەو ئەوانەی سوودی لێ دەبینن.

* دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەکە بە زانست‌و زانیارییەکان: ئەویش لەمیانەی زۆر کردن‌و پترکردنی بابەتەکانی کتێبخانەکە.

* ڕێکخستن‌و پۆلین کردن: واتە ڕێکخستن‌و پۆلین کردن‌و پێڕست نووسین‌و ئامادەکردنی کەرەستە زانیارییەکان‌و خستنە بەردەمی سوودمەندان لە قوتابیان‌و دەستەی مامۆستایان بەسووکترین و ئاسانترین شێواز. ئەویش لەڕێگەی زۆرکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەوە.

* چاندنی نەریت‌و ڕەوشتی کۆمەڵایەتی: لە کارە هەرە زۆر گرنگەکان چاندنی نەریت‌و ڕەوشتی کۆمەڵایەتی‌و ڕەوشتی بەرزە لای قوتابیان.

* **بەشداری چالاکانە:** هەروەها پێویستە بەڕێوەبەری کتێبخانە لەدانانی سیاسەت‌و پلانی گونجاوی کتێبخانەدا بەشدارییەکی چالاکانەو زۆر بکات، هەموو لایەك دڵنیا بکاتەوە کە کتێبخانەکە بەگوێرەی ئەو نەخشەو پلان‌و سیاسەتە کار دەکات.

* **هاریکاری بەڕێوەبەر:** هەروەها پێویستە بەڕێوەبەری کتێبخانە لەگەڵ دەستەی مامۆستایان‌و وانەبێژان‌و ئەمینداری کتێبخانەکەدا بۆ هێنانەدی ئەم ئامانجە بەشداری چالاکانە بکات، ئەویش لەمیانەی دامەزراندن‌و کردنەوەی کتێبخانەیەکی مەڵبەندی، یان ناوەندی لەقوتابخانەکەدا، یان دامەزراندنی ناوەندێك لەقوتابخانەکەدا بۆ سەرچاوەو ژێدەری زانیاری‌و ژێدەری فێرکاری شان بەشانی کتێبخانەکانی پۆل‌و کردنەوەی دەرگەی کتێبخانە لەڕووی قوتابیان‌و مامۆستاو وانەبێژان

لەکاتی دەوامی فەرمیو دوای دەوامی فەرمیش.

2. هاریکاریو ڕۆڵی بەڕێوەبەر لەبواری شوێنو جێگەو کەلوپەلی کتێبخانەی قەتابخانەدا: دەستنیشانکردنی شوێنو جێگەی کتێبخانەی قوتابخانە ئەرکی بەڕێوەبەری قوتابخانەکەیە. دەبێت ئەو شوێنەی کە هەڵیدەبژێرێت ئەم مەرجانەی خوارەوەی تێدا بێت:

أ ـ دەبێت بکەوێتە ناوەڕاستی پۆلەکانو چالاکییە جیاجیاکانی قوتابخانەوە.

ب ـ لەدەنگە دەنگو ژاوە ژاو دوور بێت.

ج ـ هەموو کەسو لایەنو پۆلەکان بەئاسانیو سادەیی دەستیان بیگاتێ.

د ـ لەڕووی تەندروستییەوە شیاوو گونجاو بێت، تیشکی ڕۆژی لێ بداتو بەبەردەوامی هەوای پاك بێت.

هەروەها پێویستە هۆڵێکی خوێندنەوەی باشو لەبار بۆ کتێبخانەکە دابنرێت. کە بتوانێت هەموو پێداویستییەکانی کتێبخانەی قوتابخانەکە پڕ بکاتەوەو زۆر ترین ژمارەی قوتابیانی پۆلەکان بگرێت، بۆ ئەوەی بتوانن بەئاسانیو بێ دەنگو بەشێوەیەکی هێمنانەو ڕێکوپێك سەرچاوەکان بخوێننەوەو سوودیان لێ وەربگرن.

پێویستە ئەو کتێبانە بە گشتیو هۆڵی خوێندنەوەکە بەتایبەتی کۆكو پۆشتەو پەرداخ بن و لەبەر دڵان بن و لەگەڵ باروودۆخو دەروونو جەستەی خوێنەرانی کتێبخانەکەدا ڕووناکی باشو هەوای فێنكو گەرمی گونجاوی هەبێت و بتوانرێت لەداوڕۆژو لەکاتی پێویستدا فراوانتر بکرێتەوە.

سەبارەت بەکەلوپەلو ڕایەخی کتێبخانەکەش دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانەکە لەپەیداکردنو هێنانی ئەو کەلوپەلو پێداویستیانەی کە کتێبخانەکە پێویستیەتی ڕۆڵی چالاکی هەبێت. هەروەها پەیداکردن و هێنانی کەلوپەل و ڕایەخو ئامێرو دەزگەی پێویست لەڕووی جۆرو چەندایەتی چ بۆ ڕێکخستنو خستنە ڕووی کتێبو مژادەکانی دیکە، یان بۆ خوێندنەوەو خزمەتگوزاری دیکەی کتێبخانەکە، یان بۆ ئەمینداری کتێبخانەکە. هەروەها پەیداکردنی ئامێری کۆمپیوتەرو هێڵی ئینتەرنێتو ئامێری دیکەی پێویست.

3ـ لەبواری دەرماڵەدا:

پێویستە بەڕێوەبەری قوتابخانە لەبواری دارایيو دەستمایەدا ڕۆڵی گرنگی خۆی ببینێت، کە دەکرێت لەم چەند ڕووانەی خوارەوەدا بیاننووسین:

1. بایەخــدان بەبابــەتی بودجـــەی کتێبخانەی قوتابخانەکە، ئەویش بـەهۆی ئـەو هۆکــارو ڕۆڵــە گرنگـەوە کـە لـە پترکــردنو گەشــەپێدانو دابینکردنـــی هەموو داواکارییە بنچینەییەکاندا خۆی دەنوێنێت، کە کتێبخانەی قوتابخانە بـۆ گەیانـدنی پـەیامی خـۆی پـشتیان پـێ دەبەستێت.

2. زۆر کــردنو پترکردنـــی داواکارییـــە داراییەکان بۆ ئەوەی کتێبخانەکە ئەرکی خـــۆی ڕاپـــەڕێنێت و کارمەنـــدان وەك پێویــست بتــوانن ئــەرکی سەرشــانیان لــەبواری کڕینـــی کتێـــبو سەرچـــاوەو خزمـــــەتگوزاری هەمــــــە چەشـــــنی کتێبخانەکەدا بەدی بێنن.

3. ڕێژەی بودجە: هەروەها بەڕێوەبـەری قوتابخانەکە دەتوانێت ڕۆڵـی خـۆی لـەم بــوارەدا بەچــالاکانە بنوێنێــت بــەهۆی دانانو دیاریکردنی بەشێکی دیــاریکراو یــان ڕێژەیـــەکی ســەدی لــە بودجـــەی قوتابخانەکە، یان پیتــاكو دیارییــەکانی قوتابخانەکە بۆ کتێبخانەکە، تا هەنــدێك شتی پێ بکــڕنو کــەلێنو کەلەبــەرێکی پێ پڕ بکەنەوە.

4. بەدواداچوون و لێپرسینەوە: دەبێــت بەڕێوەبەری قوتابخانەکـە بەدواداچـوونو چـــاودێریو سەرپەرشـــتی بــــەردەوامو تەواوی هــەبێت، کـە دەبێــت ئــەو بــڕە بودجــە دیـــاریکراوەی کتێبخانەکـــە ساڵانە بەشێوەیەکی ڕێکوپێــكو بــاش لەبوارە دەستنیشان کراوەکانـدا خـەرج بکرێت.

5. چارەســــــەرکردنی کێـــــشەو ئاســـتەنگەکان: دەبێـــت بەڕێوەبــــەر بەوپـــەڕی توانـــاوە هـــەوڵ بـــدات ئاستەنگو کەندو کۆسپەکانی بـەردەم کتێبخانەکە نەهێڵێت، یان هەر نـەبێت بــەگوێرەی توانــا کــەمیان بکاتــەوە. کەمکردنـــەوەی ئـــەو کێـــشانەی کـــە بەڕێوەبەرایـــەتی قوتابخانەکـــە بەســـەر کتێبخانەکەیــدا دەســەپێنێت، ڕێگــە لەبەر دەم کتێبخانەکەدا خۆش دەکات پتر خزمت پێــشکەش بکــات. دەبێــت بەڕێوەبەری قوتابخانە هەوڵ بـدات ئـەو کێــشەو تەنگژانـــەی دێنـــە بـــەردەم هەڵسووڕێنەرانی کتێبخانەی قوتابخانـە سووك بکــات و نــەهێڵێت. لەلایــەکی دیکەەوە دەبێت هەوڵ بدات دەرماڵە لە (بودجــە)ی ســاڵانە بــۆ کتێبخانـــەی قوتابخانەکە دابین و زیاتر بکات.

4ـ لەبواری کارمەندانو کارگـەرانی کتێبخانەی قوتابخانەدا:

بــۆ بەرزکردنـــەوەی ئاســـتی توانـــاو لێهـــاتوویی کتێبخانـــەی قوتابخانـــە بەڕێوەبـــەری قوتابخانەکـــە دەتوانێـــت ڕۆڵێکی گرنگو کاریگەرانە ببینێت،

ئــــەویش لەمیانـــەی هەڵبـــژاردنی ئەمینـــدارێك بـــۆ کتێبخانەکـــە ئـــەم خەسڵەتانەی خوارەوەی تێدابێت:

أ - لــــــە ڕووی پەروەردەییــــــەوە مامۆســـتایەکی زیـــرەكو ســـەرکەوتوو وشیارو ڕاهـاتوو بێـت. مامۆستایەك، یـان فەرمانبـەرێکی شـارەزاو لێهـاتوو بێتو حەزو ئارەزووی لەخوێندنەوەو کار کردن لەکتێبخانەدا هەبێت.

ب ـــ مەشـــقو ڕاهێنـــانی لـــەبواری کتێبخانەدا پێ کرا بێت، یـان پـسپۆڕو تایبەتمەنـــدی کتێبخانـــەکان بێـــت و شارەزاییو پـسپۆڕی لـەبواری زانـستی کتێبخانەکانـدا هـەبێت و لـەم بـوارەدا کاری کردبێت.

ج - لەهەڵـــسوکەوت کـــردن لەگـــەڵ قوتابیــــانو ئەنـــدامانی دەســـــتەی مامۆســــــتایانو وانەبێـــــژیو بەڕێوەبەرایەتیو کـارگێڕی کتێبخانەکـە پسپۆڕیو کارامەییو توانایەکی تەواوی هەبێت.

د - حەزو ئـارەزووی تـەواوی بـۆ کـار کردن لەکتێبخانەی قوتابخانەدا هەبێت.

ه - ڕۆشنبیرییەکی فرەوانـی هـەبێت و شارەزاو چاوڕوون بێت.

هەروەها دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانەکە ئەو کەسەی بـۆ بەرپرسـی کتێبخانەکـە دادەنێت بەتەواوی دەست بەتاڵی بکاتو بـواری تـەواوی بـۆ بڕەخـسێنێت، تـا بتوانێـت بەوپـەڕی توانـاوە کاروبـاری کتێبخانەکـە هەڵبـسووڕێنێتو بـواری تەواوی پێ بدات، بۆ ئەوەی لـەبواری کتێبخانەکاندا کارامەییو پسپۆڕیەتی خۆی پەرە پێ بدات، ئەویش لەڕێگەی بەشـداربوونی لـەخولو بەرنامـەکانی مەشـــقو ڕاهێنانـــەوە لـــەکاتی خزمەتکردن و دەوامی فەرمیدا.

هەروەها دەتوانێت بـەهۆی سـازدانی لیژنـــەی هاوڕێیـــانی کتێبخانـــەو بەدواداچـــوونو لێپرســـینەوە لـــەکارو چـالاکییەکانیان پـەرە بـە توانـاو کارامەیی کتێبخانەکە بدات.

5ــ لـەبواری زۆر کردنـی زانـستو زانیارییەکاندا:

پێویستە بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانەکە بەشـداری و سەرپەرشـتی پرۆسـەی هەڵبژاردنی کتێبو بابەتەکانی دیکەی کتێبخانە بکات و هەوڵ بدات کۆمەڵە کتێبو سەرچاوەی بـاشو لـەبار پـتر بکات ئەویش لەمانەی خوارەوە:

- کتێـــبو نامیلکـــە لەبابەتـــە جـــۆر بەجۆرەکان.
- ژێدەری بەسـوود وەك: فەرهـەنگ و ئەنسکلۆپیدیاو گەلێکی دیکە.
- ڕۆژنامەو چاپکراوی وەرزی گـشتیو تایبەتی.

• چـــیرۆکی زانـــــستیو وێـــــژەیی ئاراستەکراو.
• ئامرازو کەرەستەکانی بیستنو بینین.
• ئـــامێری کۆمپیووتـــەرو بەرنامـــەی لەبارو بەسوود.

پێویـــستە بەڕێوەبەرایـــەتی قوتابخانەکـــە لـــەکاتی هەڵبـــژاردنو پەیـــداکردنی ئـــەو سەرچـــاوانە پـــێ لەســـەر چـــەندایەتی و چـــۆنایەتی ئـــەو ژێـــدەرو سەرچـــاوانە دابگرێت، بەشێوەیەك کە لەگەڵ ئاســتی قوتابخانەکـــەو سروشـــتی پرۆگـــرامو بەرنامەو ژمارەی قوتـابیو ئەنـدامانی دەســتەی وانەبێژیـدا یــەك بگرێتــەوە. سەرباری حەزو ئارەزووەکـانی کۆمـــەڵی قوتابخانەکە. دەبێت برێکی تەواوی ئـەو سەرچاوانە بەرهەمی هـزری نیـشتمانی بگرێتەوە. هەروەها دەبێـت بەڕێوەبـەرو کارگێڕی سەرپەرشتی ڕێکخستنو پـۆلین کـردنو پێڕسـت کردنـی کتێبخانەکـە بکـات، بـە ڕێگەیـەك کـە کۆمـەڵی قوتابخانەکە بتـوانن بەئاسـانیو سـاناو سوود لە کتێبخانەکە وەربگرنو بەکاری بهێنن.

6ـــ لـــەبواری خزمەتگوزارییـــەکانی کتێبخانەدا:

پێویستە بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانەکـە دووپـــاتی بکاتـــەوە کـــە کتێبخانـــەی قوتابخانـــە چـــەندین خزمـــەتگوزاری بەکۆمـــەڵی ســـوودمەندانی خـــۆی پێشکەش دەکات لەگەڵ پێویستی پێدا گـرتن لەسـەر پێـشکەشکردنی ئـەم خزمەتگوزارییــە بنەڕەتییانـــەی لای خوارەوە:

1. خزمەتگوزاری پێـدانی کتێـب بـۆ ناوەوەو دەرەوەی قوتابخانە.
2. خزمەتگوزاری ژێدەریو ڕێنمایی.
3. خزمـــــەتگوزاری ڕاگەیانـــــدنو بیبلیۆگرافی.
4. ڕێکخستنی وانەبێژیو کۆبوونـەوە لە بۆنە جیاجیاکاندا.
5. ڕێکخستنی پێـشبڕکێی ڕۆشـنبیری وەك: یەکەمەکانی خوێندکاران.
6. ڕێکخـستنی پێـشانگەی کتێـبو رتـابلۆو وێنـەکانی قوتـابی و گـەلێك شتی دیکە.
7. سەرپەرشـــــتیکردنی بەشـــــی کتێبخانـــــەو پێـــــشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە پۆلە جیاجیاکان.

بەڕێوەبەری قوتابخانە چۆن دەتوانێت لە چالاکیو گـورجو گـۆڵیو دڵـسۆزی کتێبخانەی قوتابخانەکەی دڵنیـا بێـت، ئەویش بەگرتنەبەری ئەم هەنگاوانـەی خوارەوە:

أ ـــ بـــەراوردکردنی واقیعـــی ئـــەو کتێبخانەیە لەگەڵ ئەو کارو چـالاکیو خزمەتگوزارییانـەی کـە پێـشکەشیان

دەكات، لەگەڵ پێوەرەكانی كتێبخانەكە لەم بوارەدا.

ب ـ بەڕێوەبەر زۆر بەئاسانی دەتوانێت پەرە بە كارامەیی و كارو چالاكییەكانی كتێبخانەی قوتابخانەكەی بدات ئەگەر پشتگیری تەواوی ئەو كتێبخانە بكاتو هەوڵ بدات گەشە بسێنێت و لە هەموو بوارەكاندا ببێتە ناوەندێك بۆ زانستو زانیاری، یان ببێتە ناوەندێك بۆ سەرچاوە فێركاریو ناوەندێكی تەكنیكی فێرخوازی.

ج ـ هەروەها هەوڵدان بۆ هاریكاری كردنو یارمەتیدانی یەك دیكە لەنێوان كتێبخانەكەو ئەو كتێبخانانەی لەو دەوروبەرەدا كاراو چالاكو خزمەتگوزارن[21].

ڕۆڵی مامۆستا لە پەرپێدانو بەرز كردنەوەی كارامەیی كتێبخانەی قوتابخانە

نكۆڵی لەوە ناكرێت كە مامۆستا لەپەرەپێدانو گەشەكردنی كارو چالاكییەكانی كتێبخانەی قوتابخانە سەرچاوەیەكی دیكەی گرنگو كارامەیە. دیارە خوێندنەوەی ئازادو بەدوادا گەڕانو خوێندنەوەی دەرەوەی پرۆگرامی خوێندن بەسۆزو حەماسەتو بڕوا بوون بە پەیامی كتێبخانەوە بەندە. بۆیە لەم ڕوانگەوە مامۆستا دەتوانێت ئەوپەڕی توانای خۆی بۆ ئاراستە كردنو ڕێنمایی چالاكی جۆربەجۆر بخاتە گەڕ، بەوەی كە دەتوانێت كتێبخانەی قوتابخانە بكاتە نەریتو خوویەكی چێنراو لەدڵو دەروونی قوتابیانداو لەپێ گەیشتنو بەدەستهێنانی زانستو زانیاریو پڕ كردنەوەی كاتی بێكاری لەچالاكی بەكەڵكو پڕ سوودا هاریكاریو یارمەتییان بدات.

بەڵێ، كتێبخانەی قوتابخانە بۆ مامۆستا وەك تاقیگەیەكی زانستیو ڕۆشنبیری وایە، دەتوانێت بەو هەموو زانستو زانیاریو ڕۆشنبیرییانەی، كە تازە لە بابەتی وانەكاندا سەر هەڵدەدەن، قوتابییەكان ئاگەدار بكاتەوەو دوایین توێژینەوەو لێكۆڵینەوەی زانستیو هزری پەروەردەییو دەرونی بە قوتابییەكان ئاشنا بكاتو فێریان بكات. بەتایبەتیش ئەوانەی پێوەندییان بەشێوەو شێوازەكانی وانەبێژی و وانەگوتنەوەوە هەیە.

دەبێت مامۆستا لە بواری بەكارهێنانی كتێبخانەی قوتابخانەدا پێشەنگو پێشڕەوێكی چاكو بەسوود

بێت، بەتایبەتیش ئەوەی کە پێوەندی بە شارەزایی لە کۆمەڵی ژێدەرەکان لەبواری پسپۆڕیو تایبەتمەندێتی خۆیدا هەیە، نەخاسمە ئەو بابەتانەی کە خۆی وانەیان تێدا دەڵێتەوە.

هەروەها مامۆستا دەبێت لە بواری پێڕستو پۆلین کردنی کۆمەڵی ژێدەرو سەچاوەو ڕێکخستنی کتێبخانەو سروشتی ناوەروکو ئەو خزمەتگوزارییانەی پێشکەشیان دەکات شارەزا بێت. ئەمەو ئەو ڕۆڵانەی کە مامۆستا دەتوانێت لە پەرەپێدانو گەشەکردنی کارو چالاکییەکانی کتێبخانەی قوتابخانەدا ڕایانبپەڕێنێت لەم چەند خاڵانەی لای خوارەوەدا چڕ دەکرێنەوە:

یەکەم: گرنگیو بایەخدانی تەواو بەکتێبخانەی ناوەندو کتێبخانەی پۆل لەمیانەی ڕێنمایی کردنو ئاراستەکردنی قوتابیانو هاندانیان لە بەکارهێنانو سەردانی کتێبخانەکەو پەرەپێدانی کۆمەڵی سەرچاوەو پارێزگاری کردنیانو پاڵپشتیکردنی کتێبخانەکە لەمیانەی پیتاك پێ بەخشینو بە دەستخستنی کتێبو چاپکراوی گونجاو بۆ ئەو کتێبخانەیەو هاریکاری کردنو بەشداریکردن لەپرۆسەی هەڵبژاردنی کتێبو سەرچاوەو ڕێکخستنی کتێبخانەکە بەنوێترینو زانستی ترین شێواز.

دووەم: قۆستنەوەی هەلی بۆنە ئایینیو نەتەوەییو ڕۆشنبیرییەکانو شرۆڤەکردنی ئەو کۆمەڵە کتێبو سەرچاوانەی باس لەو بۆنانە دەکەن بۆ قوتابیەکان و هان بدرێن ئەو سەرچاوانە بەکاریان بهێننو بیانخوێننەوە، مامۆستا ئەو کتێبانە پوختە بکات و لەهۆڵدا بۆ قوتابیان ڕوونیان بکاتەوە.

سێیەم: هانی قوتابییەکان بدات کتێبو سەرچاوی زانیاری جۆربەجۆری دەرەوەی کتێبی پرۆگرامی بڕیار لەسەر دراو بەکاربهێنن و تێیان بگەیەنێت کە ئەو کتێبو سەرچاوانەی پرۆگرام تاکە سەرچاوە نین لەو بابەتانەدا پشتیان پێ ببەستن، کە وەك پرۆگرام دەیانخوێنن و ئەمانە بۆ پتەوکردنی زانستو زانیاریو خۆڕۆشنبیرکردنو خۆپڕزانیاریکردن بەس نین. بەڵکو تا کتێبو سەرچاوەی دەرەکی دەرەوەی پرۆگرام نەخوێننەوە، ئەوە هیچ بەهیچ ناکەنو پێیان ناگوترێت ڕۆشنبیرو زاناو دانا، بەڵکو دەبێت هەوڵ بدەن زۆر بخوێننەوەو بچنە کتێبخانەی قوتابخانەکانو کتێبخانە گشتییەکانو کتێبخانەکانی دیکە. هەروەها بەدوای زانستو زانیاریدا

بگەڕێنو هەمیشە بۆی وێڵ بن. کتێب بکڕن، گۆڤار بکڕن سەرچاوەو ژێدەرە گرنگو نایابو کۆنەو دەگمەنەکان پەیدا بکەنو بیانخوێننەوە.

چوارەم: پێویستە مامۆستا لەپرۆسەی هەڵبژاردنو کڕینی کتێبو سەرچاوەو ئامادەکردنی لیستێکی گونجاو بەکتێبو سەرچاوەی لەبار بۆ خوێندنەوەی دەرەوە کە لەگەڵ پۆلە جۆر بەجۆرەکانی قوتابخانەکەدا بگونجێن لەڕووی ئاستی زمانەوانیو بابەتیدا هاریکاریو بەشداری ئەمینداری کتێبخانەکە بکات. هەروەها لەڕووی کارو چالاکییەکانی دیکەوە کە بە بواری خوێندنەوەو بەدوادا گەڕانو گشت توێژینەوەو لێکۆڵینەوەکانەوە پەیوەست بن، یارمەتیو هاریکاری ئەمینداری کتێبخانەکە بکات.

پێنجەم: قوتابییەکان هان بدات کتێبو چاپکراو بۆ دەرەوەی کتێبخانە وەربگرن و لەهەر شوێنێك کە ئارەزوویان لێ بێت بیانخوێننەوە، بەتایبەتی ئەو کتێبو سەرچاوانەی کە پێوەندییان بە بابەتەکانی وانەکانیانەوە هەبێتو داوایان لێ بکرێت ئەو کتێبو سەرچاوانە بەهاوڕێو برادەرانو خزمو نزیکەکانی خۆیان بناسێننو لەنێوانیان خۆیاندا ئاڵوگۆڕیان بکەنو دایەلۆکو توێژینەوەو لێکۆڵینەوە لەسەر هزرە سەرەکییەکانی ناو کتێبەکان بکەن.

شەشەم: قوتابیان و خوێندکاران هان بدەن وتارو نووسینو ڕاپۆرتو توێژینەوەی ئاسان و سووك بنووسن و بیانهێننە ناو پۆل لەنێوان خۆیاندا بیانخەنە ڕوو و دەمەتەقێیان لەسەر بکەنو دوای پێداچوونەوەو پوختەکردن لەبڵاوکراوە گونجاوەکاندا بۆیان بڵاو بکرێتەوە.

حەوتەم: قوتابیو خوێندکاران بە شێوەیەك ڕابهێنێت بتوانن باسی کتێبو ژێدەرەکانی پەیوەست بە بابەتی خوێندنەوە بکەنو پێیان بناسێننو هەروەها چۆنیەتی گەیشتن بەو کتێبو سەرچاوانەو خواستنیان فێر بکاتو هانیان بدات بەردەوام سەردانی کتێبخانەکە بکەنو فێری ئامادەکردنی لیستی کتێبو سەرچاوەی پێوەندیدار بە بابەتی خوێندنەوەیان بکات.

هەشتەم: تایبەت کردنو دانانی نیشانەی تایبەت بەمادەی خوێندنو گەڕان بەدوایدا لەدەرەوەی پرۆگرامو خوێندنەوەی ئازادو خوێندنەوەی دەرەوەی پرۆگرامو ڕۆشنبیری گشتی لەبابەتەکەدا هەروەها لەچالاکییەکانی کتێبخانەی پەیوەست وەك چاوخشاندن بەکتێبو سەرچاوەو پوختەکردنیانو

دروستکردنی لیستی ژێدەرو سەرچاوەکان....تاد[22].

******

ڕۆڵی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە لە گەشە پێدان و بەرز کردنەوەی کارامەیی کتێبخانەکە

ئەمینداری کتێبخانە لەهەموو کەسێك پتر پێوەندی بەبواری کارو چالاکییەکانی قوتابخانەکانەوە هەیە، چ لەڕووی پەروەردەیی‌و چ لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە بێت. بۆیە دەبێت پێوەندی لەگەڵ کارگێڕی‌و بەڕێوەبەرانی قوتابخانەکەو لەگەڵ دەستەی مامۆستایان‌و لەگەڵ قوتابیاندا زۆر باش‌و پتەوو بەهێز بێت. ئەرك‌و بەرپرسیاریەتییەکانی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا چڕ دەکەینەوە:

یەکەم: ئەرك‌و بەرپرسیاریەتییە هونەرییەکان:

بەشداری باش‌و هاریکاری باش‌و چالاك لەپرۆسەی هەڵبژاردنی کتێب‌و چاپکراوی وەرزی و بابەتەی بیستن‌و بینین‌و بابەتە جۆر بەجۆرەکانی کتێبخانە، کە لەگەڵ قۆناغی قوتابخانەدا دەگونجێن، لەگەڵ بایەخدان‌و جەخت کردن لەسەر ئیعتباراتە پەروەردەیی‌و زمانەوانی‌و مادییەکان لەکاتی هەڵبژاردندا.

زۆر کردن‌و پەیداکردنی بابەتە جۆر بەجۆرەکانی کتێبخانەی قوتابخانەکان لەمیانەی چەند ڕێگایەکی هەمە چەشنە کە لەمانەی خوارەوەدا پوختە دەبن:

أـ کڕینی ڕاستەوخۆ لە نووسەران، یان لە بڵاوکەرەوە، یان لە دەزگەی دابەشکردن....تاد.

ب ـ وەرگرتنی دیاری‌و پێشکەش لە قوتابیان‌و مامۆستایان‌و سەرپەرشتیارانی قوتابیان‌و خوێندکاران یان لەهەر کەس‌و لایەنێکەوە بێت.

ج ـ ئاڵوگۆڕکردن لەگەڵ کتێبخانەکانی دیکەدا بەتایبەتیش کتێبخانەی قوتابخانەکان‌و کتێبخانە گشتییەکان.

تۆمارکردنی بابەتەکانی کتێبخانە لە تۆمارێکی تایبەت‌و پاراستنی ئەو تۆمارە.

بەرگ گرتنی کتێبەکانی کتێبخانەکە کە بەشێوەیەکی گشتی پێویستیان پێ هەیە، کە ئەمەیش یارمەتی پاراستنی سەرچاوەکان و

ئاسان بەکارهێنیانیان لەلایەن قوتابیانەوە دەدات.

پێڕست نووسین بۆ بابەتەکانی کتێبخانەو ئامادە کردنو ڕێکخستنی پێڕستی پێویست کە بریتین لە:

أ- پێڕستی دانەران.

ب - پێڕستی ناونیشانەکان.

ج - پێڕستی بابەتەکان .

پۆلین کردنی کەرەستە جۆراوجۆرەکانی کتێبخانە بەپێی یەکێك لەسیستمەکانی پۆلین کردنی باوو لەبارو سیستمی پۆلین کردنی دیوی دەیی کە بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکان لە هەموو سیستمەکانی دیکە باشترو لەبارترو زانستی ترە.

پاراستنو بژارکردنو ئامارکردنی کۆمەڵە کەرستەکانی کتێبخانە.

نووسینی ڕاپۆرتەکانی بەڕێوەبەرایەتیو کارگێڕی قوتابخانە دەربارەی کتێبخانەکە(23).

دووەم: نرخاندنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانە گشتییەکانی کۆمەڵی قوتابخانە

کۆمەڵی کتێبخانەش لەمانەی خوارەوە پێکدێت:

1.قوتابیانو خوێندکاران.

2.مامۆستایانو وانەبێژان.

3.فەرمانبەرانو کارگەرانو کارگوزاران

4- بەڕێوەبەرایەتیو کارگێڕی قوتابخانەکە.

5- لیژنەی هاوڕێیانو هاوولاتیانی دەوروبەری قوتابخانەکە.

هەڵسەنگاندنی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی کتێبخانەی قوتابخانە

کتێبخانەی کۆمەڵی قوتابخانە چەند خاڵ لەخۆ دەگرێت کە بریتین لەمانەی خوارەوە:

- خزمەتگوزاری خوێندنەوەو بەدواداچوونی ناوەوەو خواستنی دەرەوە.

- خزمەتگوزاری ژێدەرو وەلامدانەوەی پرسیارەکانی لەمەڕ ژێدەر.

- خزمەتگوزاری ڕێنمایی و ئاراستەی قوتابیان چ بۆ مەبەستی خوێندنەوە بێتو چ بۆ مەبەستی توێژینەوەو لێکۆڵینەوە بێت.

- خزمەتگوزارییەکانی ڕاگەیاندن لەمیانەی بلاوکردنەوەی کتێبخانەی کتێبخانە، یان لیستی کتێبو چاپکراوە تازەکان...تاد.

- ئامارکردنی ئیندێکسو کورتە باسەکان و بیبلیۆگرافیا بۆ وانەبێژان لەکاتی پێویستدا.

- کردنـــەوەی پیـــشانگەی کتێـــبو چاپکراوو کەرەســتەی زانیارییــەکان لــە بۆنە جیاجیاکاندا.
- ڕێکخستنی پێشبڕکێ بـۆ خوێنـەرانی بـــەرایی‌و یەکەمـــەکان‌و کەســـانی دیکەیش.
- ڕاهێنان‌و مەشق پێ کردنـی قوتابیـان لەسەر چۆنیەتی هەڵسوکەوت‌و مامەڵـە کردن لەگەڵ کتێب‌و کتێبخانەدا.
ـــ ڕێکخـــستنی کـــۆڕو کۆبوونـــەوەو دایەلۆگ و دەمەتەقێ‌و زنجیرەو بەیـەك گەیشتن‌و ڕوو بەڕوو بوونـەوەی وێـژەیی‌و زانستی لەبۆنە جۆر بەجۆرەکاندا.
ـــ بەشـــداریکردن‌و هاریکـــاریکردن بەشـــێوەیەکی ئـــەرێنی لەپـــشکی کتێبخانەکان.
ـــ پێـــشکەشکردنی خزمـــەتگوزاری کتێبخانــە کــە ئەندامــەکانی دەســتەی وانەبێژان پێویستیان پێی دەبێت.
ـــ ڕێکخـــستنی کۆمـــەڵی دۆســـتانی کتێبخانەو سەرپەرشتی کردنیان.
- بەشداریکردن لــە سـازدانی چـالاکی ڕۆشنبیری لە قوتابخانە.
- هاریکاریکردن لەگـەڵ کتێبخانــەکانی دیکە کە لە دەوروبەردا هەن.

هەڵسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانە

بێ گومان کتێبخانــەی قوتابخانــەکان گەلێك ئەرك‌و چالاکی هەمە چەشـنەی لەســەر شــانە، دەتــوانین لــەم چــەند بڕگانەی خوارەوەدا کورتیان بکەینەوە:
* بریتییە لەکۆگـەو مەڵبەنـدێك بـۆ کتێـــب‌و کەرەســـتەو بابەتگـــەلی فێرکاری.
* کتێبخانــە مەڵبەنـدی خوێندنـەوەو خزمەتگوزاری ژێدەرییە.
* بریتییە لەچەند ئامرازو ئـامێرێکی فێرکاری‌و ڕێنماییکارو خزمــەتگوزاری کتێبخانە.
* هاریکـــاری‌و پاڵپـــشتی هـــەموو پرۆگرامی قوتابخانەکەی هەیـەو بگـرە پتریش، چونکە بواری کتێب‌و سەرچاوە زانیاریەکانی ناو کتێبخانەکە لـەبواری پرۆگرامـــی قوتابخانەکـــە گـــەلێك فراوانترە.
جا لەبەر چڕی‌و پڕی کـارو چـالاکی‌و ئەرکەکانی دانانی نەخشەو پلانێك بـۆ هەڵسـەنگاندنی کتێبخانــەی قوتابخانــە کارێکی ســادەو ســاناو ئاســان نییــەو ئەرك‌و ماندووبوونێکی زۆری دەوێـت،

بۆیــە دەبێــت بــۆ هــەر قوتابخانەیــەك نەخشەو پلانێکی تایبەتو شـێوازێکی تایبەتی بۆ دابنرێت. کـاری بـەردەوامی بــۆ بکرێــت بــۆ ئــەوەی ئامــانجو مەبەسـتەکانی بـەدی بـێن بـۆ ئـەوەی پاڵپشتی پرۆگرامەکانی خوێندن بکـەن. لەو کاتـەدا هەڵـسەنگاندنەکە بـۆ ئـەم کتێبخانەیە هەڵـسەنگاندنێکی ئـەرێنی دەبێت.

هــەر کاتێــك ویــستمان کتێبخانــەی قوتابخانــە هەڵبــسەنگێنین چــەندین پرسیاری جـۆر بـەجۆر سـەرهەڵدەدەن و دەبێت وەڵامی پرسیارەکان بدرێتەوە. کە لـەم خاڵبەندییانـەی خـوارەوەدا چـڕیان دەکەینەوە:

1ـــ بۆچــی بەرنامــەی کتێبخانــەی قوتابخانە هەڵدەسەنگێنین؟

أ ـ بۆ ئەوەی بزانین چ کارو چالاکییەکی قوتابخانەیی ڕاپەڕاندووە.

ب ـ بــۆ ئــەوە بتــوانین بەئاســانی پێداویستییەکان دەستنیشان بکەین.

ج ـ بۆ ئەوەی بتوانین بەئاسانی نەخشەو پـلان بـۆ داهـاتووی ئـەو کتێبخانەیـە دابڕێژین.

2ـــ کـێن ئەوانـەی لەهەڵـسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانەدا بەشداری دەکەن؟

پێویستە لەهەڵسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانــەدا ئــەم لایەنانــەی خــوارەوە بەشداری بکەن:

أــ ئەمینــدارو دەســتەی کتێبخانــەی قوتابخانەو ئەوانەی کە لـە ڕێکخـستنو کــــارگێڕیو پێــــشکەشکردنی خزمەتگوزارییــــەکانی کتێبخانــــەو فێرکردنی کارامەییەکانی کتێبخانـەدا بەرپرسو لێپرسراوی ڕاستەوخۆن.

ب ـ بەڕێوەبــــەرانو ئاراســــتەو ڕێنماییکــــارانی قوتابخانــــەکانو نووســــینگەو خزمەتگوزارییــــە فێرکارییــەکان، واتــە لێپرســـراوان لەسەرپەرشــتی کردنــی قوتابخانــەو کـــارگێڕیو ئەوانــەی کــە بــۆ جێبـەجێکردنی کـارو فرمانـەکانیان پێویــستە پاڵپــشتی کتێبخانــەی قوتابخانەکان بکەن.

3ـ دەبێت چی هەڵبسەنگێنرێت؟

•بنەڕەتییەکانی کتێبخانـە: کۆمـەڵێك کتێبو چـاپکراوو کەرەسـتەو بابـەتی دیکەی تەواو نوێو لەبار بۆ قوتابیانو خوێندکاران. ڕێکخستنی کەرەستەکانی کتێبخانەکانو ئامـادەکردنی پێڕسـتی کارتی. هەروەها تەلاری کتێبخانەکەو هۆڵەکانو نەخشەو پلانەکانی فێرکاری کارامــەیی کتێبخانــەییو ڕێنمــایی خوێنــەرانو خزمەتگوزارییــەکانی

کتێبخانــە. هــەروەها ئەمینــداری کتێبخانــەو کارمەنــدانو کــارگوزارانی دیکــە ئەوانــەی لــەو کتێبخانــەدا کــار دەکەن.

•کــــارگێڕی کتێبخانەکــــەو پلانــــی قوتابخانەکــە بــۆ ئاســانکاری گەیــشتن بەکەرەســـتەکانی کتێبخانـــەو ســـوود وەرگــرتن لێیــان لەلایــەن قوتابیانــەوە، هەروەها دیمەنی کتێبخانەکەو سیــستمو کــەشو هــەوای گــشتی. هــەروەها هاوبەشــکردنی ئەنــدامانی دەســتەی فێرکاری لەکارگێڕیو چالاکییەکان و لـە هاندانی خوێنـدکاران بـۆ بـەکارهێنانی کتێبخانەکە.

•بواری بەکارهێنانی کتێبخانە لەلایـەن قوتابیــانو مامۆســتایانو وانەبێژانــەوە لەپرۆگرامەکانی خوێندنو چالاکییەکانی قوتابخانــەکانو بایەخــدان بــە ئــارەزووی تاکــە کەســی . واتــە بــواری زانــستیو چالاکی تاکە کەسی.

•بــواری هاریکــاریکردنی کتێبخانـــە لەپرۆسەی خویندنو فێرکاریدا:

1. چونکە کتێبخانە وەك سەرچاوەیەکی گــرنگ وایــە بــۆ هەڵــسوکەوت کــردنو هاریکـــاریکردنی تاکـــە جیاجیاکـــانی قوتابیــان لــەڕووی خوێندنــەوەو حــەزو ئارەزوو و بواری بایەخ پێدانیان لەڕووی زانستو زانیارییەوە.

2. کتێبخانـــە پێگەیەکـــە بـــۆ پـــــەروەردەکردنو گەشـــــەپێدانی کۆمەڵایەتیو ئەو ڕۆڵەی کە دەیبینێت ڕۆڵێکــی گرنگــە لەچــاك کــردنو گەشەپێدانی جۆری خوێندنو فێرکردنو پـــەروەردەکردنو پاڵپـــشتیکردنی پرۆگرام.

3. هەروەها ڕاگەیاندنو ئاشکراکردنی پلەو پایــەو شــوێنی کتێبخانــە لــەناو قوتابیانو پێوەندییە گشتییەکاندا.

4. بــواری ڕوونکردنــەوەی ڕۆڵــی کتێبخانە بۆ قوتابیـانی قوتابخانەکـەو کۆمەڵی دەوروبـەر کـە قوتابخانەکـەی لێیە.

• لــەکاتی هەڵــسەنگاندندا یەکــەمین هەنگاو چییە؟

پێویستە پێش ئەوەی دەست بەکارەکـە بکرێت پلانێکی زانستیانە بـۆ کـاری هەڵسەنگاندنەکە دابڕێـژرێت کـە ئـەم چەند خالأنەی خوارەوە دەگرێتەوە:

أ ـــ پێویــستە ئاشــنای ئــەو پــلان و پێــشنیارانە بــین، کــە بــۆ کــاری هەڵسەندنەکە داڕێژراون، ئەوانـەی کـە بەهەڵـــسەنگاندنی کتێبخانـــەکانی قوتابخانەکان تایبەتن.

ب ـ دڵنیـــابوون لـــەوەی کــــە هەڵسەنگاندن پرۆسەیەکە کاتێکی زۆر دەخایــەنێت، جــا بۆیــە بــۆ ئــەوەی

هەڵسەنگاندنەکە ڕەوتێکی زانستییانە وەربگرێتو مەبەست بپێکێت، دەبێت کاتێکی تەواوی بۆ تەرخان بکرێتو هەڵ نەپرووکێنرێت.

ج - بڕیار لەسەر ئەوە بدرێت کە پێویستە هەڵبسەنگێنرێن.

د - دانانی پلانێك بۆ نووسینی پوختەی ڕاپۆرت.

•بەرنامەو پروگرامەکانی هەڵسەنگاندن چین؟

1. تێبینیکردنی کتێبخانە لەکاتی کارکردندا لەکاتێکدا کە خوێندن بەردەوامە. هەروەها تێبینیکردنی پێش کاتژمێرەکانی خوێندنو دوای خوێندنیش.

2. ئاشنا بوونو ناسینی باشترین خزمەتگوزاریو کارو چالاکی ئەنجام دراو کەکتێبخانەکە دەیگرێتە بەر.

3. پێویستە تۆمارێکی بچووك بۆ سروشتو حەزو ئارەزووی گشتی دەربارەی چالاکیو دەستکەوتو کارو پێداویستییەکانی کتێبخانە هەبێت. دەبێت هەموو ئەو تێبینییانەی لەکاتی وەرزی خوێندنو لەهەر شوێنێکی دیکەی قوتابخانەکە بەسەر کتێبخانەکەدا دێن بنووسرێن.

4. دەبێت هەوڵی ئەوە بدەینو بزانین چەندە ئامانجەکانی کتێبخانەکە بەئامانجی قوتابخانەکە دەگاتو تاچەند کتێبخانەکە توانیویەتی پاڵپشتی بەرنامەکانی خوێندن بکات.

5. دەبێت لەهەموو تۆمارەکان و ڕاپۆرتەکانی کتێبخانەکە بکۆڵرێتەوە، پێویستە لەو پرۆسەدا کاری ئامارو ڕاکان بەیەکەوە بەکار بهێنرێن.

6. دەبێت بارو گوزەرانی ئەو کتێبخانەیە لەگەڵ کتێبخانەکانی دیکەی قوتابخانەکاندا بەراورد بکرێت، کە لەهەمان ژینگەو دەوروبەری هاوشێوەدا هەن، لەگەڵ کتێبخانەی قوتابخانەکانی دیکەدا کە هەمان قۆناغی خوێندنو فێرکاری دەیانگرێتەوە.

7. دەبێت وەك یەکەیەکی تەواوکاری لەکتێبخانەکە بکۆلرێتەوە، یان لە هەندێك لە پرۆگرامەکانی کتێبخانە وەك بەرنامەی فێرکاری قوتابیانو خوێندکاران لەبەکارهێنانی کتێبخانەو کاریگەریەتی کتێبخانە لەسەر قوتابیان و بواری بەکارهێنانی کتێبخانە لەلایەن بەشە جیاجیاکانی قوتابخانەو ڕۆڵی ئەمینداری کتێبخانەکە وەك مامۆستاو ڕێنماییکار بۆ قوتابیان.

ڕەنگ
لە هونەری شێوەکاریدا

ئا: پەروەردەو فێرکردن

ڕەنگ لە هونەری شێوەکاریدا بۆ مامۆستایانی پەروەردەی هونەر قۆناغی ـ (7ـ 8ـ 9)ی بنەڕەتی و قۆناغی ئامادەیی، ناونیشانی ئەو کتێبەیە کە سەرپەرشتیاری پەروەردەیی مامۆستا (عەبدوڵڵا محەمەد ساڵح ڕواندزی) ئامادەی کردووەو لە دووتوێی دووسەدو هەشت لاپەڕەی قەوارە گەورە و بە بەرگی ڕەنگاوڕەنگ و وێنەی ڕەنگاو ڕەنگەوە لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتی پرۆگرام و چاپەمەنییەکانی سەر بەوەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان چاپ و بڵاوکراوەتەوە، بۆ ئەوەی ببێتە ڕێبەرێك بۆ مامۆستایان لەو قۆناغانەی خوێندن کە لە سەر بەرگی کتێبەکە ئاماژەیان پێ کراوە.

ئامادەکاری کتێبەکە لە پێشەکییەکی کورتدا ئاماژە بەوە دەکات کە ڕەنگ هۆکارێکە بۆ گوزارەکردن لە بەهاکانی فۆرم و واتای دەروونی لە ڕووی جوانیشەوە پێوەندی بە هونەرەوە هەیە. بۆیە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە جوانی گرنگترین لایەنە کە ڕەنگ ڕۆڵی دیارو بەرجەستەی تێدا دەبینێت و هەوڵ دەدات بە گوزارە بگاتە توخمی ڕووتی جوانی، کە بەپێی یاساکانی جوانناسی هەوڵ دەدات ڕیتم و گونجان دروست بکات. لەوەشمان ئاگەدار دەکاتەوە کە کاتێك تیۆری ڕەنگ پەیدابوو

هونەرمەندان هـەوڵیان دا سـوودی لـێ ببیـــنن و ڕێـــچکەو ڕێبـــازی نـــوێی هونـــەرییان لێ هـــەڵهێنجاو ڕێـــی ئەفراندنی بۆ خۆش کردن.

ئاماژە بەوەیش دەکات لەبەر ئەوەی پرۆگرامی خوێنـدن لـەڕووی هـەبوونی کتێبی خوێندنی لەمەڕ هونەرو ڕەنگەوە لە وڵاتـی ئێمـەدا هـەژارە، بەتایبـەتی لـەبواری ڕەنگـدا، بۆیـە ئـەم بابەتـەی هەڵبـژاردووەو ئـەم کتێبـەی خـۆی بـۆ ڕەنگ لەهونـەری شـێوەکاریدا تـەرخان کردووە، تا مامۆستایانی بواری هونـەر وەك ڕێبـەرێك سـوودی لێ وەربگـرن و نـاوەرۆکی بابەتـەکان بـۆ فێرخـوازو قوتابیـان ئاشـنا بکـەن. هـەروەها کتێبەکە بـە پاڵپـشتێك بـۆ خوێنـدنی پەروەردەی هونەر لەفێرگەکانی هەرێمی کوردستان بۆ قۆناغی حەوت و هەشت و نـۆی بنـەڕەتی و هـەروەها قۆنـاغی ئامادەیی لەلایەك و لەلایەکی دیکـەوە وەك سەرچـاوەیەکی هونـەری هـەژمار دەکـات کـە فێرخـوازان دەتـوانن لـە کتێبخانـەی فێرگـەکان سـوودی لێ وەربگرن. وێـڕای ئـەوەیش بـۆ هـەموو ئارەزوومەنـدانی هونـەری شـێوەکاری کتێبێکـــی ڕۆشـــنبیری هونـــەری سوودبەخشە. ئاماژەیش بـەوە دەکـات کە بە باشی زانیوە کتێبەکە بە چەندین تابلۆی ڕەنگاوڕەنگ بڕازێنێتەوە.

کتێبەکە لـە نـۆ بـەش پێکهـاتووە. یەکـەمین بـەش باسـی ڕەنـگ و ئاوێتەکردن، هەست کـردن بـە ڕەنـگ، هونـەرو ڕەنـگ، ڕەنـگ لەسروشـتدا، زیندەوەرو ڕەنگ، پزیـشکی و ڕەنـگ، چارەسەرکردن بە تیشکی ڕەنگـاوڕەنگ و بیردۆزەکـانی ڕەنـگ و ڕاوبۆچـوونی هەندێك لە زانایان و ناوازەیی ڕەنگەکان و چۆن سێ ڕەنگە سەرەکییەکان دەبینین و نەبینینی ڕەنـگ و تێربـوونی ڕەنـگ دەکات.

لەپێناسەی ڕەنگدا دەڵێت کە ڕەنگ بـوونێکی بـێ دەنـگ و بـێ چـرپەیە، زمانی ئەو جوانی و ڕازاوەیی سروشتە. هەر لە سیحری ئاسمان و ڕەنگی شـینی ڕووبارو دەریاوە تا دەگاتە هەموو جۆرە دارو درەخت و گوڵزارو باڵندە، گەردوون لێوان لێوە لە ڕەنگی جوان و سیحراوی. ئامـاژەیش بـەوە دەکـات کـە ڕەنـگ هەندێك جار دەبێتە هیمـاو سـیمبوڵ و کار لە ژیانی ڕۆژانـەی مـرۆڤ دەکـات. لەو ڕووەشەوە زانای هیندۆسی (دی بی گـار پـالتی) لـەڕووی زانـستییەوە سەلماندی کە تیشکی ڕەنگـاوڕەنگ لـە چارەسەرکردنی چەندین نەخۆشیدا ڕۆڵی هەیە. ڕوونیشی دەکاتەوە کە ڕەنگ بەم

شێوەیە پەیدا دەبێت: ڕەنگی سروشتی وەك ڕەنگی باڵندەو مرۆڤ و ئاژەڵ و ڕووەك میوەو ئاسمان و خاك و ئاو. ڕەنگی ئەو شتانەی کە مرۆڤ دروستیان دەکات یان دایاندەتاشێت وەك: کەلوپەل، پەیکەر، سیرامیك، گۆزە، مافوور، وێنە، تابلۆ، نەخش و نیگار. دەشڵێت ڕەنگ لە هونەری شێوەکاریدا لاسایی دیاردەکانی سروشت دەکاتەوە وەك ئەو ڕەنگانەی لە تابلۆی ڕۆنی و پەیکەرو گۆزەگەری و تەخریم و دارتاشیدا خۆ دەنوێنن.

لەئاوێتەکردنی ڕەنگیشدا چۆنیەتی تێکەڵکردنی ڕەنگەکان و ئەو ڕەنگانەی لێیان دەردەچن باس دەکات و چەند نموونەیەك دەهێنێتەوە لەوانەیش : زەرد لەگەڵ سوور دەبنە پرتەقاڵی، سوورو شین دەبنە وەنەوشەیی، سەوزو زەرد دەبنە گۆگردی، زەردو شین دەبنە سەوز. ئەوەیش ڕوون دەکاتەوە کە ڕەنگ سیفەتێك لەسیفەتەکانی تەن نییە، بەڵکو لەئاکامی هەستکردنی چاو بە شەپۆلی جیاجیا دێتە ئاراوە. لە بابەتی هونەرو ڕەنگیشدا باسی جۆرەکانی هونەر دەکات هەر لە جۆری هونەری بارککۆ و هونەری ڕۆککۆو ئەکادیزم و ڕۆمانتیکی و ڕیالیزم و ڕیالیزمی ڕەخنەییەوە بگرە تا دەگاتە ئیمپریسیانیزم و ئیکسپریسیانیزم و کۆبیزم و فووتووریزم و سریالیزم.

ئەوەیش دووپات دەکاتەوە کە ڕەنگ لەسروشتدا شتێکی بنەڕەتییەو بە دیدەو بەرهەست دەرکی پێدەکرێت و ڕووناکی هۆکارێکە بۆ ناسینی ڕەنگ و مرۆڤ هەر لەمنداڵییەوە خوو بە هەستکردن بە ڕەنگەوە دەگرێت و ڕەنگ کاریگەری بەسەر مرۆڤەوە هەیە لەوانەیش خێرایی لێدانی دڵ و فرەبوونی جووڵەی پێڵووی چاوو گۆڕانی جووڵەی هەناسەدان و جیاوازی ئەو نەخشە قەڵەمکێشیانەی بۆ مێشك تۆمار دەکرێن.

لە بابەتی کاریگەری ڕەنگ بەسەر ئاژەڵەوە باسی ئەزموونەکەی زانای سۆڤیەتی پێشوو (بافلۆف) دەکات کاتێك سەگێکی ڕاگرت و هەر ڕۆژەی ژەمێکی خۆشی پێ دەداو دەستەسڕێکی سووری بۆ ڕادەوەشاند. پاشان چەند ڕۆژێك تەنیا دەستەسڕەکەی بۆ ڕاوەشاند بێ ئەوەی ژەمەکەی پێ بدات بۆیە سەگەکە شێت و هار دەبێت و بە دوای ژەمەکەدا دەگەڕێت. لەمەشەوە دەردەکەوێت کە تەنیا ڕاوەشاندنی دەستەسڕە سوورەکە بەس بوو تا سەگەکە ئارەزووی خواردنی بکرێتەوەو لیك بە دەمیدا بێتە

خوارەوە. بەڵام ئەگەر دەستەسڕێکی دیکەی جیاوزای ڕابوەشاندایە سەگەکە بە هیچ جۆرێك گوێی نەدەدایەو خواردنی خۆشی بۆ دانرابایە بەبێ ڕاوەشاندنی دەستەسڕە سوورەکە هیچی نەدەبزواند. هەروەها باسی کاریگەری ڕەنگ بەسەر ڕووەکدا دەکات لەوانەیش تیشکی بەنەوشەیی یارمەتی گەشەکردنی تری دەدات ، تیشکی سوور یارمەتی شین بوونی دانەوێڵەو تۆو دەدات و ئەگەر تۆوی فاسۆلیای سەوز یان گێزەر یان کاهوو لە ناو سندووقێکدا بچێنین کە بە شووشەی سوور داپۆشرابێت ئەو تۆوانە زووتر شین دەبن لەو تۆوانەی لەسندووقێکدا بن بە شووشەی بەنەوشەیی داپۆشرابن.

هەر لەم بەشەدا تیشك دەخاتە سەر بواری پزیشکی و ڕەنگ و چارەسەرکردنی نەخۆشی بە تیشکی ڕەنگاو ڕەنگ کە ڕەنگ کاریگەری فسیۆلۆژی لەسەر گیانداران هەیە لەوانەیش ڕەنگی شین و پرتەقاڵی و زەردو سوورو دێتە سەر باسکردنی بیردۆزەکانی ڕەنگ و ڕاوبۆچوونەکانی هەندێك لە زانایان و ناوازەیی ڕەنگەکان و مرۆڤ چۆن سێ ڕەنگە سەرەتاییەکان دەبینێت و نەبینینی ڕەنگ و تێربوونی ڕەنگ.

دووەمین بەش لە چەند بابەتێك پێکهاتووە، لەوانە پۆلینکردنی ڕەنگ بە گوێرەی زانستی فیزیاو بازنەی شیکردنەوەی شەبەنگی هەتاوو بازنەی ئۆزۆڵد بۆ ڕەنگەکان و بازنەی ڕەنگە ئەکرۆماتیکەکان و ئاماژە بەوە دەکات کە نیووتن توانی تیشکی خۆر شی بکاتەوە پاشان ئۆزۆڵد لێکۆڵینەوەیەکی پێشکەش کردو کۆمەڵێك ڕەنگی پێکهێنا کە لە نۆسەد ڕەنگ کەمتر نەبوو و بە پێی بیردۆزەکەی خۆی ڕەنگە ڕووناکییەکانی کردە دوو بەشی سەرەکییەوە:

یەکەم چوار ڕەنگی سەرەکی لە شیکردنەوەی شەبەنگی هەتاودا سەرچاوەن کە ئەوانیش بریتین لە ڕەنگی زەردو سوورو شین و سەوز کە پێیان دەڵێن ڕەنگی کرۆماتیك یان ڕەنگی سەرەکی. دووەم ڕەنگی بێ لایەن یان خۆڵەمێشی کە لە دوو ڕەنگی ڕەش و سپی پێکدێت و باسی بازنەی ڕەنگەکانی ئۆزۆڵد دەکات و دێتە سەر تێکەڵکردن و ئاوێتەکردنی ڕەنگ و پلەی ڕەنگ و بۆیەو ڕەنگ و ڕەنگی گەرم و ساردو بێ لایەن و بازنەی ڕەنگ.

سێیەمین بەشی کتێبەکەی بۆ باسکردنی ڕەنگی ئاوی و تایبەتمەندی

ڕەنگی ئاوی و کەرەستەی پێویست بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی ئاوی و چۆنیەتی پاککردنەوەی پەڕەمووچی نیگارکێشان و شێوازی نیگارکێشان بە ڕەنگی ئاوی و چۆنیەتی جێگیرکردنی ڕەنگی ئاوی و چۆن پەڵە ڕەنگی ئاوی لە کاری هونەریدا چارەسەر دەکرێت.

لە چوارەمین بەشیشدا باسی ڕەنگی ڕۆنی و تایبەتمەندییەکانی و پێکهاتەی ڕەنگی ڕۆنی و چۆنیەتی ئامادەکردنی تابلۆ بۆ نیگاری ڕۆنی و چەسپکردنی قوماش لەسەر چوارچێوەو شێوازی مادەی ئامادەکراوی سەر قوماش و ئامرازەکانی نیگاری ڕۆنی و ڕۆن و سیکاتیف و وارنیش دەکات.

پێنجەمین بەشیشی بۆ ڕەنگی باستیل تەرخان کردووە کە ئەم بابەتانە لەخۆ دەگرێت: ڕەنگی باستیل، جۆرەکانی ڕەنگی باستیل، تایبەتمەندی ڕەنگی باستیل، کەرەستەی بەکارهاتووی باستیل، شێوازی هونەری نیگاری باستیل.

شەشەمین بەشیش بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی مۆم و ئامادەکردنی ڕووەکان بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی مۆم و ئامادەکردن و بەکارهێنانی ڕەنگی مۆم و تایبەتمەندییەکانی ڕەنگی مۆم تەرخان کراوە.

لە حەوتەمین بەشیشیدا باسی ڕەنگی ئەکریلیك و تیمپراو گواش و ئەکواریل و هونەری فوسەیفەسا و مۆزاییك دەکات و لە پێناسەی ڕەنگ و واتاکانی لای مرۆڤ لەژیانی کۆمەڵایەتی گەلان و ڕەنگ لە هونەری ئیسلامیدا دەدوێت.

هەشتەمین بەشیشی بۆ ڕووناکی و بەهای ڕووناکی و جۆرەکانی ڕووناکی و سێبەرو تاریکی و ڕووناکی بەهێزو تیژو بریقەدانەوەو ڕووناکی و ڕەنگ و ڕووناکی لەڕۆژدا و سەرچاوەی ڕووناکی لە سروشتدا و پەلکەزێڕینە چۆن پەیدا دەبێت، تەرخان کردووە.

هەرچی نۆیەمین بەشە ئەوە بابەتی هاوسەنگی ڕەنگ و نەگونجانی ڕەنگ و گونجانی ڕەنگ و جوولەی پێچاوپێچ لە هاوسەنگیدا لەخۆدەگرێت. ئەم بەشەیش بە کارێکی هونەری دەست کە نیگارکێشانە بەقەڵەمی ڕەنگ لەسەر هێلکە کۆتایی پێ دەهێنێت.

هەموو ئەو بابەتانەی لەم کتێبەدا لەبارەی ڕەنگەوە باس کراون بە تابلۆی ڕەنگاوڕەنگی هونەرمەندانی شێوەکاری کورد چەتۆ حەسەن و جەوهەر محەمەد عومەرو سامان بەگۆك و هۆشەنگ عەبدولڕەحمان و بەهادین خدرو فەیسەڵ عوسمان و تاهیر عەزیز قادرو محەمەد عارف و دانیال قەساب و محەمەد ڕەزا

نەجەف زادەو توانا مەرجان و سلێمان شاکرو کەریم سابیرو جەمال حەمەدەمین و حوسێن عەبدوڵڵاو ڕزگار فەقێ عەولاو قەرەنی جەمیل و عەبدولڕەحمان وەحید گلحۆو ئارام خالیدو دەشتی جەنگی عەبدوڵڵاو عادل زرارو دارا محەمەد عەلی و واحید مەرجان و سەرکەوت نوورەدین و یەحیا مەرجان و بایز مستەفاو سەردار کێستەیی و هونەرمەندانی عێراقی عەبدولقادر ڕەسام و عاسم حافزو عەتا سەبری و فایەق حەسەن ڕازێنراونەتەوە جگە لە تابلۆو وێنەی ڕوونکردنەوەی دیکە.

ئەم کتێبە لە بارەی ڕەنگەوە زانیاری زۆر پێویستی بۆ مامۆستاو خوێندکار تێدایە، تەنانەت ئەوەی هونەرمەندیش نەبێت و پێوەندی بەهونەری شێوەکاریشەوە نەبێت سوودی باشی لێ دەبینێت و ئاگەداری ڕەنگ و چۆنیەتی بەکارهێنانی ڕەنگ لە تابلۆکێشاندا دەبێت و دەزانێت کام ڕەنگ ڕەنگی سەرەکییەو چۆن ڕەنگەکانی دیکە لەو ڕەنگە سەرەکییانە پێکدێن کە زۆر کەس نازانن چین.

پڕۆژەیەك بۆ پێداچوونەوەی سیستمی نوێی خوێندن

محەمەد هادی دزەیی (*)

پێشەکی

ئاشکرایە هەموو سیستمێکی پەروەردەیی لە جیهاندا بە چەندین قۆناغ تێدەپەڕێت تا لە سنوورێکی دیاریکراودا دەچەسپێت و دەبێتە جێگەی متمانەی ئەم ولآتە، رادەی گونجاوی ئەم سیستمەش پەیوەستە بە ڕادەی گونجانی لەگەڵ فەلسەفەی کۆمەلآیەتی و لایەنە سیاسی و ەرۆشنبیرییەکانی ئەو میللەتەی کە لەسەر بنەمای سیستمی پەروەردەی نەوەی داهاتوویان دادەرێژرێت . هیچ سیستمێکی خوێندن بێ کەموکوڕی نابێت و لە هەندێك لایەن بەدەر نییە کە پێویستیان بە گۆڕین هەیە، بە تایبەتی ئەگەر ئەو سیستمە لە سەرەتای پەیڕەو کردندا بێت، بۆیە بە پشت بەستن بەو ئەزموونەی کە چەندین ساڵە لە مەیدانی

پەروەردە و فێرکردندا هەیە و بەو تێکەڵاوییەم لەگەڵ ناوەندەکانی خوێندندا بەهۆی سروشتی کارەکەم و بە پرس و ڕاکردن بە کۆمەڵێك لە بەڕێوەبەرانی قوتابخانەکان و شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکاری هەوڵم دا ئەو خاڵانە دەستنیشان بکەم کە بوون بە جێگەی پرسیار لای ئەوکەسانە ڕاستەوخۆ لە بواری پەروەردەدا کاردەکەن بۆ ئەوەی پسپۆران لە وەزارەت پێیدا بچنەوە.

ئێمە لە کارەکانماندا بەوەوە نەوەستاوین تەنیا لایەنە ناکۆکەکان دەستنیشان بکەین ، بەڵکو لەگەڵ ئەوەشدا هەوڵمان داوە ڕێگە چارەی گونجاو بۆ چارەسەرکردنیان بدۆزینەوە.

لەم لێکۆڵینەوەیەدا بۆ ئەوەی کارەکەمان بەربڵاوی پێوەدیار نەبێت، بۆیە هەوڵم داوە بە چەند دەروازەیەك بابەتەکە بخەمە ڕوو کە هەریەکەیان لایەنێك لە پەروەردەی هاوچەرخ دەگرێتەوە و گرفتێکی پەروەردەیی چارەسەر دەکات بۆ ئەوەی بگەینە ئەو ئامانجانەی هەوڵی بۆ دەدەین، کە ئاشکرایە هەوڵ و ماندووبوونی هەموومان بۆ بەرەو پێشبردنی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنە، بۆ بنیادنانی نەوەیەکی ڕەوشت بەرزە و نیشتیمان پەروەرە، لە ڕووی ڕەوشتەوە نیشتمانپەروەرو لەەڕووی زانستیشەوە داهێنەر بێت، بۆ ئەوەی ئەزموونی گەلەگەشمان بە شێوەیەکی ئاسایی بەرەو پێشەوە بچێت.

دەروازەی یەکەم:
سیستمی نوێی خوێندن و ڕادەی گونجانی لەگەڵ ڕەوشی پەروەردە لە هەرێمی کوردستان

لەو سەرباسەوە دەمەوێت ڕادەی گونجاوی ئەو سیستمە دەستنیشان بکەم لەگەڵ ئەو فەرهەنگە کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئایینیەی کە ئێمە هەمانە، بەو پێیەی ئەم سیستمە لە بنەڕەتەوە لە وڵاتێکی ئەوروپاوە وەرگیراوە، کە بێ گومان لەم لایەنانەوە جیاوازی زۆریان لەگەڵ ئێمە هەیە ، کە ئەمەش بەو واتایە نییە کە هەر

شتێك لەدەرەوەی فەرهەنگی ئێمە بێت ڕەت بکرێتەوە، بەڵکو بەو واتایەی کە ئێمە ئەو شتانە وەربگرین کە کاردانەوەی نەرێی نابێت لەگەڵ کۆمەڵگەی ئێمە .

لە سیستمی نوێی خوێندندا دوو قۆناغی خوێندن دەستنیشان کراوە و ئیشی لەسەر کراوە کە ئەمانیش (قۆناغی بنەڕەتی پۆلی 1 – 9 دەگرێتەوە ، قۆناغی ئامادەیی پۆلەکانی 10 و 11 و 12 دەگرێتەوە) ئەگەر ئێمە ئاوڕێك لە ڕابردوو بدەینەوە، دەبینین تا چەند ساڵێك لەمەوپێش سیاسەتی وەزارەتی پەروەردە و حکوومەتی هەرێم بەو ئاراستەیە بووە کە کادیری پەروەردەیی بۆ دوو قۆناغی هاو ئاست ئامادەبکات لە پێویستی (سەرەتایی 6 قۆناغی خوێندن ، دواناوەندی 6 قۆناغی خوێندن)، بەڵام بە پێی ئەم سیستمە ڕێژەکە زۆر جیاوازە (بنەڕەتی 9 قۆناغی خوێندن ، ئامادەیی 3 قۆناغی خوێندن)، کە ئەمەش پێویست بوو پێش دەستکردن بەو سیستمە کادیری پێویست ئامادەکرابایە، بۆئەوەی بۆشایی لە ناوەندەکانی خوێندن دروست نەبووایە، بۆ چارەکردنی ئەم کێشەیە وەزارەت پەنای بەر دابەشکردنی قۆناغی بنەڕەتی بردووە بەم شێوەیە (پۆلەکانی 1 تا 6) (پۆلەکانی 7 تا9) کە ئەم دابەشکردنە زیاترلە80٪ ی قوتابخانەکانی هەرێم دەگرێتەوە ، بێ گومان ئەمەش زیانی زۆرە، چونکە ستافی ئەم دوو جۆر قوتابخانە لە ڕووی پەروەردە و ڕاهێنان و هەڵسوکەوت و بەڕێوەبردنی قوتابخانەوە جیاوازن، بۆیە لە بەڕێوەبردنی ئەم جۆرە قوتابخانانەدا چەندین نەگونجاوی دەبینین، ئەگەر بە خاڵ ڕوونی بکەینەوە دەتوانین ئەم لایەنانە دەستنیشان بکەین :

1. نەبوونی بینای تایبەت لە هەرێمی کوردستان بۆ لەخۆ گرتنی قۆناغی بنەڕەتی کە هەر (9) قۆناغ بگرێتەوە.

2. نەبوونی کادیری پسپۆڕی پێویست بۆ ئەم جۆرە قوتابخانانە .

3. نەبوونی میکانیزمی گونجاو بۆ گوتنەوەی بابەتە زانستییەکان وەك : تاقیگە ، باخچە ، کەرەستەو پێداویستییەکانی ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان تا بەشێوەی پراکتیکی فێر بکرێن.

4. کاتی دەوام کردن بەپێی ڕێنماییەکانی ئەم سیستمە نابێت قوتابی کەمتر لە 6 کاتژمێر لە قوتابخانە دەوام بکات، بەڵام لێرە دەبینین زۆر لەوە کەمتر دەوام دەکرێت، کە ئەمەش گرفتێکی گەورەیە رووبەرووی ئەم سیستمە دەبێتەوە .

5. هەوڵ بدرێت بە سوود وەرگرتن لە کەرتی تایبەت قوتابخانە دروست بکرێت، وەکو مەرجێك بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان وەك نموونەی وڵاتی تورکیا.
6. لە گوندو جێگە دوورە دەستەکان قوتابخانەیەکی مەرکەزی دروست بکرێت، کە قوتابیانی چەند گوندێك لەخۆ بگرێت و هاتوچۆیان بۆ دابین بکرێت، ئەوە لەوە چاکترە چەند قوتابخانەیەکی ناتەواو دروست بکرێت.
7. هەرچەندە ئیستا تیبینی دەکرێت دیاردەی هەلاتن لە قوتابخانە کەم بووەتەوە، بەڵام لەهەمان کاتدا ئاستی خوێندن نزم بووەتەوە. بۆیە دەبێت نزم بوونەوەی ئاستی قوتابیان چارەسەر بکرێت.
8. دیاردەی (اجتهادات) زۆربووە، دەبینین دەستەی کارگێڕی قوتابخانەکان، یان سەرپەرشتیارەکان، یان لە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان هەر یەکەیان لە بەرژەوەندی خۆیان بریارەکانی وەزارەتی پەروەردەشی دەکەنەوە، کە زۆربەیان بەشێوەیەکی گشتی باسی لایەنە پەروەردەییەکان دەکەن.
9. زۆر پێویست بوو ئەم سیستمە لەسەر چەند قوتابخانەیەکی تایبەت تاقی کرابایەتەوە پێش ئەوەی بە بڕیارێك لە گشت قوتابخانەکانی هەرێم پەیڕەو بکرێت، بۆ ئەوەی بە کردار ڕادەی گونجانی دەرکەوتایە. ئەو کات پسپۆرانی بواری پەروەردە ئاسانتر کێشەکانیان چارەسەر دەکرد.

دەروازەی دووەم : تاقیکردنەوەکان

یەکێك لەو لایەنە بەرچاوانەی کە لە سیستمی نوێدا گۆڕانکاری بنەڕەتی بەسەردا هاتووە سیستمی ئەزموونەکانە کە دەتوانین ئەم تێبینییانەی خوارەوەی لەسەر تۆمار بکەین .

لە بەندی (18) لە سیستمی قوتابخانە بنەڕەتییەکاندا دەڵێت ((تاقیکردنەوەکان پێوەری کۆنترۆڵکردن نین، بەڵکو یەکێکن لە پێوەرەکانی هەڵسەنگاندن و بەدواداچوون، لە پێناو گەیاندنی قوتابی بە ئامانجەکانی)) لێرەدا دەتوانین چەند پرسیارێك لەسەر ناوەرۆکی ئەم بەندە بکەین وەك:

1. ئایا تاقیکردنەوەکان پێوەر نین بۆ کۆنترۆڵ کردن؟ ئەی چۆن بتوانین ئاستی قوتابیان دیاری بکەین، لە کاتێکدا هەر پۆلێك لە قوتابخانەکانی ئێمە زیاتر لە (50) قوتابی تێدایە؟
2. ئایا مامۆستا دەتوانێت بێجگە لە تاقیکردنەوە بەدیلێکی تر بدۆزێتەوە؟
3. ئایا ئەو قوتابییە متمانەی بە جۆرێکی دیکەی هەڵسەنگاندن هەیە، لە کاتێکدا دەزانێت لە پۆلی دوازدەیەمی ئامادەیی ڕووبەڕووی تاقیکردنەوەیەك دەبێتەوە، کە هەموو داهاتووی ژیانی لەسەر بەندە؟
4. ئایا چی کراوە جێگەی تاقیکردنەوە بگرێتەوە، حەز دەکەم نموونەیەك لەم سیستمە نوێیە بهێنمەوە، بۆ ئەوەی بە کردار ئەم هاوکێشەیە ببینین :
بەپێیی ئەم سیستمە نوێیە هەر وەرزێکی خوێندن بەم شێوەیە
نمرەی وەرزێك = 15نمرە هەڵسەنگاندن + 20نمرە تاقیکرنەوە + 15 نمرە هەڵسەنگاندن + 50 نمرە تاقیکرنەوە
لەم 15نمرەی هەڵسەنگاندنەش زۆربەی مامۆستایان بەم جۆرە دابەشی دەکەن
5 نمرە کیوزی ڕۆژانە + 5 نمرە چالاکی پۆل + 5 نمرە کیوزی ڕۆژانە
ئەگەر ئێمە سەیری ئەم هاوکێشەیە بکەین دەبینین لە 100 نمرەی وەرزێك 90 نمرەی بە تاقیکرنەوە دادەنرێت، ئەی ئەگەر ئەمە پێوەر نەبێت ئەی چییە؟
ئێستاش چەند تێبینییەکی دیکە لەسەر ئەزموونەکان تۆمار دەکەم کە ڕۆژانە تووشمان دەبن :
1. دەرچوونی قوتابی لە پۆلی (1 – 2 – 3) ی بنەڕەتی لە بەرژەوەندی قوتابیدا نییە، بە تایبەتی ئەوانەی ئاستیان نزمە، چونکە لە پۆلی چوارەم تووشی گرفتێکی گەورەتر دەبنەوە.
2. نەمانی ئەزموونی گشتی لە پۆلی 6 و 9 ی بنەڕەتی کە پێشتر تاڕادەیەك ئاستی زانستی قوتابخانە بنەڕەتییەکانیان ڕاگرتبوو .
3. بە پێی ئەم سیستمە هەر وەرزێکی خوێندن دوو تاقیکردنەوەی هەیە، یەکیان لە کۆتایی نیوەی یەکەم (20نمرە) ئەوی دیکەیان لە کۆتایی وەرز (50نمرە) بۆیە مامۆستا ناتوانێت بواری زۆرتر لەبەردەم قوتابیدا بڕەخسێنێت، بۆئەوەی وردتر هەڵسەنگاندنەکانی ئەنجام بدات .

4. لە سیستمی نوێدا تاقیکردنەوەی نیوەی ساڵ نەماوە، لەبری ئەو تاقیکردنەوەی کۆتایی وەرز هەیە، کە ئەمەش لەلای قوتابی و مامۆستا ئەو گرنگییەی نییە چونکە :
أ. نمرەی ئەم تاقیکردنەوەیە (50)یە نەك (100) نمرە.
ب. قوتابی ئەم تاقیکردنەوەیە بە تەواوکەری وەرزی یەکەم، دەزانێت نەك وەکو قۆناغێکی سەربەخۆ بۆ پەڕینەوە بۆ پلەیەکی دیکە.
ت. خۆ ئامادەنەکردن لەلایەن پەروەردەو کارگێڕی قوتابخانەکانەوە بۆ ئەم تاقیکردنەوەیە بەشێوەیەکی گونجاو .
پ. نەبوونی پێداویستییەکانی تاقیکردنەوە وەك چاپکردنی پرسیار و تێنووسی ئەزموونەکان.
ج. لە قۆناغی ئامادەیی تێنووسی ئەزموونەکان لەلایەن کۆنترۆڵی بچووکەوە دەپشکنرێت کە لە چەند قوتابخانەیەکی ناوچەیەك پێکهاتوون کە ئەمەشیان چەند لایەنێکی ئیجابی هەیە ئەگەر میکانزمێکی گونجاوی بۆ بدۆزرێتەوە، بەڵام بەم شێوەیەی ئێستا هەیە کۆمەڵێك گیروگرفتی بۆ کارگێری قوتابخانە دروست کردووە لەوانە:
أ. نەبوونی یاسایەك لە وەزارەتی پەروەردە کە کاری ئەم کۆنترۆڵانە ڕێك بخات .
ب. نەبوونی شوێنی گونجاو بۆ کاری ئەم کۆنترۆڵانە.
ت. نەبوونی پێداویستییەکان وەك هەر کۆنترۆڵێك.
پ. نەبوونی کاتێکی دیاریکراو بۆ ئەنجامدانی پشکنینی تێنووسەکان .
ج. نەبوونی هیچ بەرانبەرێك بۆ ماندووبوونی بەڕێوەبەر و ئەندامانی کۆنترۆڵ و مامۆستایانی بەشداربوو.
ح. کاتی ئەنجامدانی ئەم تاقیکرنەوەیە زووە لە(15 ی 12) دەست پێدەکات، چونکە قوتابی هێشتا بابەتێکی وای نەخوێندووە کە بۆ ئەم ئەزموونە بشێت، بۆیە واچاکتر لە کۆتایی مانگی (1) بێت .
5. بوونی پەڕینەوە (عبور) لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی دیکە وا دەکات قوتابی بایەخ بە یەکێك لە بابەتەکان نەدات، ئەمەش ئاستی زانستی قوتابی نزم دەکات .

6. ئەزموونی نیشتمانی وەك ئەو شێوەیەی ئیستا هەیە نەبوونی باشترە ، چونکە هیچ هەڵسەنگاندنێکی تێدا نییە، گەلێك جار قوتابی ئاست نزم دەردەچێت و قوتابی زۆر بەتوانا دەرناچێت، جۆری پرسیار و میکانیزمی بەڕێوەبردنەکەی هیچ ئامادەکاری بۆ ناکرێت هەروەها لە کاتێکی نەگونجاودا ئەنجام دەدرێت، بۆ نموونە پارساڵ لە 16-4-2009 ئەنجام درا کە هەموو بابەتی خوێندنی لە خۆ گرتبوو، بۆیە دەبوایە لەو بەروارەدا قوتابخانەکان پرۆگرامی خوێندن تەواو بکەن، هەرچەندە نزیکەی 25 ڕۆژ بۆ ئەزموونەکانی کۆتایی ساڵ مابوو.
7. نەهێشتنی سیستمی دووبارەبوونەوە (عدم الرسوب) لە خولی یەکەم لە گشت بابەتەکان بۆ سەرجەم قۆناغەکانی خوێندن، چونکە زۆربەی ئەو قوتابیانەی ئەو بڕیارە دەیانگرێتەوە لە خولی دووەمیش ناتوانن سەرکەوتن بەدەست بهێنن، هەروەها ئەرك و ماندووبوونێکی زۆریش دەکەوێتە سەر باڵی مامۆستا و کارگێڕی قوتابخانە و وادەکات ئەزموونەکانی خولی یەکەم ئەو بایەخەی پێ نەدرێت(پاشکۆی ژمارە(2) ئامارێکی پەروەردەیی بۆ سێ قوتابخانە دەردەخات کە ئەم سیستمی دووبارەکردنەوەیە هیچ سوودێکی بۆ قوتابی نییە).
8. لەگەڵ ئەنجامدانی گزی (قۆپیە) لە کۆتایی وەرزەکاندا قوتابی ئەو ساڵە بە دەرنەچوو دابنرێت، توانای ئەوەی نەبێت لە خولی دووەم ئەزموونەکان دووبارە بکاتەوە ، بۆ ئەوەی ڕێ لە دیاردەی قۆپیە بگیرێت .
9. بۆ ئەزموونە گشتییەکان پلانێکی گونجاو دابنرێت بۆ کۆنترۆڵکردنی هۆڵەکان و نەهێشتنی دیاردەی قۆپیەکردن کە ئیستا وەك پەتایەك لەناو قوتابییان بڵاوبووەتەوە.
10. لەکاتی ئەنجامدانی ئەزموونە گشتییەکاندا هۆڵی تایبەت بە قوتابیانی قوتابخانەکانی ئێواران ئامادە بکرێت، چونکە زۆربەی ئەو کێشانەی کە باری هۆڵی ئەزموونییەکان تێکدەدەن هۆکارەکەی قوتابیانی ئێوارانن .
11. چاپکردنی بۆردی نمرەکان و کەلوپەلی تاقیکردنەوە لەکاتی خۆیدا.

دەروازەی سێیەم : پرۆگرامی خوێندن

لەم ساڵانەی دواییدا هەوڵێکی زۆر بۆ بەرەوپێشەوەبردنی پرۆگرامەکانی خوێندن دراوە، بۆ ئەوەی لەگەڵ ئاستی پێشکەوتنی لایەنەکانی دیکەی ژیاندا بگونجێت ،

ئێمە ئەم هەوڵانە بەرز دەنرخێنین، بەڵام جێگەی ئاماژەیە ئەم هەوڵانە بێ کەموکوڕی نین و پێویستە دەسنیشان بکرێن، بۆ ئەوەی لە داهاتوودا پێداچوونەوەیان بۆ بکرێت.

1.زۆربەی پرۆگرامەکانی خوێندن بە تایبەتی بابەتە زانستییەکان لە زمانێکی دیکەوە وەرگێڕراون و کەم و زۆر پێوەندییان بە ژینگەی قوتابییەوە نییە لە هەرێمی کوردستان .

2.ئەم پرۆگرامە نوێیانە پێویستییان بە تاقیگەی تایبەت هەیە لە بوارەکانی (کیمیا – فیزیا – زیندەوەرزانی- جیۆلۆجی . . . .) کە لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکاندا نییە.

3.کادیری ڕاهێنراو لەسەر گوتنەوەی ئەم پرۆگرامانە نییە.

4.ڕێژەی قوتابیان لە هۆبەیەکدا لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکانی هەرێم لەگەڵ فێرکردنی ئەم پرۆگرامەدا ناگونجێت، لەبەر ئەوەی ناتوانرێت شێوازی (گرووپ) پەیڕەو بکرێت.

5.زۆربەی ئەم کتێبانە وەرگێرانێکی وشکیان بۆ کراوە، کە لە ڕووی زمانەوانییەوە لاوازن .

6.ئەم پرۆگرامانە بۆ سیستمێك دەشێن، کە تێیدا ڕۆژانە قوتابی بەلایەنی کەمەوە (6) کاتژمێر لە قوتابخانە بەسەر ببات، نەوەك ئەو قوتابخانانەی ئێمە کە (سێ) دەوامی پێ دەڵێن و قوتابی لە (3) کاتژمێر زیاتر ناخوێنێت، بۆیە دەبینین زۆر لەو پرۆگرامانە بە نیوەچڵی لە کۆتایی ساڵدا وازیان لێ دەهێنرێت.

7.ئامادەنەکردنی قوتابی لە باخچەی ساوایان بۆ ئەوەی لە پۆلی یەکەمی بنەڕەتی بتوانێت لەگەڵ ئەم پرۆگرامەدا ڕابهێنرێت.

8.پەرتووکی قوتابیانی پۆلی (1 تا 6) ی بنەڕەتی لەبارەی قەبارەوە بۆ ئەو تەمەنەی قوتابی شیاو نییە.

9.وانەی هونەر و وەرزش لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکان وەك پێویست بایەخیان پێ نەدراوە، هەوڵ بدرێت پرۆگرامێك بۆ وانەکانی وەرزش و هونەر دابنرێت، بۆ ئەوەی لەکاتی کەمتەرخیدا لێپرسینەوە لەگەڵ مامۆستایانی ئەم بوارەدا بکرێت.

10.هەندێك لە پرۆگرامەکان هیچ گۆڕانکارییەکی ئەوتۆیان بەسەردا نەهاتووە، بەتایبەتی زمانی کوردی و زمانی عەرەبی.

دەروازەی چوارەم : بەڕێوەبردن و کارگێڕی

1.لە کاتی دانانی بەڕێوەبەری قوتابخانە لایەنی لێهاتوویی و ئەزموونی بەڕێوەبەر ڕەچاو بکرێت .
2.هەوڵ بدرێت توانای کارگێڕی بەڕێوەبەرەکان زیاد بکرێت بە کردنەوەی خولی تایبەت بۆیان .
3.پێوەندی نێوان کارگێڕی قوتابخانەکان و وەزارەتی پەروەردە بەهێز بکرێت .
4.هەول بدرێت ئەنجوومەنێکی ڕاوێژکاری لە وەزارەتی پەروەردە هەبێت، چەند بەڕێوەبەرێکی لێهاتوو لە خۆ بگرێت و بۆ بەرەوپێشەوەبردنی لایەنی کارگێڕی مانگانە کۆبوونەوەیان هەبێت.
5.هەوڵ بدرێت بەدواداچوون بۆ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی قەزاکان بکرێت و ئیش و کارەکانیان هەڵبسەنگێنرێت.

پێشنیازێك بۆ کۆنفرانسی پەروەردەیی

1. یەکەی سەرپەرشتیکردن لە پەروەردەکان ئەکتیڤ بکرێت و دەسەڵاتی زیاتریان هەبێت .
2. لە دانانی سەرپەرشتیارەکاندا ڕەچاوی توانای پەروەردەیی و خزمەتیان بکرێت و دۆسیەکان بەهەند وەربگیرێت.
3. بەڕێوەبەرایەتی گشتی پرۆگرام و چاپەمەنی کەموکوڕی زۆرە و هەموو کات کتێب و چاپەمەنییەکان لە کاتێکی زۆر درەنگدا دەگەنە قوتابخانەکان .
4. لە سیستمی دابەشکردنی مامۆستایانی تازە دامەزراودا کەموکوڕی هەیە، بۆ نموونە لە پەروەردەی دەشتی هەولێر وەکو پێویست حیسابی بۆ نەکراوە، لەبەرئەوەی تەنیا ئەو مامۆستا ئافرەتانەی بۆ دادەنێن کە مێردیان کردووە، ئەمەش گرفتێکی گەورە بۆ ئەم پەروەردەیە دروست دەکات، لەبەر ئەوەی دوای ماوەیەکی کەم زۆربەی ئەم مامۆستایانە مۆڵەتی دایکایەتی وەردەگرن.

5.کار بۆ دانانی یەکەی ڕاهێنان و مەشق لە سەرجەم بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان دەست پێ بکرێتەوە، بۆ ئەوەی دەستەی کارگێڕی قوتابخانەکان مەشق و ڕاهێنانیان پێ بکرێت.

دەروازەی پێنجەم : لایەنی پەروەردەیی منداڵ

وەك ئاشکرایە ئەم سیستەمە نوێیە پێگە بنچینەییەکانی لە سیستەمی خوێندنی وڵاتی سوید وەرگیراوە * (بڕوانە پاشکۆی ژمارە 1 سیستەمی خوێندن لە وڵاتی سوید) ئەگەر بەراوردێك لەگەڵ ئەم سیستەمەدا بکەین، دەبینین لەوێ بایەخێکی زۆر بە لایەنی پەروەردەیی منداڵ دراوە، بە تایبەتی قۆناغەکانی پێش خوێندن ، هەروەها بایەخ بە چالاکییەکان دراوە و ڕێوشوێنی گونجاوی بۆ دانراوە . بۆیە پێویستە لە قۆناغی بنەڕەتیدا بایەخێکی زیاتر بە بواری پەروەردەکردنی منداڵ لە لایەنی دەروونی و جەستەییەوە بدرێت و هەوڵ بدرێت شارەزایی کادیرەکانی فێرکردن زیاد بکرێت ئەویش بە کردنەوەی خولی تایبەتی بۆیان ، هەروەها نەخشەسازی دروستکردنی بینای قوتابخانەکان بگۆڕرێت بۆ ئەوەی قوتابی لە قوتابخانە هەست بە ئارامی پتر بکات.

جیاوازییەکی دیکەی نێوان ئەم دوو سیستەمە لە پێگەیاندنی کارمەندی پیشەییدا دەبینرێت، لەوێ قوتابی دوای دەرچوونی لە خوێندنی پیشەیی بە پێی ئامارێك لە هەر 10 قوتابیان 9 قوتابی لە بواری کارامەیی خۆی کاردەکات، بەڵام لێرە لەبەر پشتگوێ خستنی ئەم ئامادەییە پیشەییانە، دەبینین ڕێژەیەکی زۆر کەمیان سوود لە پسپۆرییەکانی خۆیان وەردەگرن، بۆیە زۆر پێویستە ئاوڕێکی جیدی لەم ئامادەییانە بدرێتەوە، بۆ ئەوەی کادیری بەتوانا پێ بگەن، ئەگەر وەزیفەی میریشیان نەبێت، با پسپۆرییەکیان لە کەرتی تایبەتدا هەبێت، بۆ سوودی نیشتمانەکەیان بەکاری بهێنن.

لەم ڕوانگەیەوە پێویستە ژمارەی ئامادەییە پیشەییەکان زیاد بکرێت، بایەخ بە پسپۆری بدرێت ، هەلی کارکردنیان بۆ دابین بکرێت، بەتایبەتی دوای ئەم بڕیارەی وەزارەتی پەروەردە، کە هەر قوتابییەك ڕێژەی نمرەکانی 60٪ کەمتر بێت ناتوانێت خوێندنی ئەکادیمی تەواو بکات.

دەروازەی شەشەم : بارودۆخی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی و پسپۆری لە هەرێمی کوردستان

پێشەکی

پێناسەی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی:

لە چەمکی کلاسیکی پەروەردەیی مانای پشکنین دەبەخشێت، ئەمەش درزی خستووەتە نێوان مامۆستا و سەرپەرشتیارەوە ، چونکە سەرپەرشتیار وەکو دەسەلات بۆ لێپرسینەوە و چنینی هەڵەکان هاتووە ، نەوەك ڕاستکردن و یارمەتیدان ، لە چەمکی نوێدا سەرپەرشتیاری پتر مانای هاوکاری مامۆستا و ئیدارە لە چۆنیەتی بەڕێوەچوونی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن دەبەخشێت و بۆ خودی مامۆستا و ڕێنماییە نوێکان دەبێتە پاڵپشت و گۆڕانکارییەکانی سەردەمی پێدەگەیەنێت.

یەکەی سەرپەرشتیاری بۆچی پێویسە ؟

هەرچەندە لێرەو لەوێ قسەی هەمەجۆر لە بارەی پێویست نەبوون بە یەکەی سەرپەرشتیاری دەوترێت، بەڵام ئەم دەزگایە ئەگەر کارا بکرێت ڕۆڵی گرنگی لە

پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا دەبێت، وەك لەم خاڵانەی خوارەوەدا ئاماژەی پێ دەکەین:

1. چاودێری بەردەوامی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن و دۆزینەوەی هۆکارەکانی گەشەپێدانی .

2. بەئەنجام گەیاندنی پرۆسەی بەدواداچوونەوە و هەڵسەنگاندن بۆ پێکانی ئامانجە پەروەردەییە دەسنیشانکراوەکان و ڕاستکردنەوەی پرۆسەکە لەکاتی پێویستدا.

3. ئەڵقەیەکی گرێدانە لەنێوان سەرچاوەکانی بڕیاری پەروەردەیی و ئیدارە و مامۆستایانی قوتابخانەکان .

4. بۆ پێگەیاندنی نوێترین گۆڕانکاریی جیهانی پەروەردە بە مامۆستایان و ئیدارەی قوتابخانەکان.

5. بۆ دەستنیشانکردنی خاڵەکانی لاوازی سیستمی پەروەردە و فێرکردن و هەڵسەنگاندنی لە بواری پراکتیزەییدا و دۆزینەوەی چارەسەرییەکان.

6. هاوکاریکردنی ئیدارەی قوتابخانەکان لە دۆزینەوەی چارەسەر بۆ گرفتە هەنووکەییەکان.

7. ئامادەکردنی باس و لێکۆڵینەوە لەمەڕ ڕەوشی پرۆسەی پەروەردە لەبەر ڕۆشنایی داتا ڕەخساوەکانداو پێشکەش کردنیان بە لایەنەکانی بڕیاری پەروەردەیی.

بۆچی سیستمی یەکەی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی لە هەرێم دواکەوتووە؟

1. لاوازی ڕێوشوێنی دامەزراندنی خودی سەرپەرشتیارەکان، واتە گوێ نەدان بە مەرجە دروستەکانی کەسایەتی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، کە بۆ پاراستنی هەیبەتی سەرپەرشتیار زۆر پێویستە.

2. دەستێوەردانی لایەنە ناپرۆفیشنەڵەکان لە پرۆسەی دانانی سەرپەرشتیاران و دابەشکردنیان .

3. کەمکردنەوەی دەسەڵاتی یەکەی سەرپەرشتیاری لە ڕووی ئیداری و گوێنەدان بە ڕاسپاردەکانی لەلایەن بەڕێوەبەرایەتییەکانی پەروەردەوە.

4. زۆری ئەرك و ڕاسپێرراوەكانی سەرپەرشتیاران، كە بەدواداچوونیان بۆ بكات لە كاتی رەخساو و توانای یەك سەرپەرشتیار زۆرترن.

5. نەبوونی هەڵسەنگاندنی بابەتیانەی ئەركی سەرپەرشتیاران، واتە جیانەكردنەوەی چالاك و ناچالاكەكان كۆشش و توانای سەرپەرشتیارە چالاكەكانی بزركردووە.

6. نەبوونی بەرنامەی تایبەت بە پەرەپێدانی ئاستی سەرپەرشتیاران و چۆنیەتی شوێنكەوتنی پێشكەوتن و تەكنەلۆژیاو زانستی هاوچەرخ بووەتە مایەی چەقبەستنی زۆرینەی سەرپەرشتیاران لە خاڵێكی دیاریكراودا.

7. لەلایەن هەندێك لە لێپرسراوانی پەروەردەوە یەكەی سەرپەرشتیاری وەك ئەڵقەیەكی ناپێویست دادەنرێت و بووەتە هۆی ئەوەی كەسایەتی ئەم یەكەیە پتر لاواز بێت.

8. ئەم هۆكارانە بوونەتە مایەی پشتگوێ خستنی ئەركە ئاساییەكان لەلایەن خودی یەكەی سەرپەرشتیارییەوە.

9. پشتگوێ خستنی بەدواداچوونەوەی زانستی لەلایەن خودی هەندێك سەرپەرشتیارانەوە بووەتە مایەی دابچراندنیان لە زانیاری نوێ و پێداویستییە هاوچەرخەكانی پرۆسەی سەرپەرشتیاری.

چارەسەرییەكان

1. پێداچوونەوەی سەرجەم مەرجەكانی دانانی سەرپەرشتیاران بۆ بە خۆ گرتنی كۆمەڵێك خاڵی زانستی لەگەڵ گیانی سەردەمدا بگونجێت.

2. نەهێشتنی دەست تێوەردانی لایەنە نا پیشەییەكان لە پرۆسەی دانانی سەرپەرشتیاراندا.

3. گەشەپێدانی گیانی هەماهەنگی لە نێوان بەڕێوەبەرەكانی پەروەردەو یەكەی سەرپەرشتیاراندا.

4. گەیاندنی سەرجەم (گشتاندنەکان) کە لە دیوانی وەزارەت و بوڕێوەبەرایەتی گشتی ئەزموونەکانەوە دەردەچن بە یەکەی سەرپەرشتیاری و پێویستە سەرپەرشتیار پێش خەڵکانی دیکە لەو ڕێنماییانە ئاگاداربێت.

5. زۆر کردنی دەستەلاتی یەکەی سەرپەرشتیاری و کاراکردنی چالاکییەکانیان.

6. کەمکردنەوەی ئەرکی سەرپەرشتیاری لە ڕووی ژمارەی مامۆستاو قوتابخانەوە، بۆ ئەوەی بتوانرێت بەرێکی کارەکان ئەنجام بدرێن.

7. کردنەوەی کتێبخانەی سەردەمیانە بۆ یەکەی سەرپەرشتیاری و هاندانی سەرپەرشتیاران بۆ خوێندن و بەدواداچوونەوەی زانیاری هاوچەرخ لە بواری پەروەردەو فێرکردندا.

8. کردنەوەی خولی وەرزی ڕاهێنان لەسەر ئاستێکی پێشکەوتوو بۆ سەرپەرشتیارن تا سەرپەرشتیاران لە گۆڕانکارییەکان دانەپچڕێن.

9. پێشنیاز دەکەین هەر سەرپەرشتیارێك ساڵانە لە پسپۆری خۆی توێژینەوەیەکی زانستی لە سیمینارێکدا پێشکەش بکات، بەمەبەستی ئاشناکردنی ئامادەبووان لە مەڕ مامەڵەکردن لەگەڵ قوتابی و قوتابخانەو پرۆگرام و زانیارییە سەردەمییەکانی تەکنەلۆژیای فێرکردن.

10. پێویستە ئامانجەکانی سیستمی پەروەردەیی هاوچەرخ و فەلسەفەی پەروەردەیی بۆ سەرپەرشتیاران ڕوون و شەفاف بێت کە (قوتابی) دەکرێتە نموونەی ناوەند، واتای ئەم پرسە لە ڕووی چۆنیەتی بەخۆگرتنی هزری ڕەخنەگرتن و لێپرسراویەتی پاراستنی تایبەتمەندی بەرانبەر بەها ئایینی و کۆمەلآیەتییە بەنرخەکان و چۆنیەتی گەشەپێدانی بنەما سەرەکییەکانی سەردەم لە ڕەوشی قوتابخانەکاندا.

پاشکۆی ژمارە (1) سیستمی خوێندنی سویدی

http://www.nyiostergotland.se/sorani/3detsvenskautbildningssystemet.4.bb8249a124f3452fe8800082.html

سیستمی خوێندنی سویدی (Det svenska utbildningssystemet)

پلەی پێش خوێندنگە (Förskola)

پلەی پێش خوێندنگە بۆ ئەو منداڵانەیە کە هێشتا نەچوونەتە خوێندنگەی سەرەتایی. منداڵ دەتوانن یان بچنە پێش خوێندگە و یان پێش خوێندگەی کراوە. پێش خوێندگە دەبێ پشتگیری بداتە منداڵ و وا بکات کە باوك و دایکەکان کاری خۆیان یان خوێندنەکەیان بکەن، شارەوانی دەبێ ئاگای لەوەبێت کە هەموو منداڵانی تەمەن یەك ساڵ شوێنیان لە پێش خوێندنگە بۆ دابین

بکرێت ئەگەر دایك و باوکی منداڵەکان کار یان خوێندنیان هەبوو.
ئەگەر دایك و باوکەکان بێکاریش بن هەر پێویستە منداڵەکانیان بەلای کەم رۆژی 3 سەعات له پێش خوێندگە شوێنیان بدرێتێ بەڵام هەرە زۆرەکەی 15 سەعات لە هەفتەیەکدا.
پێش خوێندگەی کراوە بۆ ئەو منداڵانەیە کە ناچنە پێش خوێندگەی ئاسایی.
بۆ پێش خوێندگەی کراوە منداڵەکە لەگەڵ دایکی و یان باوکی دەچێت.
دایك و باوکەکان خۆیان بڕیار دەدەن کەی دەچن یان ناچن.
منداڵ دەتوان بچنە شوێنی منداڵداری لە بنەماڵەیەکدا، (Familjedaghem). لەمماڵەدا دایکێك یان باوکێك منداڵی تر دێتە لایان و لە ماڵەکەیاندا ئاگایان لەو منداڵانە دەبێت.

پۆلی پێش خوێندنگە (Förskoleklass)

ئەم پۆلانە بۆ ئەو منداڵانەن کە تەمەنیان 6 ساڵی پڕ کردۆتەوە و یان زۆریان نەماوە ببنە 6 ساڵ.
منداڵ یەك ساڵ دەچنە ئەم پۆلی پێش خوێندنگەیە پێش ئەوەی بچنە خوێندنگەی سەرەتایی.

خزمەتگوزاری منداڵی خوێندنگە (Skolbarnomsorg)

خزمەتگوزاری خوێندنگە ئەو منداڵانەیە کە دەچنە خوێندنگە تا تەمەنیان 12 ساڵ پڕ دەکاتەوە.
خزمەتگوزاری منداڵی خوێندنگە ئەم شێوانەن:
ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ
منداڵداری لە بنەماڵەیەکدا
چالاکی کاتی بەتاڵی کراوە

مالی چالاکی کاتی بەتاڵ (Fritidshem)

ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ پێشوازی لەمنداڵان دەکات پێش کاتی خوێندنگە و پاش کاتی خوێندنگە و هەروەها کاتی پشووی خوێندنگە.

ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ ئاگای لەوە دەبێ کە منداڵەکان لەکاتی بەتاڵیدا شتێکی باش و بەسوود بکەن.

خوێندنگەی سەرەتایی (Grundskola)

خوێندنگەی سەرەتای 9 ساڵە.

لە سوید خوێندن بە ئیجباریە

ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەموو منداڵان

دەبێ بچنە خوێندنگەی سەرەتایی

منداڵ دەست بەخوێندن دەکات کە تەمەنی

دەبێت بە 7 ساڵ و کە بو بە 16 ساڵ خوێندن تەواو

دەکات.

منداڵ لە خوێندنگەی سەرەتایی نمرەنامە وەردەگرێت.

پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:

دەرچوو

باشە

زۆر باشە

مامۆستاکە هەر وەرزەی بەلای کەمەوە گفتوگۆیەکی گەشەکردنی هەیە.

لەم گفتوگۆیەدا مامۆستاکە و خوێندکارەکە و دایك و باوکی خوێندکارەکە بەشدار دەبن. لێرە مامۆستاکە باسی باری خوێندنی منداڵەکە دەکات و دەڵێت چی بکرێت بۆ ئەوەی خوێندنی منداڵەکە باشتر ببێت.

خوێندنگەی پاش ناوەندی (Gymnasieskolan)

هەموو ئەو گەنجانەی کە خوێندنگەی سەرەتای تەواو دەکەن مافیان هەیە پلەی پاش ناوەندی بخوێنن کەماوەکەی 3 ساڵە.

ئەگەر خوێندکارەکە لە خوێندنگەی سەرەتایی نمرەی
دەرچووی نەهێنا ئەوا دەتوانێت بچێتە پرۆگرامێکی
خوێندنی پاش ناوەندی کە لەوێ خوێندنگەکە ئاگای
لەوەدەبێت کە خوێندکارەکە هەم لە خوێندنی خۆی
بەردەوام بێت و هەم نمرەی دەرچوو لە خوێندنی
سەرەتایشدا وەربگرێت.
منداڵ لە خوێندنگەی پاش ناوەندی نمرەنامە
وەردەگرێت.
پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:
دەرنەچوو
دەرچوو
باشە
زۆر باشە
حکومەت بڕیاری لەسەر نەخشە و پلانێکی
خوێندنی داوە بۆ هەموو خوێندنگاکانی سوید.
لەم پلانی خوێندنەدا نووسراوە ئایا خوێندکار
دەبێ چەند بزانێت تا پلەی نمرەیەك وەربگرێت.

خوێدنی پیشەیی لێوەشاوە (Kvalificerad yrkesutbildning)

تۆ دەتوانیت پاش خوێندنی پلەی پاش ناوەندی بچیتە خوێندنێك
بۆ پیسشەیەکی لێوەشاوە ، کە کورتدەکرێتەوە بۆ ك. ئی (KY)
درێژی ماوەی ئەم جۆرە خوێندنانە لە 1 ساڵەوە بۆ 3 ساڵە.
تۆ لەو ماوەیەدا پیشەیەك فێر دەبیت
9 کەس لە کۆی 10 کەس لەوانەی ئەم جۆرە خوێندنە دەخوێنن
پاش تەواوکردن یان کاریان دەست دەکەوێت ویان کۆمپانیای خۆیان
دادەمەزرێنن.

خوێندگە بۆ گەورەساڵان (Skolor för vuxna)

ئەو گەورانەی کە تەمەنیان 20 ساڵی پڕ کردۆتەوە
و زانیاریان لە ئاستی پلەی سەرەتایی و پلەی پاش

ناوەندی کەمترە ئەوا دەتوانن لە خوێندگەیەك بۆ
گەورەساڵان بخوێنن.
گەورەکانیش لەوانەیە پێویستیان بێت ئەو وانانە
بخوێنن کە فریا نەکەوتوون بیخوێنن بۆ ئەوەی
بتوانن بچنە خوێندنی زانکۆ و یان خوێندگە
بەرزەکان یان بۆ ئەوەی بتوانن هەندێك لە
خوێندنی پیشەییەکان بخوێنن.

زمانی سویدی بۆ بێگانان س. ف. ئی
(Svenska för invandrare, SFI)

س. ف. ئی خوێندنی زمانی سویدیە بۆ ئەو گەورانەی
کە زمانی دایکیان سویدی نیە.
بۆ ئەوەی بتوانیت زمانی سویدی بخوێنیت دەبێ 16 ساڵت
پڕ کردبێتەوە و ناوت لە تۆمارگەی نیشتەجێکاندا هەبێت
لەو شارەوانیەی لێی دەژیت.
س. ف. ئی چوار خولی هەیە:
A و B و C و D.
خوێنکارەکە پاش تەواوکردنی خولێك نمرەنامەی پێبدەدرێت.
پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:
دەرچوو G
زۆر باشە VG
س. ف. ئی سێ ڕێگای خوێندنی هەیە.
ڕێگای خوێندنی 1 بۆ ئەو کەسانەیە کە نازانن
بنووسن و بخوێندنەوە ویان بۆ ئەوانەیە کە
زۆریان نەخوێندوە.
ئەو کەسانە دەچنە خولی خوێندنی A و .B
ڕێگای خوێندنی 2 بۆ ئەو کەسانەیە کە خولی خوێندنی B و C یان هەیە.
ڕێگای خوێندنی 3 بۆ ئەو کەسانەیە کە خولی خوێندنی C و D یان هەیە.
خولی ڕێگای خوێندنی 2 و 3 خێراترە لە خولی 1.

تۆ دەتوانیت هەر لەو کاتەشدا کە پراکتیك دەکەیت زمانی سویدیش بخوێنیت.

بڕوانامە و نمرەنامەی دەرەوەی وڵات

(Utländska betyg)

ئەگەر تۆ شەهادە و بڕوانامەی وڵاتێکی ترت هەیە
ئەوا دەزگای دەوڵەتی خوێندگە باڵاکان دەتوانێت
بەراوردی بکات بە بڕوانامەی سویدی.
ئەوان تەماشای ئەوە دەکەن چەند ساڵت خوێندوە
و کام وانانەت خوێندوە و پرۆژەی کاری بڕوانامەکەت
چی بوە.
نزیکی چوار مانگ دەخایێنێت تا دەزگای دەوڵەتی
کاروباری خوێندگە باڵاکان لە بەراوردکردنی بڕوانامەکەت
دەبێتەوە بۆ ئەوەی پێت بڵێت بڕوانامەکەت بایی چەندە
لە سوید.
کە زانیان پلەی بڕوانامەکەت بایی چەندە ئەوسا ئەوان
بەڵگەنامەیەکت بۆ دەنووسن.
ئەو بەڵگەنامەیە مانای ئەوە نیە کە تۆ بڕوانامەیەکی
سویدیت وەرگرتوە. بەڵام تۆ دەتوانیت لە کاتی داواکردنی
کاردا ئەو بەڵگەنامەیە بەکار بهێنیت بۆ ئەوەی خاوەنکارەکە
بزانێت تۆ چی دەتوانیت.

خوێندگای باڵا و زانکۆ

(Högskola och universitet)

لە سوید حکومەت ئاگای لەوەیە کە
خوێندنگای باڵا و زانکۆکان هەبن.
تۆ دەتوانی لە ئاستەکانی بناغەیی،
پێشکەوتووتر و یان لە ئاستی
توێژینەوەد دا بخوێنیت،
دەزگای دەوڵەتی کاروباری خوێندنی باڵا ئەو دەزگایەیە کە
چاودێری و کونترۆڵ دەکات کە هەموو خوێندنە باڵاکان باش بن.

زانکۆی لینشۆپپینگ (Linköpings universitet)

زانکۆی لینشۆپپینگ 25 هەزار خوێندکار
و 500 3 کارمەند و زیاتر لە 100
پرۆگرامی خوێندنی هەیە.
تۆ دەتوانیت لە بواری تەکنیک، زانستە سروشتیەکان،
پزیشکی، چاودێری نەخۆشی، زانستی کۆمەڵگەیی،
زانستیی رەفتار، وانە مرۆڤایەتییەکان، زمان ، فەلسەفە
و مێژوو بخوێنیت.
زانکۆی لینشۆپپینگ لە دوو شاردا هەیە:
لە لینشۆپپینگو لە نۆرشۆپپینگ

پاشکۆی ژمارە (2) ئاماری قوتابیانی کەوتوو لە خولی یەکەم

قوتابخانەی پاوەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابیانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	34	23	%68
هەشتەم	19	10	%52

نۆیەم	17	13	٪76

ئەو قوتابیانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	14	2	٪4
هەشتەم	9	2	٪22
نۆیەم	3	1	٪23

ئەو قوتابیانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	13	0	٪0
هەشتەم	21	0	٪0
نۆیەم	1	0	٪0

ئەو قوتابیانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	14	0	0٪
هەشتەم	33	0	0٪
نۆیەم	2	0	0٪

قوتابخانەی رۆژەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابیانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	4	0	0٪
هەشتەم	19	12	62٪
نۆیەم	5	3	60٪

ئەو قوتابیانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	3	0	0٪
هەشتەم	4	3	75٪
نۆیەم	6	3	50٪

ئەو قوتابیانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	2	1	50٪
هەشتەم	6	0	0٪
نۆیەم	4	2	50٪

ئەو قوتابییانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	9	0	٪0
هەشتەم	13	2	٪15
نۆیەم	4	0	٪0

قوتابخانەی بنەسلاوەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابییانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	6	1	٪17
هەشتەم	2	1	٪50
نۆیەم	4	1	٪25

ئەو قوتابییانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	10	2	٪20
هەشتەم	8	1	٪12
نۆیەم	1	0	٪0

ئەو قوتابییانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	8	0	٪0
هەشتەم	4	0	٪0
نۆیەم	4	1	٪25

ئەو قوتابییانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	13	0	٪0
هەشتەم	18	0	٪0
نۆیەم	3	0	٪0

(*)سەرپەرشتیاری کارگێڕی لە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی دەشتی هەولێر

[1] **سیستمی قوتابخانە بنەرەتیەکان و سیستمی خوێندنگە ئامادەییەکان "**
لیژنەیەك لە وەزارەتی پەروەردە : چاپی یەکەم : کوردستان – هەولێر : ل 14

ڕابەرێ هاریکار
بۆ مامۆستاییێن زمانێ ئینگلیزی

ئا : ڕەشید تەیب

پشکا پێنج:

ئەڤ بابەتە بەشەکە ژکتێبەکا رابەری هاریکار بۆ مامۆستایێن زمانێ ئینگلیزی، کو ژئالیێ مامۆستای پسپۆرێ زمانێ ئینگلیزی (رەشید تەیب)یڤە هاتبوو ئامادەکرن و، تەڤاڤیا وێ وەکو ئەڤەڤە دێ ل سەر رووپەلێن ئەڤێ گۆڤارێدا هێتە بەلاڤکرن... هەرچەندە ئەگەر وەکو دەق ژی کەموکوری هەبن لێ وەکو رێکێن وانەگۆتنێ کارەکێ سەرنجراکێش و مفادارە.

یەکا 9

وانا 1

ئارمانج :- پێشکێشکرنا وشا fig و ژمارە four و five د چێکرنا ئاسان دا . ناسین و گوتنا ژماران

هژمارتنا بکار ئینانا ژمارە ل one , two , three , four , five

one بۆ five

زمانێ نوی : fig, four, five

تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت ژمارە (1,2,3,4,5) پەرتووکا قوتابی students Book لاپەر3

CD لێدان ژمارە 23 / ← 25 Activity Book لاپەر 28

Starter

*بێژە قوتابیان hello , ئەو جاڤەدەن hello teacher .

* بێژە قوتابیا دێ ئەو وێ سترانێ بێژن ئەوا کو فێربوین ل وانا چوویی دا .

* بێژە Listen . CD لێدە ژمارە 32 بێژە Sing

* بێژە قوتابیان سترانێ بێژن بێ ی CD

Look and Listen

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 30

*بێژە وان کو fig ب کوردی هژیرە .

* بێژە زارۆکا دێ ئەو گوهـ دەنە چیرۆکەکێ د وێنا دا .

* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 33

* دەمێ هوین گوهـ ددەنێ ئیشارەت بکە وێنا .

تێکستا CD : - - - - - - - - - - -

* CD لێدەڤە , قوتابی گوهـ بدەنێ و ئیشارەت بکەنە وێنێت دروست ناف کتێبێت خۆدا . توشێی تأکیدکەی کا دروست ئیشارەت دکەن .

Listen and clap

* CD لێدە ژمارە / 34 قوتابی چەپلەی لێدەن دگەل چەپلا CD .

تێکستا CD - - - - - - - - - - -

*بو دەنگێ f f f بێژە. بێژە قوتابیان بێژن fig تو بێژە fig .

* بێژە قوتابیان بێژن یان دەنگێ f یان وشا fig

* دەنگێ d d d بێژە قوتابیان بێژن duck بێژە duck

* بێژە قوتابیان دەنگێ d d d بێژن .

* بێژە قوتابیەکی کو دەنگێ d یان وشا duck بێژن .

Activity Book

Listen and say

*بێژە قوتابیان کتێبێت Activity Book ڤەکەن لاپەر 28

* کتێبا خۆ بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە هال و ژمارا .

* دەستێ خو دانێ پشت گوهێ خو و بێژە Listen

* CD لێدە ژمارە / 35

تێکستا CD - - - - - - - - -

*بێژە قوتابیان و بهەژمێرن دگەل CD ڤێ چەندێ چەند جارەکا بکە.

* بێژە قوتابیان کو بهەژمێرن بێ ی گوهێ خو بدەنە CD .

* فلاش کاردێت 1,2,3,4,5 بلندکە .

* بێژە قوتابیا کو بهەژمێرن دگەل فلاش کاردا .

Count and say بهەژمێرە و بێژە .

*ئیشارەت بکە وێنێت بنی لاپەری کتێبا خۆ بلندکە .

* تشتتێت وێنێ دا بهەژمێرە . بێژە قوتابیان کو دگەل تە بهەژمێرن .

* بێژە قوتابیان ئیشارەت بکەنە وێنا و ئەو بخو بهەژمێرن .

* بێژە قوتابیەکی کو تشتێت وێنا بهەژمێریت و پاشی هندەك قوتابیێت دی هەر وەك تە بکەن .

یەکا 9

وانا 2

ئارمانج :- راهێنان ل سەر دیفچوونا شکلێ پیتا f . راهێنان ل سەر نڤیسینا پیتا f . بخو باش د ناف وشا fig ناسینا پیتێت ئێکێ وشا .

زمانێ بکار ئینانێ :- apple ,bag , duck , egg ,fig و پیتا f

تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردا سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ .

Students Book لاپەر 31 Activity Book لاپەر 29

Starter

*بێژە قوتابیان hello قوتابی جاڤەدەن hello teacher .

* فلاش کاردا سێڤێ بلندکە و بێژە ? whats this .

* قوتابیا هاندبدە کو بێژن Its an apple

* ڤێ چەندێ بکە دگەل فلاش کاردێت دی .

Look and point

قوتابی students Book ڤەکەن لاپەرە 31 .

* پەرتوکا خو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە پیتا f یا مەزن .

* کتێبا خو بلندکە و ل دویف پیتا f هەرە ب تپلێ ل خالێ دەسپێبکە و ل دویف سەهما هەرە وەکی هاتیە دیارکرن ل لاپەر 8

* بێژە قوتابیا کو ل دویف پیتێ بچن ب تپلێ .

* بێژە قوتابیا کو ل دویف بچن ل نیڤەکا هەردوو ریزێن دەرڤە .

* ناف پولێ بزڤرە و تأکیدکە کا دروست چێدکەن .

* بێژە stand up
* بێژە قوتابیا کو پیتا f ل هەوای چێکەن ب تپلێ بدەستێ راستێ .
* بێژە sit down
* قوتابی ئیشارەت بکەنە پیتێ و دەنگێ f f f بێژن .
* ئیشارەت بکە وێنێ هژیرێ و بێژە fig
* قوتابی ل دویف تە ڤەگێرن fig
* بێژە قوتابیان کو ل دویف پیتا f بچن ل ناف وشا fig
* تأکیدکە کو زاروك ل دویف پیتێ دچن ل جهێ دروست و لایێ دروست .

Play and say

*ئیشارەت بکە وێنێ بنێ لاپەری .
* بێژە قوتابیا کو ئەو زاروکێ ناف وێنێ دا سەحارە .
* یا باش ئەوە کو تو بو وان بێژی کا ب کوردی سەحار چیە .
پەرتووکا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە تشتێت بن قوماشی دا .
* بێژە whats this ? .
* یارونەتی قوتابیا بکە کو بەرسڤێ بدەنەڤە و بێژن It’s a cat , Its and egg
* ڤێ چەندێ بکە دگەل هەمی تشتێت ناف وێنێ دا .
* فلاش کاردا apple , bag , cat , duck , egg , fig دانێ سەر مێزێ .
* بێژە دوو قوتابیا بهێنە پێش پولێ دا .
* بێژە ئێك ژوان کو فلاش کاردەکێ بلندکەت و بێژیت :-
whats this ? . بێژە قوتابی یێ دی چاڤەدەت ..... It’s a
* ڤێ چەندێ بکە دگەل چەند جوتێت قوتابیا .

Activity Book

Trace

*بێژە قوتابیا Activity Book ڤەکەن لاپەر 29
*کتێبا خو بلندکە و بێژە Look و ئیشارەت بکە پیتا f یا مەزن .
* بێژە قوتابیا ب تپلێ ل دویف پیتێ بچن .

* قوتابی دەسپاڤنە قەلەمێن خو و تأکیدکە کا گرتنا وان یا قەلەمی و دانیشتنا وان بو نڤیسینێ یا دروستە .
* بێژە وان کو ب قەلەمی ل دویف پیتێت دی پیتا f بچن .
*تأکیدکە کا ئەو پیتا ب دروستی د نڤیسن .

Trace

* ئیشارەت بدە وێنێ هژیرێ
* ئیشارەت بدە وشا fig و بو وان دیارەکە کو ب ئینگلێزی دبێژنێ fig
* بێژە وان کو بێژن fig
* بێژە وان ل دویف پیتا f بچن ناف وشێ دا . بتنێ پیتا f نەك پیتێت دی ناف وشادا .
* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە کا دروست چێدکەن .

Cercle

*ئیشارەت بکە وێ!نێت بنێ لاپەری .
* بێژە قوتابیان کو وشا هەر وێنەکی بێژن egg , duck
* بێژە وان کو دەنگێ پیتا هەر وشەیەکێ د وێنادا :eee,ddd
*بێژە وان کو بەرێ خو بدەنە وێنێ سێڤێ و پیتێت بن وێنێ .
* ئیشارەت بدە پیتا a و بازنەکی ل دور چێکە .
* بێژی بەرێ خو بدەنە وێنەی و پیتێت دی .
* بێژی کو بازنەکێ چێکەن ل دور پیتا هەر وشەیەکا کو پێ دەسپێدکەن .
* ناف پولێ بزڤرە و تأکیدکە کو بازنەی ل دور پیتێت دروست چێدکەن .
(بەرسف بو هەر سێ پیتێت دوماهی(b,d,e)

یەکا 9
وانا 3
ئارمانج : گووتنا سترانێ وەك راهێنان ل سەر هژمارتنا : , one , two three , four , eive
یاریەك بو راهێنان ل سەر ژمارا . وەك ئێکرنا(پێداچون) هەمان ژمارە بێت تشتێت چوراو جور . زمانێ بکار ئینای :

/ one , two , three , four , eive
apple , bag , cat , duck , egg , fig
تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت ژمارا هەل 1 تا 5 فلاش کاردێت
سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ ' هێلکێ , هژیرێ , پارچەکا گێچێ (تەباشیری)

students Book لاپەر 32 CD لێدان ژمارە 36 Activity
Book لاپەر 30

Starter

*بێژە هندەك قوتابیا hello ناڤێت وان بێژە .
* ئەو چاڤەدەن hello teacher .
* فلاش کاردێت ژمارا بلندکە ل دویف ئێك نەبن 4,1,5,3,2
* بێژە قوتابیان وشێت وان ژمارا بێژن four , one , five , three , two
* بێژە دوو زارۆکا come here ناڤێت وان بێژە
* بێژە ئێك ژوان فلاش کاردەکێ بلندکەت بێژە قوتابی یێ دی کو ژمارا دێ فلاش کاردێ بو نموونە four
* ڤێ چەندێ بکە دگەل چەند جورێت قوتابیان .

Listen and sing

*بێژە قوتابیان **students Book** ڤەکەن لاپەر 32
* پەرتوکا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنە و ژمارێن ناڤ بازنادا ئیشارەت بدە بازنەکێ .
* بێژە قوتابیەکی کو ژمارا د ناڤ بازنەیدا بێژیت : بو نموونە feve
* ڤێ چەندێ بکە بو هەمی بازنەی و ژمارا .
* ڤێ چەندێ بکە بو هەمی بازنە و ژمارا .
* بێژە قوتابیان دێ ئەو سترانەکێ بێژن ل سەر ژمارا .
* بێژە CD Listen لێدە ژمارە 36 / تێکستا CD - - - - - - -
* CD لێدەڤە و بێژە قوتابیان کو سترانێ دگەل CD بێژن .

* سترانێ بێژە چەند جارەكا دگەل CD
* بێژە قوتابیان كو هەول بدەن سترانێ بێ ی CD بێژن
* ئەر جێبیت پێنچ بازنا چێكە 0 وەكی بازنێت وێنێ دا) ب تەباشیری سەر عەردی ئەگەر جێنەبیت قوتابیان دەربێخە دەرڤە پولێ و بازنا چێكە ل گورەپانێ یان ب دارەكی بازنا سەر رەملێ چێكە .
* بێژە قوتابیەكی خو پاڤێژیت ناڤ بازنادا ل ئێك تا كو پێنچ (چولانێ)
* بێژە وان كو بێژن one , two , three , four , five دگەل خو هاڤێتنێ بو ناڤ هەر بازنەكی دا .

Activity Book
Match

*بێژە قوتابیان Activity Book ڤەكەن لاپەر 30
* كتێبا خو بلندكە ئیشارەت بدە نقتا (خالا) و قانا و ستێرا .
* بێژە قوتابیان دگەل بهەژمێرن one , two , three , four , five .
* پولێ دابەشكە جوت جوتە وهەر جوتەك ب دور (گەڕ) ستێرا و خالا و قانا بهەژمێرن .
* تأكیدكە ئایە دروست د هەژمێرن .
* ئیشارەت بكە ژمارە two باشی ستێرێت بازنەیدا بازنەیدا و خالێت بازنەیدا .
* بێژە , one , two بو هەر ئێكێ
* بێژێ خیتەك (رێزەك) هەیە نابەینا هەرسێ بازنادا .
* بێژە وان دەسپێبكەن ل ژمارە 1
* بێژە وان ستێرەكێ , خرخوكەكێ و نقتەكێ و بكەنە ناڤ بازنادا .
* خیتەكێ نابەینا هەر سێ بازنا دا بكێشن .
* هەمان تشت بكەن بو ژمارە 3 و 4 و 5
* ناڤ پولێ لزڤرە و تأكیدكە بازنە چێكرن و پەیوەندی كرنا وان ب خیتا .

Point and sad

*فلاش كاردا سێڤێ جەنتێ كتكێ سونێ هێلكێ یان هژیرێ بلندكە .

* بو هەر فلاش کاردەکێ قوتابی وشا وێ بێژن cat , egg
* بو هەر فلاش کاردەکێ قوتابی دەنگێ پیتێ بێژن ccc,eee
* ئیشارەت بدە پیت و وێنێت بنێ لاپەری .
* ئیشارەت بدە خیتا ناڤبەرا پیتا a وشا apple .
* قوتابی خیتا چێکەن ب قەلەمێت خو نافبەرا پیتا و وان وشا ئەوێت ب وان پیتا دەسپێدکەن .
* ناف پولێ بزڤرە و تأکیدکە ئەو خیتێت بدروست دکێشن ناڤبەرا پیت و وێنێت دروست .

یەکا9

Revision 3

ئارمانج :- یاریەك بو بیرهاتنەڤا ناڤێت هەر چوار کەسا هەر شەش تشتێت فێربوین و هەر پێنج ژمارێت فێربوین هەتا نوکە . دیتنەڤا و هژمارتنا تشتا، گوتنا ئەوان سترانێن فێربوین .

زمانێ بکارئینایی :- apple , bag , cat , duck , egg , fig Rose, Azad , Naza, Max, one , two , three , four , eive, whats this?

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت Rose, Azad , Naza, Max

فلاش کاردێت سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ .

فلاش کاردێت ژمارە 1,2,3,4,5 جەزار , حصوبیێت هویر باقولك بو هژمارتنا دیاریێ دا .

students Book لاپەر 33 Activity Book لاپەر 31

Starter

*بێژە زاروکا hello زاروك چاڤەن hello teacher هەمی فلاش کاردێت هەر چار کەسا وهەر شەش تشتا و فلاش کاردێت ژمارە دانە سەر مێزێ .
* بێژە قوتابیەکی came here ناڤێ وی بێژە .

* بێژە وی قوتابی فلاش کاردەکێ بلندکەت .

* زاروك دێ ناڤێ کەسەکی یان تشتەکی یان ژمارەکی ئەوا سەر فلاش کاردێ بو نموون one , azad, fig

* ڤێ چەندێ دگەل چەند قوتابیان بکە هەتا هەمی فلاش کارد بهێنە دیار کرن .

Foxys game – play and say

*قوتابی students Book لاپەر 33

* کتێبا خو بلندکە و ئیشارەتێ بدە سبورێ بو یاریا فوکس دگەل وێنێت جوراو جور ل سەر سبورێ .

* ئیشارەت بدە هەر وێنەکی ل سەر سبورێ .

* بێژە قوتابیا وشا هەر وێمەکێ بێژیت نموونە :-

apple , three , Naza

* بێژە وان ئەو دێ یاریەکێ کەن .

* بێژە گروپەکا قوتابیان چار یان پێنچ come here ناڤێت وان بێژە .

* بێژە زاروکی یەکێ زارێ پاڤێژیت و ژمارا ل سەر زاری بێژیت بو نموونە five دەبی تشتەك هەبیت وەك ئیشارەت بۆ هەژمارتنێ هەبیت و سەبورێ ڤە نسینیت لڤینیت پێنچ خانا .

* بێژە قوتابیێت گروپی کە بێژن ?whats this

* قوتابی وەلام بدەت کا ئەوتشت چیە ئەوێ ناف چارگوشێ یان جهێ لێ راوەستا نموونە five

* بێژە قوتابیەکی دی زارێ پاڤێژیت و هەمان تشت بکەت .

* بێژە هەمی قوتابیێت گروپی. یاریێ بکە ب هەمان شێوە .

* بەردەوام بە ب یاریێ دگەل زاروکێ ئێکێ جاەکادی .

* ئەگەر زاروکەکی راوەستا ل جهەکی ب سەهمێ دەبی نیشانێ خو ببەنە سەر وی جهی دوماهیا سەهمێ یان بو پێش یان بو پاش .

* ئەو قوتابی دێ دەرچێت ئەوێ پێش هەمیادا بگەهتە جهێ end

* زارۆك دەست ب یاریێ بکەنەڤە .

* قوتابی one بکار بهێنن ب ژمارە / 6 ل سەر زارێ .

* پولێ دابەشکە گروپێت چار یان پێنچ قوتابیان.

* زار ونیشانێت چونی (حصوییێت هویر یان باقولك) بدەف هەر گروپەکی .
* بێژە قوتابیا ئەو بوردا (وێنە) ناف کتێبا students Book
بکار بهێنن بۆ یاریێ .
* ناف پولێ دا بزڤرە بو یارمەتیا قوتابیا بو کرنا یاریێ بدروستی .

Activity Book
Find and tiek

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 31
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنیێ .
*ئیشارەت بدە تشتەکی د وێنیێ دا .
* بێژە زاروکا whats this?
*زارۆك وەلام بدە بۆ نموونە It's a fig
* ڤێ چەندێ بکە (پرسیارێ بکە) بو هەمی تشتێت زاروك فێربوین .
* بێژە قوتابیان هێلکا بێنەڤە و بهەژمێرن :
one , two , three , four , eive
*ئەڤێ بکە بو هەمی تشتا .
* بێژە قوتابیان بەرێ خو بدەنە پیتا a , b , c , d , e , f و
چار گوشێت نك وان .
*کتێبا خۆ بلندکە و ئیشارەت بدە پیتا a وهەر پێنج چار گوشا
ب رەخ ڤە دەنگێ aaa ببێژن .
* بێژە چ وشە دەسپێدکەت ب a قوتابی وەلام ددەنەڤە apple
* بێژە چار گوشان هەژمێرن .
* قوتابی دهەژمێرن one , two , three , four , eive
* بێژێ کو پێچ سێڤا ببینەڤە دا
* ئیشارەت بدەنە هەر سێڤەکێ و بێژن a
* ئیشارەتا ( ) بنڤیسن ناف چارگوشەکێ دا بو هەرسێڤەکا
ئەو ببینەڤە هەتا ئەو هەر پێنج سێڤان د بینەڤە .
* ڤێ چەندێ بکە دگەل پیت و تشتێت دی .
* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە بێ ئیشارەت دکەنە تشتا و پیتا دبێژن و

پاش ئیشارەتا ( ) چێدکەن د چارگوشیێ دا بو هەر تشتەکی .
Sing
*ئێك ل سترانێت یەکا 7 9 لێبگرە
* CD لێدە ژمارێت وان ببینەڤە .
* بێژە قوتابیا سترانێ بێژن دەمێ گوهێ خو ددەنە CD
* پاشی هەول بدەن سترانێ بێژن بێی CD

یەکا 10
وانا 1
ئارماج :- پێشکێشکرنا وشێت girl و hen د چیروکەکا ئاسان دا . ناسین و گوتنا girl و hen ناسین و گوتنا پیتا g و h ب ئێك داچون کرنا ژمارا 1 5 دگەل وێنێت نقتە گوتنا ژمارا .
زمانێ بکار ئینانێ :- girl , hen , g , h , good
تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردا سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ , فلاش کارد بو ژمارە / 1 5

students Book لاپەر 34 , CD لێدان ژمارە 38 Activity Book لاپەر 32
Starter
*بێژە قوتابیان hello ئەو چاڤەدەن hello teacher .
*فلاش کاردەکێ بلندکە و بێژە Look پرسیارکە whats this ?
* هاریکاریا وان بکە کو وەلام بدەن .... It’s a
* ڤێ چەندێ بکە بو فلاش کاردێت هەمی تشتێت قوتابی فێربوین .
Look and listen
*قوتابی students Book لاپەر 34
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنا .
* ئیشارەت بدە کچێ و مریشکێ .
* پرسیارا وان بکەن کا ب کوردی چ دبێژنێ .

* بێژی دیٚ ئەو گوهـ دەنە چیروکەکیٚ
* بێژە Listen
*CD لێدە ژمارە / 37
تێکستا CD- - - - - - -
*کتێبا خو بلدکە ئیشارەت بکە وێنا دەمیٚ گوهـ ددەنە CD
* CD لێدەڤە بێژە قوتابیان ئیشارەت کەنە وێنیٚ دروست دەمیٚ گوهـ ددەنە
CD تأکیدکە کا ئەو دروست ئیشارەت دکەنە وێنا .
Listen and clap
*CD لێدە ژمارە 38
* بێژە قوتابیان چەپلەی لێدەن دگەل چەپلە لێدانا CD
تێکستا CD ggg,girl , h h h, hen
*دەنگی g g g بێژە قوتابی بێژن girl تو بێژە girl بەری وان .
* بێژە قوتابیان کو بێژن g g g
* دەنگیٚ h h h بێژە
* بێژە قوتابیان بێژن hen
* بێژە hen
* بێژە قوتابیان بێژن h h h

Activits Book

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 32
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنیٚ مریشکیٚ .
* پرسیار کە ? whats this
* قوتابی چاڤەدەن It's a hen
* ڤیٚ چەندیٚ بکە دگەل هەمی وێنا .
* پولیٚ دابەشکە جوت جوتە بێژە قوتابیا کو ب گەهـ و گوری پرسیار گەن
? whats this و جاڤەدەن ..... It's a
Match and say
*ئیشارەت بکە ژمارێت بنیٚ لاپەری

* بێژە قوتابیان ئیشارەت کەنە ژمارا وب هەژمێرن : - one , two , three , four , eive

*ئیشارەت بدە وێنێ نقگا (خالا) .

*بێژە قوتابیا ئیشارەت کەنە نقگا وب هەژمێرن :- one , two , three , four , eive

*ئیشارەت بکە خیتا ناڤبەرا ژمارە one و وێنێ نقتەکێ .

* بێژە قوتابیان ژمارێت دی ب گەهینە وێنێت دروست .

* ناف پولێ دا هەرە وەرە و تأکیدکە کا ئەو خیتا ب دروستی چێدکەن نابەینا ژمارا و وێنێت دروس

یەکا 10

وانا 2

ئارمانج :- راهێنان سەر دیفجونا شکلێ پیتا g و h راهێنان سەر نڤیسینا پیتێ بخو و پاشی دناڤ وشا girl و hen دا راهێنان سەر گوتنا پیتێت ئەو فێربوین هەتا نوکە . ب ئێك داچون کرنا پیتێت ئێکێ دگەل وێنێت تشتا .

زمانێ نوی : girl , hen , a , b , c , d , e , f , g , h,

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێتن سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ , کچێ , مریشکێ . فلاش کاردێت پیتێت : a , b , c , d , e , f , g , h

students Book لاپەر 35 , Activity Book لاپەر 33

Starter

* بێژە قوتابیەکی کو بێژتە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژیت ئەویش چاڤەدەن hello و ناڤێ وی بێژن .
* فلاشی کاردێت تشتا بلندکە و پرسیارکە whats this ?
* قوتابی جاڤەدەن It's a ……
* فلاش کاردێت پیتا بلندکە .
* قوتابی دەنگێت پیتا بێژن بو نموونە b b b

Look and point

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 35
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە پیتا g یامەزن .
* ل دویف پیتێ هەرە ب تپلێ ل نقتێ دەسپێبکە ول دویف سەهما هەرە وەکی دیار ل لاپەر8
* قوتابی ل دویف پیتێ بچن ب تپلێ ناف هەردو ریزێت دەرێ .
* هەمان تشت بکە دگەل پیتا h
* ئیشارەت بکە وێنێ کچێ و بێژە girl قوتابی ل دویف تە ڤەگێرن وشا girl
* قوتاب ل دویف پیتا g ب تپلێ بچن ناف وشا girl دا .
* تأکیدکە کا ئەو ب دروستی ل دویف دچن وبو لایێ دروست .
* هەمان تشت بکە دگەل پیتا h

Play and say

*ئیشارەت بکە وێنێ زاروکا و فلاش کاردێت سەر مێزێ .
* فلاش کاردێت پیتا دانێ سەر مێزێ .
* فلاش کاردەکی بلندکە بو نموونە g
* بێژە قوتابیان کو بێژن وشا وێ پیتێ girl
* هەمان تشت بکە دگەل فلاش کاردێت پیتێت دی .
* بێژە دوو قوتابیان come here و ناڤێت وان بێژە .
* بێژە ئێك ژوان دەسپاڤنە فلاش کاردا پیتەکێ .
*قوتابی یێ دی وشا دەسپێدکەت ب وێ پیتێ :- e g g بو نموون .

* بێژە قوتابیان کو بدور (گەھ و گوری) دەسپاڤنە فلاش کاردا و وشەیێت وان پیتا بێژن .

*ئەڤێ چەندێ دگەل چەند جوتێت دی ییێت قوتابیان بکە .

Activity Book

Trace

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 33

* ئیشارت بکە پیتا g یا مەزن و زاروك ل دیف پیتێ بچن ب تپلێ .

* ئیشارەت بکە پیتا g یا ئێکێ درێزێ دا .

* کتێبا خو بلندکە ول دویف پیتا g هەرە .

* بێژە قوتابیان کو (کلکا) پیتا g چتە بنێ رێزێ .

* بێژە وان ل دویف پیتێت g بچن ب قەلەمێت خۆ .

* تأکیدکە کا ل دویف کلکا پیتێت g دچن بنێ رێزێ .

* ئیشارەت بدە وێنێ کچێ .

* ئیشارەت بکە وشا girl بێژە وان ئەڤە وشا ئینگلیزی بو girl کچن .

* بێژێ ل دویف پیتا g بچن ناف وشا دا ب قەلەمی .

* ببینەکا دروست چێدکەن .

* هەمان تشت بکە بو پیتا h

Match and circle

*ئیشارەت بکە وێنێت لای چەپێ لاپەری وێنێت لایێ راستێ .

* بێژی دەنگێ هەر وشەکێ یا وێنێ بێژن بو نموونە girl , hen , fig

* ئیشارەت بکە وێنێ کچێ

* بێژێ دەنگێ ggg بێژن

* بێژێ کو پیتا g پەیدا بکەن ل لایێ راستێ و بازنەکێ ل دور چێکەن .

* هەمان تشت بکەن بو هەمی پیتێت g ئەوێت بینن .

* هەمان تشت بکەن دگەل هەمی وێنان و پیتان .

* ببینە کا ئەو بازنا ل دور پیتا دروست چێدکەن .

سندوق 13 :- نڤیسنا پیتا ل جهێت دروست ل زمانێ ئینگلیزی دا زوریا گرنگە نڤیسنا پیتا ل جهێت دروست ل رێزێ . ئەم هندەك پیتا سەر رێزێ د نڤیسین وەك

a,c,e و هندەك پیتا هنداف و سەر رێزێ وەك b,d,f,h, وهندەك پیتا سەر وبنی رێزێ وەك g

یەكا 10

وانا 3

ئارمانج :- گوتنا سترانەكێ بو فێركرنا come here ب ئێك دا چوون كرنا ژمارە دگەل وێنێت تشتا بو راهێنان سەر هژمارتنێ .

زمانێ بكار هاتی :- come here و ژمارە 1 / 5

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش كاردێت چوار زاروكا :- naza , azad , rose , max

students Book لاپەر CD, 36 لێدان ژمارە/39 Activity Bookلاپەر 34

Starter

*بێژە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژە

* ئەو جاڤەدەن : hello teacher

* فلاش كاردا دانێ سەر مێزێ

* فلاش كاردەكا یەك ل وان كەسا بلندكە وێنێ وی نیشا قوتابیان بدە .

* قوتابی ناڤێ وی كەسی دبێژن بو نموونە Naza

* هەمان تشت بكە بۆ هەمی كەسا .

* بێژە وی قوتابیەكی come here و ناڤێ وی بێژە .

* قوتابی هەمی ناڤێ وی كەسێ فلاش كاردێ بێژن .

Listen and sing

*قوتابی student´s Book ڤەكەن لاپەر 36

* كتێبا خو بلندكە بێژە Look و ئیشارەت بكە ئێك ل وان كەسا .

* قوتابی ناڤێ وی كەسی بێژن .

* هەمان تشت بكە بو هەمی كەسا

* پولیٚ دابەشکە جوت جوتە .

* بێژە قوتابیان کو ئێك ئیشارەت بکەنە کەسەکی دویٚنیٚ دا و ئێکیٚ دی ناڤیٚ وی کەسی بێژیت .

* ناف پولیٚ بزفرە و تأکیدکە کو ئەو ناڤێت کەسا دروستی دبێژن.

* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە 39

ێکستا CD -------------

سندوق 13 :- نڤیسنا پیتا ل جهێت دروست ل زمانیٚ ئینگلێزی دا زوریا گرنگە نڤیسینا پیتا ل جهێت دروست ل ریٚزیٚ . ئەم هندەك پیتا سەر ریٚزیٚ د نڤیسین وەك a,c,e و هندەك پیتا هنداف و سەر ریٚزیٚ وەك b,d,f,h, وهندەك پیتا سەر وبنی ریٚزیٚ وەك g

*CD لێدەڤە و بێژە قوتابیان کو سترانیٚ دگەل CD بێژن

* پاش هەول بدەن سترانیٚ بێژن بیٚ ی CD

* بێژە دوو قوتابیا come here ناڤێت وان بێژە

* بێژە وان ناڤێت خۆ بێژن .

*سترانیٚ تو بێژە جارەکادی بەلیٚ ناڤێت هەر دوو قوتابیا بێژە دوو ناف دوو (ناف) and (ناف) (ناف) and (ناف) come here and sing a song .

* بێژە قوتابییێت نك سەبوریٚ سترانیٚ بێژن ڤیٚ جاریٚ دوو ناڤێت دی لێبکرت ئەو هەردوو قوتابی بێنە نك سەبوریٚ .

* هەر چوار قوتابی سترانیٚ بێژنە ڤە .

*دیٚ ئەف چەندە بەردەوام بیت تاکو ژمارا قوتابیان ببیتە نزیکی دەه قوتابیان نك سەبوریٚ

* ئیشارەت بکە گروپا زارۆکا نك سەبوریٚ و بێژە پولیٚ کو بهەژمێریت:-

One , two , three ,----

Activity Book
Circle and Match

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 34
*کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنێ هەر سێ کچان .
*قوتابی ب هەژمێرن وان کچان One , two , three
* هەمان تشت بکەبو وێنێت دی .
* ئیشارەت بکە ژمارێت بنێ لاپەری .
* بێژە قوتابیا ئیشارەت بدەنە هەر ژمارەکێ وناڤێ وێ بێژن .
* ئیشارەت بکە خیتا نابەینا ژمارە 3 وێنێ هەر سێ کچان .
* ئیشارەت بکە ژمارە 3 و بێژە قوتابیان کو بهەژمێرن :-
One , two , three
* ئیشارەت بکە وێنێ وبێژە قوتابیان کچان ب هەژمێرن
One , two , three
* بو وان دیارکە دەبی ئەو ب ئێك دا چونەکێ بکەن یا ژمارا ل بنێ لاپەڕی دگەل هەمان ژمارە تشتا دوێنادا
* ئیشارەت بکە ژمارا / 1 بێژە قوتابیان کو وێنەکی ببنەڤە کو ئێك تشت تێدا هەبیت .
* قوتابی ئیشارەت بکەنە وێنێ ئێك جەنتە .
* بێژە قوتابیان خیتەکێ بکێشن ناڤبەرا ژمارە 1 و وێنێ جەنتێ .
* بێژە قوتابیان کو هەمان تشت بکەن بۆ ژمارێت دی وێنێت دی .
* بێژە وان کو هندەك جارا بتر تشتەکی هەی ب ئێك ژمارا تشتا .
* ناڤ پولێ بزڤرە وتأکیدکە خیت کێشانا وان نابەینا ژمارا دوێنێت درەست .

یەکا 11
وانا 1
ئارمانج :- ناسین و گوتنا پیتا i و j پێشکێشکرنا وشێت ice cream و juice د جیروکەکا راهێنان ل سەر وەرگرتن و دان و گوتنا thank you گوهدان و ب ئێك داچوون کرنا وشا ب ئێك داچوون کرنا وشا و پیتێت ئێکێ (دەسپێکێت وشا) .
زمانێ نوی :- juice و ice crcam

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت قوتابی فێربوین هەتا نوکە سێف , جەنتە , کتك , سونە , هێلك , هژیری , کچ , مریشك

42   40 students Book ڤەکەن لاپەر 37 CD لێدان ژمارە

Activity Book لاپەر 35

Starter

*بێژە قوتابیەکی بێژتە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژیت .

* ئەو قوتابی جاڤەدەن hello و ناڤێ وی بێژن .

* ئێك ل فلاش کاردا بلندکە بێژە قوتابیان وشا تشتێ فلاش کاردێ بێژن

بو نموونە: egg

* هەمان تشت دگەل فلاش کاردێت دی بکە.

Look and listen

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 37

*کتێبا خو بلندکە و ئیشارەت بدە وێنێت ایس کریمێ و شەربەتێ وبێژە Look

* بێژە (پرسیارا) قوتابیان بکە ئەڤ تشتە ب کوردی چنە .

* بێژە قوتابیان دێ گوهێ خو دەنە چیرۆکا ناڤ وێنادا .

* دەستێ خو دانە پشت گوهێ خو . بێژە Listen و CD لێدە / 40 .

* دگەل گوهدانێ کتێبا خو بلندکە و ئیشارەت بدە وێنا .

تێکستا CD - - - - - - - -

*گوه بدە CD جارەکا دی .

* بێژە قوتابیان ئیشارە بدەنە وێنێت دروست دەمێ گوهێ خۆ ددەنە CD .

* ناڤ پولێ بزڤرە و ببینە ئایە دروست ئبشارەت دکەنە وێنا .

Listen and clap

CD لێدە ژمارە / 41

*بێژە قوتابیان چەپلەی لێدەن دگەل چەپلە لێدانا CD

تێکستا CD - - - -

*دەنگێ iii بێژە (هەمان دەنگ وەکی دناڤ CD دا , تیبینیا

ل خوارێ ببینە .

* قوتابی بێژن ice cream تو بێژە iec cream

* تو بێژە juice قوتابی بێژن j j j

تێبینی : دوو دەنگ هەنە بۆ پیتا i د زمانێ ئینگلیزی دا .

/i/ وەکی وشا ice cream وەکی وشا insect و / ai /

وەکی وشا ice cream دەنگێ پیتا i د وشا ice cream دا

پیتك هاتیە ل دوو دەنگا / a/ و / i / دبیتە /ai / ئەم وشا ice cream

دڤێ کتێبێ دا بکار تینین چونکی زاروکا کەیف پێ تێت هندەك وشێت

دی ئەوێت دەسپێدکەن ب دەنگێ /i/ وەك : ink , insect زارۆکا کەیف

پێ ناهێت فێربن دڤێ قویناغا فێربونا ئینگلیزی .

Activity Book

Listen and tict

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 35

* کتێباخو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنا .

* قوتابی گوە بدەنە CD و ئیشارەتا ( ) ل وێنێ دروست بکەن .

* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 42

تێکستا CD - - - - Hello , No, Thank you,Good bye

* قوتابی گوە بدەنە CD و ( ) کێ ل وێنێ دروست بکەن .

* ناف پولێ بزڤرە و تأکید کە کا ئیشارەتا ( ) ل وێنێت دروست دکەن .

Match

*ئیشارەت بکە پیتا د وێنێت ل بن وان .

* ئیشارەت بکە خیتا نابەینا پیتا C و وێنێ کتکێ .

* بێژە قوتابیان کو خیتا بکێشن نابەینا وونێت تشتێت ب وان پیتا دەسپێدکەن وەك d و duck

* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە کا خیتا دروست دکێشن .

یەکا 11

وانا 2

ئارمانج : راهێنان ل سەر دیفچوونا شکلێ پیتێت i و j راهێنان ل سەر نڤیسینا پیتێ بخو باس د ناف وشێت jhice,ice cream ب ئێك داچوون کرنا پیتێت ئێکێ دگەل وشا .
زمانێ بکار هاتی :- ice cream , jhice, و پیتێت a,b,c,d,e,f,g,h,I,j
تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت تشتێت هەتا فێربووین سێف , جەنتە , کتك , سونە , هێلك , هژیر , کچ , مریشك , ایس کریم , شەربەت .

Students Book لاپەر 38
Activity Book لاپەر 36

Starter

*بێژە قوتابیان hello قوتابی جاڤەدەن hello و ناڤێ تە بێژن .
* بێژە stand up .
* راوەستە و پشتا خو بکە پولێ (قوتابیان) .
* پیتا a چێکە ل هەوای و بێژە قوتابیان وەکی تە بکەن .
* هەمان تشت بکە بو هەمی پیتێت دی ئەوێت قوتابی هەتا نوکە فێربوین (a (h

Look and point

*قوتابی Students Book ڤەکەن لاپەر 38
* کتێبا خو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە پیتا i
* راوەستە و پشتا تە بو قوتابیا .
* ل دویف پیتا i هەرە ل هەوای ب دروستی خو بیێ راستێ .
* بێژە قوتابیان stand up بێژێ وەکی تە بکەن .
* بێژە وان sit down
* کتێبا خو بلندکە ل دویف پیتێ هەرە ب تیلێ ل نقتێ دەسپێکە و ل دویف سەهما هەرە وەکی لاپەر 8
* بێژە قوتابیان ل دویف پیتێ بچن ب تیلێ .
* بێژە وان دەبی ل دویف نیڤەکا هەردوو رێزێن دەرڤە بچن .

* ببینە کا دروست چێدکەن .
* ئیشارەت بکە وێنیێ ئایس کریمێ و بێژە ice cream
* بێژە قوتابیان ل دویف تە بێژن ice cream
* هەمان تشت بکە بو پیتا j وشا juice

Play and say

*بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنیێ .
* بێژە وان کو هەر دوو زاروکێت وێنیێ دا یێ یاریەکێ دکەن .
* بێژە قوتابیان دێ ئەوژی یاریەکێ کەن .
* ئێك ل فلاش کاردا بلندکە یا تشتەکی هەتا نوکە فێربوین .
* بێژە قوتابیان وشا بونموونە egg بێژن
* هەمان تشت بکە بو هەمی تشتێت دی ئەوێت فێربوین .
* چوار فلاش کاردا لێبگرە و نیشا زاروکا بدە بو نموونە bag , duck , fig juice .
* بێژە قوتابیەکی come here و ناڤێ وی بێژە .
* فلاش کاردەکێ بگرە و ل پشت خو ڤەشێرە بیێ ی قوتابی ببینیت .
* بێژە قوتابی whats this ?
* بێژە قوتابی کو بزانیت ئەو فلاش کارد چیە و بێژیت It's a ……
* هەمان تشت بکە دگەل هندەك زارۆکێن دی و بکار ئینانا هەر چار فلاش کاردا .
* بێژە دوو قوتابیان come here ناڤێت وان بێژە .
* بێژە وان هەمان یاریێ بکەن ب هەمان شێوە . وەکی تە .

Activity Book

*بێژە قوتابیان Activity Book ڤەکەن لاپەر 36
* کتێبا خو بلنکە ئیشارەت بکە پیتا i و بێژە قوتابیان کو ل دویف پیتێ بچن ب قەلەمێت خو .
* ئیشارەت بکە پیتا i یا یەکێ ل رێزا یەکێ و بێژە قوتابیان ل دویف بچن ب تپلێ .
* بێژە وان کو ل دویف هەمی پیتێت i بچن ب قەلەمی .

* ببينه ئايا ئەو و پيتا ب دروستى چێدكەن .
* ئيشارەت بكه وێنىٚ ايس كريمىٚ و بۆ وان دياركه ئەڤەيە وشا ئينگليزى بو ice cream
* قوتابى ل دويف پيتا i بچن ناف وشان دا ب قەلەمى .
* نابيت ل دويف پيتێت دى بچن . بتنىٚ i
* ببينه كا ب دروستى پيتا چێدكەن .
* هەمان تشت بكه بو پيتا j وشا jnice

Match

*ئيشارت بكه پيت د وێنێت بنىٚ لاپەرى .
* ئيشارىت بكه خيتا ناڤبەرا پيتا a د وێنىٚ سێڤىٚ .
* دەنگىٚ aaa بێژە . بێژە قوتابيان بێژە apple
*بێژە وان كو وشا apple دەسپێدكەن ب دەنگىٚ a
* قوتابى خيتا بكێشن نابەينا هەمى پيت و وێنێت دى ب هەمان شێوە .
و ببينى كا دروست چێدكەن .
* ل دوماهيا وانىٚ بێژە قوتابيان good bye
*قوتابى جاڤەدەن good bye teacher

سندوق 14 گرنگيا يارى كرنىٚ .

دڤىٚ پەرتووكىٚ دا زاروك گەلەك ياريا دكەن . زاروكا كەيف ب ياريا تێت . ئەگەر تە كەيف ب تشتەكى بێت دىٚ بيراته لىٚ هێتەڤە يارى كرن هاريكاريە بۆ راهێنان ل سەر وشێت نوى ئەوێت فێردبن .

يەكا 11
وانا 3

ئارمانج :- ناسينا تشتا و گوتنا وشێت ئەو فێربوين . ياريەك بو راهێنان ل سەر گوتنا ڤان وشا . گوهدان و ب ئێك داچوون كرنا ژمارە وشا . ب ئێك داچوون كرنا ژمارى و نقتا .

زمانێ بکار هاتی :- apple,bag,cat,duck ,egg,fig,girl , hen , ice cream, juice
و ژمارە ژ 1 تا کو 5
تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت هەمی وشێت ئەو هەتا نوکە فێربوین

students Book لاپەر 39 CD لێدان ژمارە 43
Activity Book لاپەر 37

Starter

*بێژە قوتابیان hello ئەو جاڤەدەن:hello teacher
* فلاش کاردا دانە سەر مێزێ .
*بێژە قوتابیەکی come here ناڤێ وی بێژە .
* بێژە قوتابی دەسپاڤنە فلاش کاردەکێ و بلندکەت .
* زاروك وشا تشتێ ل سەر فلاش کاردێ بێژن . بو نموونە duck .
* هەمان تشت بکە بو هەمی فلاش کاردا .

Play

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 39
* کتێبا خۆ بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنێ زارۆکێت فلاش کاردا دگرن .
* بێژە قوتابیان کو ئەو دێ یاریەکێ کەن .
* دوو فلاش کاردا بگرە و بلندکە کو پولی شێن وێنا ببینن
* دەسپێکە ب گوتنا fig, apple , fig, apple
fig, apple
* بێژە قوتابیان دگەل بێژن .
* دەمێ تو گەهشتیە دوماهیا سترانێ ئێك ل فلاش کاردا بلندکە بو نموونە
bag
* قوتابی بەردەوام دبن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا وشا bag
fig, apple , fig, apple, fig, apple ……..bag

*بێژە قوتابیان کو سترانێ دووبارە کەنەڤە .
* ڤێ جارێ فلاش کاردەکا دی بلندکە بو نموونە girl
* قوتابی بەردەوام دبن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا وشا girl
fig, apple , fig, apple , fig, apple……girl
*بێژە پێنچ زاروکا came here ناڤێت وان بێژە .
* هەر زاروکەکی دوو فلاش کاردا بدەڤێ هەر چ بن . بونموونە سونە و کچ هێلك و هژیر .
* بێژە وان ریز راوەستەن بەرامبەر پولێ .
* هەمی فلاش کاردا بلندن کر پول ببینیت .
* سترانێ دەسپێبکەڤە .
* ل دوماهیا سترانێ زاروکێ ئێکێ فلاش کاردا خو بلنکدکەت بو نموونە duck
* زاروك بەردەوام بن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا duck
fig, apple , fig, apple, fig, apple…… duck
*بەردەوام بە ل سەر سترانێ دگەل هەر چار قوتابییێت راوەستایی بەرامبەر پولێ .
* هەر دەمێ زاروك (پولێ) گەهشتنە دوماهیا سترانێ قوتابی ێ ل دوی ئەوێن ریزێ دا بەرامبەر پولێ فلاش کاردا یادی بلندکەت .
* بەردەوام بە تاکو هەمی فلاش کارد بهێنە ب کار ئینان .
* بەردەوام سەر ڤێ یارییێ دەه قوتابییێت دی لێبگرە بهێنە پێشیا پولێ .
* سترانێ دەسپێبکەڤە .

Activity Book

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 37
* کتێبا خو بلندکە . بێژە Look ئیشارەت بکە هەرسێ رێزێت وێنا.
* بێژە وان دێ گوهێ خو دەنە CD و بازنەکی چێکەن ل دور وێنێ وەك وی یان دگەل گونجیت .
* بۆ نموونە ئەگەر وان گوه لێبیت two ice cream ئەو بازنەکی چێکەن ل دور وێنێ ایس کریما .
* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 43
تێکستا CD - - - - - - -

*ببینە کا ئەو ب دروستی بازنا ل دور وێنێت دروست چێکەن .

Match

*ئیشارەت بکە ژماری و وێنێت نقگا (خالا)

* قوتابی ب ئێك دا چوونەکیٚ بکەن نابەینا ژمارا و ژمارێت نقگا د وێنادا .

* بێژە وان خیتا بکێش ل ژمارا ژمارێت نقتێت دروست ب هەمان شێوە .

* ناڤ پولیٚ دا بزڤرە و ببینە ئایە ئەو بدروستی خیتا دکێشن .

ـ ماویەتی ـ

ئەرك و مافەکانی مامۆستا
(نموونەی بریتانیا)

ن : کنیت ئایرلاند
و : موکەڕەم ڕەشید تاڵەبانی

پێنجەمین پاڕ

پابەندبوون

ئەمە پێنجەمین بەشی كتێبی (ئەرك و مافەكانی مامۆستا)یە، لەنووسینی (كنیت ئایرلاند) كە (د. محەمەد شەحات ئەلخەتیب) كردوویەتی بە عەرەبی و ئێمەیش بە پێویستمان زانی بیخەینە بەردەستی خوێنەرو پەروەردەكاران بۆ ئەوەی سوودی لێ وەربگیرێت و یەكەمین بەشی ئەم كتێبە لە ژمارە (1)ی ئەم گۆڤارەدا بڵاوبووەتەوە.

یەكەم: پابەندبوونی دەستەی فێركردن

زۆربەی مامۆستایان، تەنانەت گوێڕایەڵەكانیشیان، ناوە ناوە پێویستیان بە پابەندبوون هەیە، چونكە پابەندبوون گوێڕایەڵبوون بە فەرمان و ڕێنوێنییەكان لەخۆ دەگرێت و، خاڵێكیش هەیە كە زۆر جار پشت گوێ دەخرێت، ئەویش پابەندبوونی خودی دەستەی مامۆستایانە.

شتێكی ئاساییە كە پابەندبوونی دەستەی فێركاری كارێكی ئاسانە، بە دەگمەنیش پێویست بەوە دەكات لە جیاتی داواكردن بە قسەی نەرم و خۆش فەرمانی ڕاستەوخۆ بدرێت. جیاوازی ئاسایی نێوان هەردووكیان ئەوەیە كە داواكردن بە ڕێنمایی دەژمێررێت بەوپەڕی ئەدەبەوە دادەڕێژرێت. لەگەڵ ئەوەشدا كە داوایش دەكرێت، ئەگەری ئەوە هەیە ڕەت بكرێتەوە، لەبەر ئەوەی مامۆستاكە پابەندبوونی پێشتری هەبووە كە بەڕێوەبەری فێرگە ئاگەی لێ نەبووە، بەڵام ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە كە نابێت داوای ڕاستەوخۆ ڕەت بكرێتەوە، لەبەر ئەوەی چەند هەنگاوێكی سزا بەسەردا سەپاندن هەن، دەشێت لە حاڵەتی داوای ڕاستەوخۆدا بسەپێنرێن.

دەشێت جلوبەرگ یان پۆشاكی مامۆستایان بچێتە خانەی ڕێككارییەوە، ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە ڕۆیشت و مامۆستایەكی بینی جلوبەرگێكی ناشایستەی پۆشیوە یان بایەخ بە ڕواڵەتی خۆی نادات، ئەو كاتە ئایە بەڕێوەبەری فێرگە لەبەر ئەو مامۆستایە دەپاڕێتەوە، یان سەبارەت بەو پرسە هەندێك ڕێنمایی پێشكەش دەكات؟

ئەگەر بێت و مامۆستا چ پۆشاك یان جەستەی پاكژو خاوێن نەبوو، ئەوە بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت ڕێنمایی

بکات، وەك چۆن بەرانبەر بە فێرخوازی پیس ڕەفتار دەکات و ڕەوانەی ماڵەوەی دەکات تا جلەکانی بگۆڕێت و خۆی بشوات، یان چۆن سەرپەرشتیاری پاس ڕەفتار دەکات، کە دەتوانێت فەرمان بە هەر فێرخوازێك بدات ئەگەر جلەکانی شیاوانە نەبن، بۆ ماڵەوە بگەڕێتەوەو بیانگۆڕێت.

پێویستە مامۆستا جلوبەرگ و پۆشاکی شیاوو پاکژ بپۆشێت. ڕەنگە هەندێك بەڕێوەبەری فێرگەکان بیروڕایان سەبارەت بەو ئافرەتانە هەبێت کە پانتۆڵ لەبەر دەکەن، ڕەنگە ئەو بیروڕایانە بە ئاشکرا بڵێن، بەڵام فەرمان بە مامۆستایانی ئافرەت ناکەن شێوازی پۆشاك و جلوبەرگەکانیان بگۆڕن. بەڕێوەبەرێك ویستی فەرمانێکی لەم شێوەیە دەربکات بەڵام مامۆستا ئافرەتەکە ئاگەداری کردەوە کە ئەو تەنوورە دەپۆشێت، ئەگەر بێت و خودی بەڕێوەبەریش دانەیەك لەو تەنوورەیە بپۆشێت. بەڕێوەبەرێکی ئافرەت مامۆستایەکی ئافرەتی ڕەوانەی ماڵەوە کرد تا جلەکانی بگۆڕێت، چونکە جلی یاخەداری نەپۆشیبوو، ئەو کارەیش بە کارێکی بێ شەرمانە دەچوو، بەڵام مامۆستا ئافرەتەکە بەوپەڕی گێلایەتییەوە بەگوێی کرد، ئەگەرچی پێویستی بەوە نەدەکرد بەگوێی بکات چونکە داخوازییەکە ڕێی تێناچێت.

بەگشتی کارەکە بەوەوە وەستاوە کە لەکاتی دەستەبژێری دامەزراندندا ڕوو دەدات. ئەگەر بێت و لە کاتی چاوپێکەوتندا ڕوون بکرێتەوە کە هەموو دەستەی مامۆستایان عەبای ئەکادیمی دەپۆشن و نابێت قژ زۆر درێژ بێت، یان ڕێك نەبێت و، جینز (کاوبۆی) لەبەرکردن قەدەغەیەو، بۆندی کارکردنەکەیش پەسەند کرابێت، ئەو کات پێشێلکردنی ئەو مەرجانە بە پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکە دادەنرێت، چونکە مامۆستا چ پیاو یان ئافرەت بێت، مەرجەکانی کارکردنیان پەسەند کردووە. ئەگەر ئەم جۆرە مەرجانە نەبن ئەو کات بەڕێوەبەر دووچاری کێشە دەبێت، ئەگەر بێت و هەوڵ بدات بنەمای دیاریکراو بۆ جلوبەرگی دەستەی فێرکردن یان ڕواڵەتیان دەستنیشان بکات. لەو ڕووەشەوە دادگە بڕیار دەدات ئایە ئەو بنەمایانەی بەڕێوەبەری فێرگە دایناون بە پێی بارودۆخ و زەوقی گشتی گونجاون یان نا.

نابێت فێرگە ببێتە گۆڕەپانی پێکدادان، بەڵکو ئەو ڕایە دەخوات کە

کۆدەنگی لەسەرە، چونکە بەڕێوەبەری لاواز کارێکی وا ناکات مامۆستایان بە بیروڕای ئەو سەبارەت بە بابەتێکی پێوەندیدار بە فێرگەوە ڕەفتار بکەن، بەڵام ناچارکردن پرسێکی تەواو جیاوازە.

دووەم : پابەندبوونی فێرخوازان

کاتێک کارەکە پێوەندی بە فێرخوازانەوە هەبێت، ئەوە پرسەکە هەندێك دژواری لەخۆ دەگرێت بەڵام زۆر ڕوونترە. ئەو بنەمایانەی کە ڕێیان تێدەچێت و بەڕێوەبەر دەریان دەکات، پێویستە فێرخوازان و دایك و باوکیان پابەندیان بن، تەنانەت ئەو بنەمایانەیش کە ڕەنگە دوای ئەوە دەربچن کە فێرخواز دەچێتە ئەو فێرگەیە. لەو پرسە بەناوبانگانەی پێوەندییان بە پۆشینی جلوبەرگ و پۆشاکی گونجاوی فێرگەوە هەیە، ئەو پرسەیەی کە سپێرز ساڵی 1954 دژ بە کۆمپانیای (وارینگتۆن) تۆماری کرد کاتێك بەڕێوەبەری فێرگەکە(کە ئافرەت بوو) نەیهێشت لەناو قوتابخانەدا کاوبۆی لەبەر بکرێت، بەڵام فێرخوازێکی کچ کاوبۆی لەبەرکرد، بەڵام بەڕێوەبەرە ئافرەتەکە جارێکی دیکە ڕەوانەی ماڵەوەی کردەوە. ئەو کارە ڕۆژانە دووبارە بووەوە، هەرکە ئەو کیژە کاوبۆی لەبەر بکردایە بەڕێوەبەرە ئافرەتەکە ڕێی نەدەدایە بێتە ناو فێرگەکەوە.

پاش ئەوە باوکی کیژەکە درایە دادگە چونکە کیژەکەی بە شێوەی شیاو ڕەوانەی فێرگە نەدەکردو، لە قۆناغی پێداچوونەوەدا سزا دراو، هۆیەکانی ئەو سزادانەیش ئەوە بوون کە بەڕێوەبەری فێرگەکە ماف و دەستەڵاتی ئەوەی هەیە چاودێری ڕێکوپێکی و سیستمی فێرگەکە بکات، ئەگەر منداڵێك بە جلوبەرگێکەوە ڕەوانەی فێرگە بکرێت ئەو سیستمە پێشێل بکات، ئەو کات بەڕێوەبەر مافی ئەوەی هەیە بەو شێوەیە لەگەڵی بجووڵێتەوە کە بە گونجاوی دەزانێت. جا لەبەر ئەوەی دایك و باوك لە بنەماکانی جلوبەرگ ئاگەداربوون، بەڵام لەسەر ئەوە مکوڕ بوون کوڕەکەیان ڕەوانەی فێرگە بکەن کە سوور دەیانزانی ڕێی نادرێت بچێتە ژوورەوە.

ئەو کارەیان ئەوە دووپات دەکاتەوە کە کارێکی پێچەوانەی بنەماو ڕێساکانی فێرگەیان ئەنجام داوە. (بۆیە باوکی منداڵەکە درایە دادگە نەك

دایکی منداڵەکە، چونکە لە ڕووی یاساییەوە باوك بەرپرسیارە).

ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە بنەمای سەبارت بەپۆشاك و جلوبەرگی فێرگە هەبێت، ئەوە دەشێت ئەو بنەمایانە دەستەڵاتی یاسایان هەبێت بە مەرجێك دایك و باوك ئاگەداری ئەو بنەمایانە بن. ساڵی 1979 لە کۆفنتری لەناکاو فێرخوازێکی کچ بڕیاری دا بچێتە سەر ئایینی سیخەکان، لە جیاتی پۆشاکی فێرگە پانتۆڵێکی دەڵپی لەبەرکردو مێزەرێکی ئافرەتانەی لەسەر نا، چونکە بڕوادارانی ئایینی سیخ لە ڕووی ئایینییەوە مێزەر لەسەر دەنێن جا لەم بارودۆخانەدا ناشێت لەسەرنانی ئەم مێزەرە قەدەغە بکرێت. بەڵام فێرگە دەتوانێت ڕەنگی مێزەرەکە لەناو فێرگەدا یەك بخات چونکە ڕەنگی مێزەرەکە بە پێچەوانەی ڕێنماییە ئایینییەکانەوە نییە، لەگەڵ ئەوەشدا لە بڕوادارانی ئایینی سیخەکاندا پیاو مێزەر لەسەر دەنێت نەك ئافرەت.

سەبارەت بە کەیسی کیژەکەی کۆفنتری بە هۆی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردنەوە چارەسەرێکی کۆتایی بۆ دانرا. ئاکامەکە گرنگ نەبوو بەڵام ئاماژەی بەوە دا کە دەشێت ئەو بنەمایانە هەموار بکرێن کە بەڕێوەبەری فێرگە سەبارەت بە جلوبەرگ و پۆشاکی فێرگە دایاندەڕێژێت. وێڕای هەڵوێستی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن بەڵام پێویستە بەگوێی ئەو بنەما شیاوانە بکرێت کە بەڕێوەبەری فێرگە دایاندەڕێژێت. ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت ئەگەر بنەما سەبارەت بە پۆشینی کاوبۆی لەناو فێرگەدا هەبوو، ئەوە جێبەجێکردنی ئەم بنەمایە پێویستە مامۆستایانیش بگرێتەوە.

ئەگەر بەڕێوەبەر بڕیاری دا فێرخوازانی کچ لەفێرگەدا بە خشل و زێڕ خۆ نەڕازێننەوە، ئەوە پێویستە بەگوێی بکەن. بەڵام ئەگەر فێرخوازێك سەرپێچی ئەو فەرمانە بکات ئەوە ڕەوانەی ماڵەوە دەکرێت تا خشڵەکە لە ماڵەوە بەجێ بهێڵێت. زۆر لە بەڕێوەبەرانی فێرگە هەن ناهێڵن فێرخوازان خۆیان بە خشڵ و زێڕ بڕازێننەوە، بەڵام ڕێ دەدەن فێرخوازانی کچ گوارە لەگوێ بکەن ئەگەر گوێیان کون کرابوو. لەبەر هۆکاری ئەمنی ڕێ نادرێت خشڵ و زێڕ لە فێرگە بەخۆدا بکرێت، بەڵام دەشێت لەبەر هەر هۆیەکی دیکە قەدەغە بکرێت، لەوانەیش بەفیڕۆنەدانی کاتی دەستەی

فێرکاران لەگەڕان بە دوای خشڵە دزراو یان بزربووەکاندا، کە فێرخوازان لەگەڵ خۆیاندا بۆ فێرگەیان هێناوە، جگە لەوەی شتێکی ڕەوا نییە فێرخوازێکی سەر بە خێزانێکی زەنگین لە نێوان منداڵانی لە خۆی ئاست نزمتردا بە خشڵ و زێڕ خۆی برازێنێتەوە، دەشکرێت ڕێ نەدرێت فێرخوازان خۆیان بە خشڵ و زێڕ برازێننەوە بێ ئەوەی هۆی ئەو قەدەغەکردنەشیان بۆ ڕوون بکرێتەوە.

ئەگەر فێرخوازێکی کچ هەبوو تازە گوێی کون کرابوو، ئەوە ئەم کارە بنەماکانی فێرگەکە ناگۆڕێت و فێرگە دەتوانێت لەسەر ئەوە سوور بێت لەکاتی ماوەی خوێندن لە فێرگەدا داوا لەو فێرخوازە بکات گوارەکانی دابکەنێت، ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە ئارەزووی ئەوە بکات کارئاسانی بنوێنێت، ئەوە پێویستە ڕەچاوی ئەوە بکات کە ئەو کونەی تازە لە گوێی ئەو فێرخوازە کراوە کوێر نابێتەوە ئەگەر بێت و بۆ ماوەی شەش هەفتە بە هۆی گوارەوە کرابێتەوە، ئەگەر بەڕێوەبەر ئارەزووی ئەوە نەکات ئاسانکاری بنوێنێت، ئەو کات دەتوانێت فەرمان بدات گوارەکان لەگوێی فێرخوازەکە بکرێنەوە، یان ڕەوانەی ماڵەوە بکرێت.

ڕەنگە باوکان و دایکان لەوە نارازی بن، بەڵام ئەگەر بێت و بزانن چەند بنەمایەك سەبارەت بەقەدەغەکردنی زێڕو خشڵ بەخۆداکردن لەناو فێرگە هەن، ئەوە مافی ئەوەیان نییە سەرپێچی ئەو بنەمایانە بکەن.

ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە بڕیاری دا کە قژی هەر فێرخوازێك درێژەو پێویست بەوە دەکات ڕەوانەی ماڵەوەی بکات بۆ ئەوەی بۆ نموونە تا ئاستی شانی کورتی بکاتەوە، ئەوە پێویستە دایك و باوك بە دواداچوون بۆ کورت کردنەوەی قژی کوڕەکەیان بکەن بەپێی ئەو درێژییەی دیاری کراوە، هەمان بڕیار ئەندامانی دەستەی فێرکاری دەگرێتەوە ئەوانەی پیاون، چونکە هەبوونی مامۆستایەکی قژدرێژ دەبێتە لاوازبوونی پاساوی بنەماکانی فێرگەو یارمەتی ئەوە دەدات سەرپێچی لێ بکرێت.

لەگەڵ ئەوەیشدا ئەوە پۆشاك و جلوبەرگی فێرگە شتێکی جیاوازە. ئەگەر بێت و دایك و باوك مافی هەڵبژاردنی ئەو فێرگەیەیان هەبێت کە بە پێی یاسای خوێندنی گشتی ساڵی 1980 دەبێت کوڕەکەیان لەو فێرگەیە بخوێنێت، ئەو کاتە کێشەکە کەمتر دەبێت، چونکە ئەو دایك و باوکەی

بیرۆکەی جلوبەرگی فێرگە سەرنجیان ڕاناکێشێت و بەدڵیان نییە دەتوانن منداڵەکەی خۆیان ببەنە فێرگەیەك یاسای یەك پۆشی تێدا نەبێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر باوك و دایك لیستێك لەمەڕ بنەماکانی فێرگەیان دەست بکەوێت وردەکاری سەبارەت جلوبەرگ و پۆشاکی فێرگەی تێدا بێت بەر لەوەی کوڕەکەیان ڕەوانەی ئەو فێرگەیە بکەن، ئەو کات ئەو دایك و باوکە هەرکە قایل بوون کوڕەکەیان ڕەوانەی ئەو فێرگەیە بکەن، ئەوە یەکسەر ئەو بنەمایانە پەسەند دەکەن و ناتوانن بنەماکانی پێوەندیدار بە پۆشاکی فێرگە ڕەت بکەنەوە.

ئەو بنەمایانەی کە بەڕێوەبەری فێرگە سەبارەت بە پۆشاکی فێرگە دایاندەڕێژێت چ پێش ئەوەی منداڵەکە بچێتە ئەو فێرگەیە، یان دوای ئەوەی منداڵەکە بچێتە ئەو فێرگەیە، دەبێت باوك و دایك پابەندیان بن، مەگەر بڕیارێکی پێچەوانەی ئەوە هەبێت لەلایەن دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردنەوە دەرچووبێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر باوك و دایك سەلماندیان تێچووی ئەو جلوبەرگە نوێیە بۆ منداڵەکەیان ڕێی تێناچێت، ئەو کات ئەو بڕیارە تایبەتەی بە جلوبەرگ، کە بەڕێوەبەر دەریکردووە ڕێی تێناچێت و ئاکامیش دروست نییە.

ڕەنگە ئەزموونی تاکە کەسی ئەو چارەسەرانە ڕوون بکاتەوە کە لەم بوارەدا ڕێیان تێدەچێت. نووسەری ئەم کتێبە جێگری بەڕێوەبەری فێرگەیەك بوو کە بنەمای پۆشاکی فێرگەیی تێدا بوو، فێرخواز دەیتوانی پابەندیان نەبێت. بۆیە فێرخوازان جلوبەرگ و پۆشاکی نەگونجاویان دەپۆشی و فێرخوازەکان ئاگەدار کرابوونەوە کە نابێت کاوبۆی بپۆشن و ڕێ بە فێرخوازان نادرێت قژیان بە شێوەیەکی درێژتر لە سنووری دیاریکراو درێژ بکەن و ئەم کارەیش هیچ دژوارییەکی پێکنەدەهێنا. ئەوەبوو ڕێنوێنییەکی دیکە سەبارەت بە پۆشینی جلوبەرگی تەواو ئاراستە کرا کە لەگەڵ بنەماکانی فێرگەدا بگونجێت، ئەم جارەیان هەندێك باوك سکاڵاو گازەندەیان لەوە کرد کە کوڕەکانیان لە کۆتایی وەرزی خوێندندا ئەو فێرگەیە بەجێ دەهێڵن و ڕێی تێناچێت بۆ ئەو ماوە کورتە جلوبەرگێکی نوێ بکڕن، بۆیە سەبارەت بە پرسی فێرخوازانی ساڵی کۆتایی لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە جلوبەرگی ئاسایی بپۆشن بە مەرجێك لەگەڵ بنەماکانی فێرگەدا بگونجێت. پاش ئەو

ساڵە هەمان سیستم بەردەوام بوو وێڕای ئەوەی دەبوو فێرگە لەسەر یەکپۆشی جلوبەرگی فێرخوازان بەبێ جیاوازی پێداگیری بکردایە.

1/2 دەست بەسەرداگرتن

ڕەنگە فێرخوازێکی کچ بچێتە فێرگەو خۆی بە خشڵ و زێڕ ڕازاندبێتەوە، کە ئەوەیش بە سەرپێچی کردنی بنەماکانی قوتابخانە دەژمێررێت، بۆیە مامۆستای ئافرەت داوای لێدەکات ئەو خشڵ و زێڕانە لەخۆی بکاتەوەو دەستی بەسەردا دەگرێت، ڕەنگە مامۆستای پیاویش دەست بەسەر شتێکدا بگرێت لەو شتانەی قەدەغەن و فێرخواز دەیانهێنێتە فێرگە. ئەو هەڵویستەیش دوو ئاکامی لێ دەکەوێتەوە: یەکەمیان ئەوەیە ئەو مامۆستایەی دەست بەسەر شتەکاندا دەگرێت، بە گشتی بە دز دادەنرێت (یاسای دزی 1969)، دووەمیان ئەگەر بێت و ئەو شتەی دەستی بەسەردا گیراوە بەبەها بێت و مامۆستاکە بزری بکات یان فڕێی دابێت یان لێی دزرابێت، ئەوە مامۆستا بە تەواوەتی بەرانبەر بەوە بەرپرسیارەو دەشێت داوای لێ بکرێت قەرەبووی بکاتەوە.

مامۆستا دەتوانێت بە شێوەیەکی کاتی ئەو شتەی بە لای فێرخوازەوەیە وەربگرێت و نەهێڵێت بەکاری بهێنێت، لەگەڵ ئەوەیشدا پێویستە مامۆستا لەوە دڵنیا بێت کە لەشوێنێکی ئەمینی دابنێت، ئەگینە تووشی دەردەسەری دەبێت و بە گشتیش هەڵویستی مامۆستا باش دەبێت ئەگەر بێت و تا کۆتایی ڕۆژی خوێندن ئەو شتە بەهادارە لای خۆی گل بداتەوە، بەڵام دەتوانێت شتێکی دیکە کە بەهایەکی ئەوتۆی نییە وەك تۆپ یان گۆڤارێکی گاڵتەجاڕی بۆ نموونە بۆ ماوەی یەك هەفتە لای خۆی گل بداتەوە. ئەگەر ئەو شتەی دەستی بەسەردا گیراوە بە شتێکی پەسەند نەزانرێت وەك گۆڤارێکی سێکسی یان جگەرە (تەمەنی فێرخوازەکەیش لە شازدە ساڵان کەمتر بوو) یان چەقۆ یان خشڵ کە بەپێچەوانەی بنەماکانی فێرگەوە فێرخواز خۆی پێ ڕازاندبێتەوە، ئەوە بەڕێوەبەر دەتوانێت دایك و باوکان ئاگەدار بکاتەوەو چاوەڕوان بێت ئەو شتانە لە کوڕو کچەکانیان وەربگرنەوە. لەگەڵ تێبینی ئەوەی کە نابێت هیچ شتێك لەوانەی

دەستیان بەسەردا دەگیرێت لەناوبرێن یان فڕێ بدرێن چەندەیش بێ بەهابن.

لەگەڵ ئەوەیشدا فێرگە پابەند نییە هیچ شتێك بداتە دەستی برا، یان خوشکە گەورەکان، یان پوور، یان مام، یان هاوڕێیان، بەڵکو شتەکە بەو فێرخوازە دەدرێتەوە کە هێناویەتە فێرگە، یان بە دەستی باوك، یان دایك، یان سەرپەرشیاری فێرخوازەکە دەدرێت، مەگەر ئەو شتەی کە دەستی بەسەردا گیراوە تا ڕادەیەکی زۆر نایاسایی بێت، ئەو کات پێویست دەکات سەرەتا پۆلیس ئاگەدار بکرێتەوەو دواتر باوك و دایکان، ناشکرێت بەکارهێنانی چەقۆ، یان نینۆکبڕ بە شتێکی نایاسایی دابنرێت، بەلام ڕەنگە نایاسایی بێت ئەگەر لەگیرفان، یان لە جانتا بهێنرێتە دەرەوە، چونکە ئەو کات بەچەکی هێرش بردن دێتە ئەژماردن. هەروەها دەشێت شانەی ئاسنین بە چەکی دوژمنکارانە بێتە ئەژماردن ئەویش بە پێی بەکارهێنانی لەلایەن ئەو فێرخوازەوە کە پێیەتی، بۆیە ئەگەر مامۆستا تۆزقاڵێك گومانی لا پەیدا بوو، ئەو کات دەتوانێت ئەو پرسە بۆ بەڕێوەبەری فێرگە بەجێ بهێڵێت بۆ ئەوەی یەکلای بکاتەوە، لە حاڵەتی تلیاك، یان هەوڵی بەکارهێنانی چەکێکی دوژمنکارانەدا پێویستە یەکسەر بەڕێوەبەری فێرگە ئاگەدار بکرێتەوە، چونکە بە ڕووداوێکی لەناکاو دادەنرێت و دەشێت ئەویش پۆلیس بانگ بکات.

2/2 سزادان

وێڕای ئەوەی پاداشتکردن لەسەر باش بەڕێوەبردنی کار لە سزادان لەسەر خراپ بەڕێوەبردنی کار بەباشتر دەزانرێت. بەلام هەرچۆنێك بووە جاروبار سزادان بە شتێکی پێویست دادەنرێت. لێرەدا پێویستە ئەو ڕێنوێنیانە پێڕەو بکرێن کە دەستەلاتی ناوچەیی فێرکردن بۆ سزای دەستنیشان کردوون. سەرنەکەوتن لە پابەندبوون پێیانەوە بە پێشێلکردنی مەرجەکانی دامەزراندن دادەنرێت لەلایەن مامۆستاوە.

ئەو ڕێنوێنیانە زۆر جار دەستنیشانکراون تا ڕادەیەك باسی چەندین بابەتیان تێدا کراوە، وەك دەستبەسەرکردن پاش فێرگەو پێویستە هەموو مامۆستایەکی پیاوو ئافرەت لە بنەما ناوچەییەکان ئاگەداربن.

لەو سزایانەی کە بەناوبانگن ئەوەیە منداڵ لە سووچێك، یان لە دەرەوەی ژوور بە پێوە ڕابوەستێت. مامۆستا دەتوانێت لەسەر ئەو دوو شتە بۆ ماوەیەکی کورت فێرخواز سزا بدات، مادامەکێ باری تەندروستی ئەو فێرخوازە بەرگەی ئەوە دەگرێت بەپێوە ڕابوەستێت، ئەگەر مامۆستا داوای لە فێرخواز کرد لەسەر کورسی ڕابوەستێت، ئەوە ئەم کارە ڕێی پێ دەدرێت مادامەکێ کورسییەکە هیچ ئەزیەتێك بە فێرخوازەکە ناگەیەنێت، یان لەوە دڵنیا بێت کە منداڵێکی دیکە ئەو منداڵە لەسەر کورسییەکە بەرناداتەوە، کە ڕەنگە ئەزیەتی پێ بگەیەنێت. بەڵام ئەگەر هات و ژوورەکە بە زستان ئایدرکۆندشنی تێدا نەبوو و فێرخوازەکە ڕەوانە کرا تا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ بە پێوە تێیدا ڕابوەستێت، ئەو کات ئەو مامۆستایە سەرپێچی لە یاسای تەندروستی و سەلامەتی ساڵی 1974 دەکات کە ئاماژە بەوە دەکات ئەگەر پێویست بوو یەکێك لەشوێنێکی سارددا بمێنێتەوە، ئەوە پێویستە هۆکاری گونجاوی خۆگەرم کردنەی بۆ دەستەبەر بکرێت. لەم حاڵەتەشدا دایك و باوك دەتوانن سکاڵا لای پشکنەرانی جێبەجێکاری سەر بەتەندروستی و سەلامەتی تۆمار بکەن.

ئەو مامۆستایەی کە لە شوێنێکی نائەمیندا کار دەکات، وەك وەرشە، یان کارگەو لەو مەترسییانە نیگەرانە، کە ڕەنگە لەلایەن فێرخوازێکی بزێوەوە ڕوو بدەن، دەتوانێت سەرۆکی بەش، یان بەڕێوەبەری فێرگەی لێ ئاگەدار بکاتەوەو داوای کارێکی بەپەلە بکات. ئەگەر ئەو هەنگاوە جێبەجێ نەکرا، ئەوە دەبێت داواکارییەکی نووسراو پێشکەش بە بەڕێوەبەری فێرگە، یان نوێنەری سەلامەتی لە فێرگە بکرێت (ئەوەی کە بەپێی یاسای تەندروستی و سەلامەتی لەکاتی کاردا ساڵی 1974 دادەمەزرێت). ئەگەر پێویستیشی کرد دەشێت سەندیکای پیشەیی لێ ئاگەدار بکرێتەوە، بۆ ئەوەی ڕێنوێنی لەو بارەوە لێ وەربگیرێت.

ئەگەر هات و شتێکی لەناکاو ڕووی دا، پێوەندی بە سەلامەتییەوە هەبێت ڕێ نەدرێت فێرخوازەکە ئامادەی وانەکە ببێت و بنێررێتە دەرەوە تا لەو بارەوە لێی دەکۆڵرێتەوە.

بەڵام ـ بەگشتی ـ پێویستە مامۆستا فێرخوازەکە بە شێوەیەکی بەردەوام لە پۆلەکە نەکاتە دەرەوە، مەگەر هۆکارێکی تێکدانی باری

سەلامەتی، یان تەندروستی هەبێت (وەك ئەوەی منداڵەکە چەقاوەسوو یان پیس و پۆخڵ بێت). لەگەڵ ئەوەیشدا ڕەنگە سەندیکای پیشەیی هەندێك جار داوا لە هەموو ئەندامەکانی خۆی بکات ڕێ بە فێرخوازێکی دیاریکراو نەدەن بچێتە ناو پۆلەوە.

سزایەکی دیکەیش هەیە ئەویش خۆی لەوەدا دەبینێتەوە کە مامۆستا داوا لە فێرخواز بکات چەند جارێك ڕستەیەکی دیاریکراو بنووسێتەوە. دەشێت ئەم سزایە جێبەجێ بکرێت مادامەکێ کاغەز بە فێرخوازەکە دراوە بێ ئەوەی پێداویستی نووسینی پێ بدرێت. مامۆستا دەتوانێت لەسەر ئەوە سووربێت کە فێرخواز ئەو ڕستانە لە دەرەوەی کاتی وانە خوێندن بنووسێت، بەڵام ئەو فێرخوازەی نیوەڕۆ دەچێتەوە، پێویستە لەچەند خولەکێك بەو لاوە لە فێرگە دوانەخرێت، ئەگینە باوکان و دایکان دەتوانن لەو بارەوە سکاڵا لای بەرپرسان تۆماربکەن.

3/2 دەست بەسەرکردن

دەشێت فێرخواز پاش تەواوبوونی وانەی فێرگە دەست بەسەر بکرێت، بەمەرجێك لەم ڕووەوە ڕێنماییە ناوچەییەکان پێڕەو بکرێن و، دایك و باوك لە ئەگەری بەکاربردنی سزای دەست بەسەرییەکە ئاگەداربکرێنەوە. دەستەڵاتی دەست بەسەرکردن تەنیا بە دەست بەسەرکردنی خودی کەسەکەوە ڕاناوەستێت، بەڵکو دەست بەسەرکردن و سنووردارکردنی ئازادیش دەگرێتەوە، وەك چۆن دادوەرێك ساڵی 1988 سەبارەت بە کێشەیەك ڕایگەیاند، باشتریش وایە دەست بەسەرییەکە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو بێت، یان ڕۆژی دواتری پاش ئەنجامدانی هەڵەکە بێت، کە پێویست بەوە دەکات دەست بەسەر بکرێت تا باوك و دایکەکە بزانن کوڕەکەیان لە فێرگە دوادەکەوێت تا سزاکەی بەسەردا بسەپێنرێت. ڕێنوێنییەکانی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن ئاماژە بەوە دەکەن کە نابێت ماوەی دەست بەسەر کردن لە 35 خولەك تێبپەڕێت.

ڕەنگە دایك و باوك تەگەرە دروست بکەن کاتێك داوا دەکەن دەست بەجێ منداڵەکەیان ئازاد بکرێت. مامۆستا ڕۆڵی باوك دەگێڕێت، بەڵام ئەگەر باوکە ڕاستەقینەکە ئامادە ببێت ئەو

کات شتێکی دژوارە دەرك بەو شتە بکرێت. ڕەنگە ئارەزووی دایك و باوکەکە ڕەچاو بکرێت و منداڵەکە ئازاد بکرێت. بەڵام ئەگەر بێت و ئەوە ڕوودات ئەو کات پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە هەڵسوکەوتی منداڵەکە پێویستی بەوە کردووە ئەو سزایە بدرێت. ئەگەر دەست بەسەریش نەکرابێت ئەوە پێویستە شێوەیەکی دیکەی سزای بەسەردا جێبەجێ بکرێت، ئەگەر باوك و دایکەکە پێیان خۆش بێت یان نا. نابێت ڕەتکردنەوەی تەواوەتی دایك و باوك سەبارەت بە دەست بەسەر کردنی منداڵەکەیان لە هەر کاتێکدا بووە، قبووڵ بکرێت، چونکە دەشێت ئەوە سیستمی فێرگەکە بە شێوەیەکی گشتی لاواز بکات.

4/2 سزای جەستەیی

پێویستە هەر سزایەك لەناو فێرگەدا جێبەجێ دەکرێت میانڕۆیانە بێت و، نابێت لە نیازی خراپەوە سەرچاوەی گرتبێت، جۆری سزای میانڕۆیانە لەناو فێرگەدا ئەو سزایەیە کە باوك و دایك چاوەڕوان و پێشبینی دەکەن بەسەر منداڵەکەیاندا جێبەجێ بکرێت، ئەگەر بێت و هەڵەیەك بکات. ئەو سزایەی کە ڕێی تێناچێت، یان باو نییە، یان مامۆستا بۆ ئەوە دەیسەپێنێت تا دەروونی خۆی پێ ئاسوودە بکات، ئەو سزایە بە پێچەوانەی یاساوەیە، جا بۆیە هێنانە خوارەوەی پانتۆڵ و دەرپێی فێرخوازو لێدانی بە فرچەی قژ بەکارێکی ناباوو ناماقووڵ دادەنرێت و ڕەنگە لەنیازی خراپیشەوە سەرچاوەی گرتبێت.

مامۆستا دەتوانێت سزای جەستەیی بەسەر فێرخوازدا بسەپێنێت بە مەرجێك بنەماکانی پێشوو و ڕێنوێنییەکانی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن بەوردی ڕەچاوبکات. پێویستە ئاگەیشی لە ڕێنوێنە ناوچەییەکان هەبێت، چونکە هەندێك لە دەستەڵات بەدەستان سزادانی جەستەییان بە تەواوەتی قەدغەکردووە. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر بێت و ڕێنوێنی لەو بارەوە نەبوو، ئەو کات بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت ئەو بنەمایانە دابڕێژێت کە بە شیاویان دەزانێت. ئەو مامۆستایەی تێست دەکات ناتوانێت سزای جەسەیی بسەپێنێت، بەڵام دەتوانێت هۆیەکانی دیکەی سزادان بەکاربهێنێت. ئەم بنەمایانە تەنیا ئەو

مامۆستایانە دەگرێتەوە کە بە شێوەیەکی تەواوەتی شیاون.

لەگەڵ ئەوەیشدا ساڵی 1982 لە ئەسکۆتلەندا سکاڵایەك لە دادگەی مافەکانی مرۆڤی ئەوروپا تۆمار کرا کە ئارەزووی ئاڵۆزکردنی پرسی سزای جەستەیی دەکات. لە بڕیاری خۆیدا ئاماژەی بەوە کرد کە ئەگەر بێت و باوکەکە ڕەتی کردەوە منداڵەکەی لەهەر کاتێکدا بووبێت سزای جەستەیی بدرێت، ئەوە نابێت سزا جەستەییەکە جێبەجێ بکرێت. بەڵام دەکرێت سزایەکی دیکە جێبەجێ بکرێت وەك ڕاگرتن.

1/4/2 تۆماری سزا

پاراستنی تۆماری سزا یەکێکە لە بەرپرسیاریەتییەکانی بەڕێوەبەری فێرگە. ئەگەر بنەمای دیکە نەبوون ئەوە دەستەڵاتی سزا نەك هەر بەڕێوەبەری فێرگە بەڵکو مامۆستایانی بەرپرسی پۆلەکانیش دەگرێتەوە. پێویستە تۆمارەکە بەزانیاری پێویست پڕ بکرێتەوە هەرجارەی فێرخوازێك بە سزای جەستەیی سزا بدرێت. ئەو وردەکارییانەیش بنووسرێن وەك ناوی فێرخوازو ئەو ڕۆژەی ئەو تاوانەی ئەنجام داوەو جۆری تاوانەکە چی بووەو چەند داری لێ دراوە.

هەروەها شوێنێك هەیە ئەو مامۆستایە ئیمزای تێدا دەکات کە سزاکەی بەسەردا جێبەجێ دەکات. ئەو تۆمارە بە دیکۆمینتێکی یاسایی دادەنرێت و دەشێت ئەمیش بەپێی هەمان ئەو بنەمایانەی تەماشای تۆماری ئامادەبوون دەکرێت، بخرێتە بەردەم دادگە. بۆیە پێویستە لەناو ئەو تۆمارەدا بە مەرەکەب، یان بە پێنووسی وشك بنووسرێت، هەروەها دەبێت وشەگۆڕکێ نووسینە ئەسڵییەکە نەسڕێتەوە. وەك چۆن لە تۆماری ئامادەبووندا باوە کە نابێت مامۆستا بە پێنووسی گرافیك بنووسێت بەبیانوی ئەوەی گوایە دواتر بە مەرەکەب دەینووسێتەوە. هەروەها دەبێت وردەکارییەکان لەکاتی خۆیدا بنووسرێنەوە.

2/4/2 مشت و مڕ لەمەڕ سزای جەستەیی

زۆر مشت و مڕ سەبارەت بە سزای جەستەیی وروژێنرا. بێ گومان هەندێك فێرگە بۆ بەرسڤدانەوەی هەر تاوانێك فێرخواز ئەنجامی بدات بەکاری

دەهێنن. ئەگەر لە هەندێك تۆماری سزا بنۆڕین بە شێوەیەکی ڕێکوپێك هەمان ناو بە هەمان تاوان دووبارە بوونەتەوە. ئەگەر بێت و کارەکە بەو شێوەیە بوو، ئەوە ئەو سزایە دەبێتە کات بەفیڕۆدان، چونکە ڕێ لەوە ناگرێت ئەو فێرخوازەی ئەنجامی داوە دووبارەی نەکاتەوە، هەروەها ڕەوشتیشی چاك ناکات. لە هەندێك دەزگەی فێرکردندا دەبینین سزا ئیرادەی لاوازی ئەو کەسە دەگەیەنێت کە جێبەجێی دەکات و، سزا پێوەندی بە ڕەفتاری خراپەوە نییە، کە بە هۆیەوە سزاکە دەسەپێنرێت. کاتێك دەبینیت یەکێك شەش داری لە فێرخوازێکی تەمەن پازدە ساڵان داوە، لەبەر ئەوەی هێرشی کردووەتە سەر هاوەڵێکی خۆی و، هەمان سزایش بەسەر مێردمنداڵێکی تەمەن دوازدە ساڵاندا سەپێنراوە، لەبەر ئەوەی بینراوە جگەرەی کێشاوە، لێرەدا گومان لەبارەی ئەو فاکتەرانە دەکەین کە لای ئەو کەسە دروست دەبن کە سزاکەی جێبەجێ کردووەو هەستی پێ دەکات.

لە لایەکی دیکەوە ئەوەی بەرهەڵستی سزای جەستەیی دەکات بە هەموو شێوەکانییەوە بنەمای بەهێزی بۆ ئەم بەرهەڵستی کردنە بە دەستەو نییە. ڕەخنەگرێك بڕوای وایە و دەڵێت ئەم جۆرە سزایە ناوی ئەو فێرخوازە دەزڕێنێت و سووکی دەکات کە سزا دەدرێت، هەروەها ئەو کەسەیش کە ئەو سزایەی بەسەردا جێبەجێ دەکات. بەڵام ئەگەر بە وردی لەم وتەیە بکۆڵینەوە دەبینین کە نیوەی هەر قسەی پووچە. یەکێك لەو مامۆستایانەی کە دەیناسم دەڵێت نابێت بەدار لە فێرخواز بدرێت، چونکە بە بڕوای ئەو هەرگیز هیچ هۆکارێك نییە لێی بدرێت.

لە بەدبەختییە تا ئێستە هیچ کەسێك شێوازێکی باشی بەرپەرچدانەوەی لە بریتانیا دانەهێنا کە بشێت لەگەڵ منداڵێکی گەورەدا بەکار بهێنرێت تاوانێکی تا ڕادەیەك مەترسیداری ئەنجام داوە شایەنی سزادانە. سەبارەت بە تاوانی مەترسیداری ڕاستەقینە وەك تاوانی جینائی ئەوە سزادانی جەستەیی لە فێرگە بە چارەسەر ناچێت.

ئەوانەی بە توندی بەرهەڵستی هەموو جۆرە سزایەکی جەستەیی دەکەن بەراوردکاری نادروست دەکەن. لەکاتێکدا دەبینین کە بریتانیا ڕەنگە تەنیا وڵات بێت لەئەوروپادا کە ئەم جۆرە سزایە لە فێرگەکاندا بەکار

دەهێنێت، بەڵام بریتانیا هاوکات تەنیا وڵاتە لە ئەوروپادا کە وا دەکات مامۆستا بە شێوەیەکی یاسایی لە بری باوك و دایك بێت. لەکاتێکدا ددان بەم هەڵویستەدا دەنرێت، ئەوە پێویستە مامۆستا بە شێوەیەکی ماقووڵ بەتەواوەتی وەك باوك ڕەفتار بکات و بجووڵێتەوە. پارتی کرێکاران ڕایگەیاند ئەگەر دەستەڵات لە وڵاتدا بگرێتە دەست ئەوە هەموو جۆرە سزایەکی جەستەیی قەدەغە دەکات. ڕەنگە بەلای حکوومەتی سویدییەوە بەو شێوەیە نەبێت کە ڕێ نادات باوکان سزای منداڵەکانیان بدەن. ئاشکرایە کە سزای جەستەیی پێویستە لە شتە نایاساییەکان بێت لەوڵاتدا بە شێوەیەك کە ئەمە کۆتایی شتەکە بێت. ئێستە دەبینین تەنیا کەمینە لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی سزای جەستەییدایە.

3/4/2 جۆری دیکەی سزا

چەند وێنەیەکی دیکەی سزا هەیە، کە خراپترینیان بەلای فێرخوازانەوە بانگ کردنی دایك و باوکە، پاشان ئەو شتە خراپەی کە بەلای فێرخوازانەوە بەپلەی دووەم دێت نووسینی ڕاپۆرتە سەبارەت بە ئاستی فێربوونی لەفێرگەدا. زۆربەی فێرخوازان سزایەکی جەستەیی ئاسانیان بە پێی ڕێنماییە ناوچەییەکان لە یەکێك لەو دوو سزایەی پێشوو پێ باشترە.

5/2 ڕاگرتن و دەرکردن

سزاکانی دواتر ڕاگرتنی کاتی، یان دەرکردنی بەردەوام لە فێرگەیە. بە گشتی بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت فێرخواز لە فێرگە ڕابگرێت، بە مەرجێك بە زووترین کات گەورە بەرپرسانی پەروەردەو سەرۆکی ئەنجوومەنی پارێزگاران ئاگەداربکاتەوە. لەو کاتەی کە فێرخواز لە فێرگە ڕادەگیرێت ناوی لەلیستی ئامادەبووندا دەمێنێتەوە. باشتریش وایە باوك و دایکی منداڵەکە لە ئەگەری ڕاگرتنی منداڵەکەیان ئاگەدار بکرێنەوە، بەر لەوەی بڕیارەکە بدرێت هەروەها باشتریش وایە لە ماوەی هەفتیەکدا بانگهێشتی فێرگە بکرێن، بۆ ئەوەی بابەتەکەیان لەگەڵدا تاوتوێ بکرێت. هەرکە دەست بە جێبەجێکردنی بڕیارەکە کراو بۆ ماوەیەك بەردەوام بوو، پێویستە لە ماوەی بیست و یەك ڕۆژدا داوای کۆبوونەوەی پارێزگاران بکرێت (باوك و

دایـــــك و فێرخـــــواز، ئەگـــــەر بیانـــــەوێت،دەتوانن ئامـــــادەی كۆبوونەوەكە بـن). پێویستە بـەر لـە كۆبوونەوەكــە كۆنگرەیــەكی بەپەلــە سەبارەت بە حاڵەتەكە ساز بكرێت{ هــەر یەكــە لەوانــەی پێوەنـدییان بــە منداڵەكەوە هەیـە ئامـادەی بـن، وەك مامۆستای پۆلەكەو پسپۆری دەروونـی فێركردن و پسپۆری كۆمەڵایەتی و هەر ڕاوێــژكارێكی پیــشەیی دیكــەی پێوەندیدار بە بابەتەكەوە.

پێویستە ئەم پرۆسەیە زۆر خێرایانەو دەست پاكانە بەڕێوەبچێت و پێویستە هەل بۆ بـاوك و دایـك و فێرخوازەكـەو هــەر هاوڕێیــەكی بڕەخـسێت كـە لـە گەڵیەتی و بۆ ئەوە هاتووە بەرگری لەو شـتانە بكـات ئاراسـتەی فێرخوازەكـە دەكـرێن. هـەروەها پێویـستە بـاوك و دایك ئاگـەدار بكرێنـەوە، كـە مـافی چاوپێداخشاندنەوەی بڕیاری پەرەپێدانی ماوەی ڕاگرتنەكە، یان دەركردنەكـەیان هەیە، ئەویش لەبەردەم وەزیردا بە پێی مادەی ژمارە 68ی یاسای فێركردنـی ســاڵی 1944. هاوكـات پێویـستە دەسـتەڵاتی ناوچـەیی فێركـردن لــەوە دڵنیــا بێــت كــە ئــەو فێرخــوازەی ڕادەگیرێــت، یــان دەردەكرێــت بــە شێوەیەكی باش ئاراستەو فێر كراوە.

ئەگـەر فێرخـواز بـە شـێوەیەكی هەمیـشەیی لـە فێرگـە دەربكرێـت پێویستە ناوی لـە لیـستی پۆلەكـە لا ببرێـت، بـەڵام نابێـت ئـەو هـەنگاوە بهاوێژرێت تا بەڕێوەبـەری فێرگـە لـەو ڕووەوە ڕێنمایی دەردەكات.

سێیەم: دەستەڵاتی فێرگە

دەســـتەڵاتی مامۆســـتا فـــرەوان دەبێتەوەو هەر پرسێك دەگرێتەوە، كـە ڕەنگـە كـار بكاتـە سـەر سیـستم لـە فێرگـەدا، هـەر كاتێـك ئـەو پرسـە سەرهەڵبدات. ڕووداوێكـی بـەناوبانگ هەیــە لەســاڵی 1929دا ڕووی داوە كاتێك بەڕێوەبەری فێرگەیەك بەدار لە فێرخوازێك دەدات، ئەو كاتەی لە نـاو شەقام دەبیینێـت جگـەرە دەكێـشێت، ئەو كاتەیش فێرخوازەكە نە بـۆ فێرگـە دەچوو نەیش لە فێرگە دەهاتەوە، جگە لەوەی كە باوكی فێرخوازەكە ڕێـی پـێ دابـوو جگـەرە بكێـشێت. باوكەكـە سكاڵایەكی دژ بە بەڕێوەبەری فێرگەكە بۆ دادگە بەرزكردەوە، بەڵام بەڕێوەبەری فێرگەكـە بەخـشرا. لـە نـاوەرۆكی بڕیارەكەدا ئاماژە بەوە كراوە كـە ئـەو كارە لە ڕووی بنەماكانی فێرگەوە ڕێـی تێ دەچێت و فێرخوازەكەیش ئاگەداری

ئەو بنەمایانە بووە، بەڵام سەرپێچی لێ کردوون و، ئاکام سزاکەیش گونجاو بووەو ڕێی تێچووە.

لە کێشەیەکی نوێدا، فێرخوازێك بە شێوەیەکی گێلانە بە بەردەم ئۆتۆمبیلی مامۆستایەکدا ڕایکرد کاتێك لە شەقامێك پەڕییەوە، بۆیە لەسەر ئەو ڕەفتارەی سزا درا. بەڵام کاتێك ئەو پرسە لە بەردەم دادگەدا وروژێنرا دادگەکە سکاڵای دژ بە مامۆستاکەی ڕەت کردەوە.

بەم شێوەیە ئەگەر فێرخواز کارێکی کرد بەسەر فێرگەو سیستمی فێرگەدا بشکێتەوە ـ چ لە دەرەوەی فێرگە یان لەدەرەوەی کاتی خوێندندا بێت ـ ئەوە فێرگە دەتوانێت هەنگاوی گونجاوی بەرانبەر بهاوێژێت. دەستەڵاتی مامۆستا بەسەر فێرخوازدا کارایە هەر لەماڵەوە بگرە تا دەگاتە فێرگە (ئەگەرچی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن لەهەر ڕووداوێك بەرپرسیار نییە کە ڕەنگە لە کاتی ڕۆیشتنی فێرخواز بۆ فێرگەو گەڕانەوەی لە فێرگە ڕوو بدات) هەروەها دەستەڵاتی فێرگە هەموو ڕووداوێك دەگرێتەوە کە بە خراپی بەسەر فێرگەدا بشکێتەوە.

ئەگەر مامۆستا فێرخوازی لەشەقام بینی جگەرە دەکێشێت، پاشان فێرخواز هەوڵی دا ئەو کارە لە ماۆستا بشارێتەوەو مامۆستایش لای خۆیەوە خۆی وا پیشان دا کە ئەو فێرخوازەی نەبینیوە جگەرە بکێشێت، چونکە مامۆستا ناچار نییە لە دەرەوەی فێرگە بە دوای سەرئێشەدا بگەڕێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر فێرخوازێك بە ئەنقەست دووکەڵی جگەرەی بە ڕووی مامۆستادا پەرت کردەوە، یان هەر کارێکی دیکەی کرد بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت کە ئەو لە دەرەوەی کاتی فێرگەیە، ئەوە پێویستە مامۆستا ئەنجامدانی هەر ڕەفتارێك تا سەرەتای دەست پێکردنی خولی دواتری خوێندن دوابخات، دەشبێت فێرخواز ئەوە بزانێت کە کاتی خوێندن پێوەندی بە بابەتەکەوە نییە.

ئەگەر مامۆستا فێرخوازی بینی تاوانێك دەکات، یان کارێك دەکات بە بڕوای مامۆستا مەترسیدارە، یان بەپێچەوانەی زەوقی گشتی دەجوولێتەوە، ئەوە مامۆستا دەتوانێت داوا لە فێرخوازەکە بکات ئەو کارە نەکات و لەسەر ئەوەیش مکوڕ بێت کە فێرخوازەکە بە گوێی بکات. دەستەڵاتی فێرگە تەنیا لەناو فێرگەو کاتی وانەخوێندن ناگرێتەوە. بەڵکو دەبێت بنەماکانی زەوقی گشتی

و ئەقڵانییەت لەگەڵ بارودۆخەکەدا لەبەرچاو بگیرێت کە مامۆستایان پۆلیس یان پاسەوانی ئەمنی لە فێرگەو دەرەوەی فێرگەنین.

چوارەم: فێرخوازانی سەرووی هەژدە ساڵی

هەندێك لە فێرخوازان تەمەنی هەژدە ساڵییان تێپەڕاندووە لەگەڵ ئەوەیشدا هێشتە جێی بێزارین، لە بریتانیایش مامۆستا شوێنی باوك و دایك دەگرێتەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی تەمەنی پێگەیشتن لە بیست و یەك ساڵییەوە بۆ هەژدە ساڵی کەم کراوەتەوەو، باوکان و دایکان وایان لێهاتووە هیچ دەستەڵاتێکی ئەوتۆیان نەماوە تەنیا چاودێرییەکی بە ناو بەسەر منداڵەکانیاندا نەبێت، هەروەها مامۆستایش. بۆیە ئاکام ناکرێت فێرخواز دەست بەسەر بکرێت. لەگەڵ ئەوەیشدا هیچ بنەمایەك نییە ڕێ لەدەرکردنی فێرخواز لە پۆل بگرێت، یان بەڕێوەبەری فێرگە ڕایبگرێت، یان دەری بکات بە پێی ئەو ڕێنوێنیانەی کە دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن دایڕشتوون. بەچاوپۆشین لە تەمەنی فێرخواز دەبێت ئەرکی چاودێری جێبەجێ بکرێت کە لە یاسای گشتیدا ئاماژەی پێ کراوە، ئاکامیش ئەو فێرخوازەی کە تەمەنی هەژدە ساڵانە پێویستە بە گوێی ئەو سیستمە بکات کە لە بەرژەوەندی ئەو سیستمە فێرگەکە بەڕێوەدەبات. سەرپەرشتی و چاودێریکردنی ئەم جۆرە فێرخوازانە لە سەرپەرشتی و چاودێریکردنی فێرخوازانی تەمەن پازدە ساڵان کەمترە.

پێنجەم: ئەو فێرخوازانەی ژنیان هێناوە

هەرکە تەمەنی فێرخوازەکان بوو بەشازدە ساڵان ڕەنگە ژن بهێنن ئەگەر بێت و دایك و باوکیان قایل بوون، یان دادوەر ڕێی پێ دان ئەگەر دایك و باوکیان قایل نەبوون. فێرگە هیچ پێوەندی بە ئەو ژنهێنانەوە نییەو، پێویستە فێرخواز گوێڕایەڵی بنەما ماقووڵەکانی فێرگە ببێت و دەشێت بەو شێوەیە هەڵسوکەوتی لەگەڵ بکرێت وەك بڵێیت ژنی نەهێنابێت.

ـ ماویەتی ـ

التربية والتعليم

مجلة تربوية فصلية تصدرها وزارة التربية في حكومة إقليم كُردستان ـ العراق
العدد (4) - 2009

في هذا العدد

1 ـ من إبداعات التربويين الكورد................................. التربية والتعليم
272
3 ـ المعلم بين الواقع والطموح .... مدحت عبد الرزاق عبد النبي
275

تجربة التعليم السرياني

2003-1993

أكد مراد

المقدمة

اهم انجاز تحقق للشعب الكلداني السرياني الاشوري بعد انتفاضة اذار 1991 في اقليم كوردستان، كان قرار التعليم باللغة السريانية.. حيث بعد انبثاق اول برلمان منتخب وتشكيل حكومة بجميع مكونات اقليم كوردستان..جاء قانون وزارة التربية رقم (4) لسنة 1992-المادة الرابعة..(جعل لغات الاقليات لغة التعليم في المرحلة الابتدائية لابنائها في المناطق التي تقطنها...)

بعد صدور القرار وبهدف تطبيقه على ارض الواقع تم تاسيس مديرية خاصة للتعليم السرياني في وزارة التربية وتشكيل لجان خاصة للمناهج واعداد الكادر في محافظات اربيل ودهوك..

واول مباشرة بالقرار في محافظة دهوك كان في 6/اذار/1993 بعد فتح عدد من المدارس السريانية في مركز المحافظة والمناطق التابعة لها..
((لاحظ جدول رقم واحد)).

اما محافظة اربيل كان التعليم باللغة الام مطبقا في عدد من مدارس عنكاوا وبمعدل حصتان اسبوعيا حسب قرار سابق صدر عام 1972-بغداد
((لاحظ جدول رقم 2-3))

البداية والصعوبات

كل بداية لابد انها تواجه صعوبات..وصعوبات تطبيق التعليم السرياني بالامكان تلخيصها في النقاط التالية:

1- الوطن عموما كان يمر بظروف صعبة نتيجة الحصار الاقتصادي..كما كان نظام بغداد يمارس حصار اخر على محافظات اربيل ودهوك وسليمانية بعد انتفاظة اذار 1991.

2- وجود النظام السابق في بغداد وتهديده المستمر لابناء المنطقة المحررة من خلال سلطته كان عامل قلق وارباك للكثير من البرامج في المنطقة.

3- عدم وجود الكادر الكافي لتطبيق البرنامج..الموجود كان بعدد اصابع اليد من المتعلمين باللغة السريانية، الكادر التعليمي وقلة الاختصاصين اللغوين في المنطقة وصعوبة الاتصال بذوي الخبرات في بغداد والمناطق الاخرى.

4- التجربة بكل تفاصيلها كانت جديدة لشعبنا الكلداني السرياني الاشوري حيث منذ تاسيس الدولة العراقية والى التاريخ الجديد لم تتاح لهذا الشعب ممارسة حقه بحرية في مجال التعليم السرياني...والتجارب السابقة سواء في المدارس الاهلية (بغداد-كركوك-موصل-دهوك وغيرها) وسواء بعد قرار منح الحقوق الثقافية بعد نيسان 1972 كان محدودا وفي فترات متباعدة غير متواصل لذا تجربة الماضي بالقياس للخطوة الجديدة كانت بسيطة.

5- الشعب وما عاناه في ظل الانظمة السابقة خاصة شعبنا السرياني وما يخص مطاليبه وحقوقه المشروعة ومواجهة الانظمة بالحديد والنار جعله يتخوف حتى من الفرص الجديدة كي لا يوضع في خانة الخروج من ثقافة وبرامج السلطة والتي كانت دوما تعمل لالغاء وصهر القوميات الصغيرة.

المناهج الدراسية

تطوع عدد من ذوي الخبرات في مجال اللغة السريانية في اعداد وترجمة المناهج الخاصة بالدراسة السريانية حيث ترجمة المناهج المقررة في المدارس الرسمية والاستفادة من منهج اللغة السريانية المعد بعد 1972 من قبل لجنة المناهج السريانية في وزارة التربية-بغداد-للقراءة الصف الاول.

وفي السنة الثانية من تطبيق القرار تم ترجمة مناهج الصف الثاني وتم طبعها في مطابع وزارة التربية وعلى نفقة اللجنة الخيرية الاشورية
((لاحظ جدول صفحات 7-10))

وهكذا تواصل التعليم سنة بعد سنة مع ترجمة جميع الكتب المدرسية الى السريانية وتطبيق منهج اللغة السريانية المقرر سابقا من الصف الاول والى السادس الابتدائي مع بعض التعديلات في ضوء الواقع الجديد في الاقليم.

المدارس السريانية الرسمية في اربيل ودهوك

ا- الابتدائية

كل المناطق التي يتواجد فيها ابناء شعبنا وبنسبة (50%) في المدرسة تم تطبيق برنامج التعليم السرياني..كما قدمت طلبات من جميع مناطق تواجد شعبنا في القرى والارياف لفتح مدارس سريانية خاصة في قاطع دهوك

((لاحظ جدول رقم 4))

- التعليم في المدارس السريانية تقسم الى نوعان

النوع الاول/مدارس سريانية جميع دروسها باللغة السريانية

النوع الثاني/مدارس بلغة المنطقة يضاف عليها اللغة السريانية من الصف الاول وبمعدل (6) حصص اسبوعيا الى السادس الابتدائي.

((لاحظ جدول 5))

ب-المدارس الثانوية

بعد عام 1997-1998 ونجاح تجربة التعليم السرياني في مدارس اقليم كردستان وبعد تخرج المئات من التلاميذ الى المرحلة المتوسطة... ولان قرار برلمان كردستان للتعليم باللغة السريانية الصادر لسنة 1992 كان للمرحلة الابتدائية..ورغم محاولات المسؤولين للشعب الكلداني السرياني الاشوري بظرورة اصدار قرار اخر للتعليم السرياني للمرحلة الثانوية...لم تلقى الاذان الصاغية وكام يؤجل نقاشها في المراجع المسؤولة باستمرار...الا ان ضغط وجود مئات الطلاب في الشارع بدون التوجه للمدارس الاخرى رغم مرور شهرين على العام الدراسي 1998-1999 ومطالبات اولياء امور الطلاب... اما الاستمرار بالتعليم السرياني او البقاء بدون مدارس.. اصدر مجلس وزراء اقليم كردستان قرار استمرار التعليم في المدارس الثانوية في تشرين الثاني 1999 وبعدها تم فتح الثانويات السريانية.

((لاحظ جدول رقم 6))

بعدها استمر التعليم في المدارس الثانوية-اربيل ودهوك وبنجاح من خلال الجهود الاستثنائية التي بذلها العاملين في هذا الحقل/المدرسين المترجمين-المشرفين وملاكات في المديريات العامة للتربية.

*عام 2000-2001/لاول مرة في تاريخ شعبنا اجريت الامتحانات الوزارية للصف الثالث المتوسط-المدارس السريانية/ ادخلت مادة اللغة السريانية الامتحانات الوزارية وبنجاح.

*عام 2003-2004/جرت الامتحانات الوزارية لطلاب المدارس الاعدادية بقسميه العلمي والادبي باللغة السريانية-اضافة لادخال مادة اللغة والادب السرياني الامتحانات الوزارية.

الحلقات الدراسية الخاصة بالتعليم السرياني

*اول حلقة دراسية خاصة بالمناهج السريانية- المرحلة الابتدائية عقدت في دهوك للفترة 21-22/كانون الاول 1995 من قبل التعليم السرياني بالتنسيق من نادي نوهدرا الاجتماعي-دهوك والمركز الثقافي الاشوري..شارك فيها عدد من الاختصاصين والعاملين في حقل التعليم من مدراء معلمي من الاشراف والمناهج والمسؤولين تم في الحلقة مناقشة واقع مناهجنا السريانية والملاحظات والمقترحات لمعالجة بعض الثغرات.

*الحلقة الدراسية الثانية عقدت في اربيل تحت عنوان (دور المعلم في تعليم لغة الام). للفترة 14-15/اذار/1996 قاعة مدرسة يزداندوخت..شارك وحاضر فيها عدد من الاختصاصين والعاملين في حقل التعليم..خرج البرنامج بعدد من المقترحات والتوصيات بهدف العمل بها خلال السنوات القادمة.

*الحلقة الدراسية الثالثة عقدت في دهوك للفترة 12-14/اب/1997 من قبل مديرية التعليم السرياني في وزارة التربية تحت عنوان (من اجل تواصل التعليم السرياني في المراحل المتقدمة))..بحضور عدد من الاختصاصين والكادر العامل في التعليم والمسؤولين في الحكومة..وكان الهدف منها العمل للتحضيرات المطلوبة للتعليم في السنوات المقبلة للمرحلة الثانوية..وقد صدر منها عدد من التوصيات.

بقية الحلقات الدراسية الخاصة بالتعليم السرياني

*الحلقة الدراسية الرابعة عقدت في اربيل للفترة من 25-2001/7/26 في قاعة مدرسة يزداندوخت-عنكاوا بحضور محمد اسماعيل وكيل وزارة التربية وياسين عثمان المدير العام لتربية اربيل وعدد كبير من المسؤولين في الوزارة والمديرية العامة للتربية والاشراف العام والاختصاصي.

شعار الحلقة ((المناهج السريانية والدين المسيحي للمرحلة الابتدائية..ملاحظات ومعالجات)).

محاور الحلقة تلخصت في اربعة بحوث

- الاول/المناهج السريانية للصفوف الاول والثاني والثالث.
- الثاني/المناهج الخاصة بالدين المسيحي للصفوف الاولية.
- الثالث/المناهج السريانية للصفوف الرابع والخامس والسادس.
- الرابع/المناهج الخاصة بالدين المسيحي للصفوف الرابع والخامس والسادس.

ساهم في الحلقة والبحوث مدراء ومعلمي ومدرسي المدارس السريانية من اربيل ودهوك وبعد نقاش وملاحظات..صدر عدد من التوصيات بهدف الاستفادة منها في الطبعات الجديدة للكتب السريانية والدين المسيحي.

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الابتدائية

اسم الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات											
		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	المجموع
القراءة السريانية	الاول	1000		500	1500							10000	13,000
العلوم	الاول	1000							3000			10000	14،000
الرياضيات	الاول	1000							3000			10000	14،000
القراءة السريانية	الثاني		1000			1500						10000	12،500
العلوم	الثاني		1000			1500			3000			10000	15،500
الرياضيات	الثاني		1000			1500			3000			10000	15،500
القراءة السريانية	الثالث			1500		1500			3000				6،000
العلوم	الثالث			1500		1500						10000	13،000
الرياضيات	الثالث			1500		1500			3000				6،000
القراءة السريانية	الرابع				1500	1500				3000			6،000
العلوم	الرابع				1500	1500							3،000
الرياضيات	الرابع				1500	1500					3000		6،000
التربية الدينية	الرابع				1500	1500			3000				6،000
الزراعة	الرابع				1500								1،500
القراءة السريانية	الخامس					2000					3000		5،000
العلوم	الخامس					2000						10000	12،000

الرياضيات	الخامس					2000					3000	10000	15،000
التاريخ	الخامس					2000					3000		5،000
الجغرافية	الخامس					2000					3000		5،000
الوطنية	الخامس					2000					3000		5،000
التربية الدينية	الخامس					2000		3000					5،000
الزراعة	الخامس					2000							2،000

بقية- المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الابتدائية

اسم الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات											
		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	المجموع
القراءة السريانية	السادس					1500		3000				10000	14،500
العلوم	السادس					1500						10000	11،500
الرياضيات	السادس					1500					3000		4،500
التاريخ	السادس					1500					3000		4،500

الجغرافية	السادس					1500					3000		4،500
الوطنية	السادس					1500					3000		4،500
التربية الدينية	السادس					1500	1000	3000					5،500
الزراعة	السادس					1500							1،500
الخط السرياني	الاول								3000			10000	13،000
الخط السرياني	الثاني								3000			10000	13،000
الخط السرياني	الثالث									3000	3000	10000	16،000
الخط السرياني	رابع خامس										3000	10000	13،000
الخط السرياني	السادس										3000	10000	13،000
المجموع		3000	3000	5000	9000	43000	1000	9000	27000	6000	39000	160000	305000

ملاحظة:* جميع الكتب المطبوعة الى عام 1996 كانت بدعم اللجنة الخيرية الاشورية من حيث الترجمة والتنفيذ وتوفير مستلزمات الطبع والاشراف. فقط الطبع في مطابع وزارة التربية.

*جميع الكتب التي تم طبعها عام 1997 كانت بالدعم المشترك من قبل منظمة(SCF) البريطانية واللجنة الخيرية الاشورية والطبع في مطابع وزارة التربية.

*جميع الكتب المطبوعة بعد عام 1998 كانت على نفقة وزارة التربية وبالتعاون في التنضيد والترجمة اللجنة الخيرية الاشورية.

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/ المرحلة الثانوية

اسم الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات						
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	المجموع
القراءة السريانية	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
العلوم	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
الرياضيات	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
التاريخ	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
الجغرافية	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
الوطنية	الاول المتوسط	**1500**						**1500**
التربية المسيحية	ا الاول المتوسط	**1500**		**3000**				**4500**
القراءة السريانية	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الكيمياء	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الفيزياء	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الاحياء	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الرياضيات	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الوطنية	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
التاريخ	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
الجغرافية	الثاني المتوسط		**3000**					**3000**
القراءة والادب السرياني	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الكيمياء	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الفيزياء	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الاحياء	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
التاريخ	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الجغرافية	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الوطنية	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**
الرياضيات	الثالث المتوسط			**3000**				**3000**

المجموع	10،500	24،000	27،000				61،500

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الثانوية

اسم الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات				
		2000	2001	2002	2003	المجموع
الدين المسيحي	الثاني المتوسط	3000				3000
الدين المسيحي	الثالث المتوسط	3000				3000
اللغة والادب السرياني	الرابع العام		3000			3000
التاريخ	الرابع العام		3000			3000
الجغرافية	الرابع العام		3000			3000
الديمقراطية	الرابع العام		3000			3000
الفيزياء	الرابع العام		3000			3000
الكيمياء	الرابع العام		3000			3000
الاحياء	الرابع العام		3000			3000
الرياضيات	الرابع العام		3000			3000
الاحياء	الخامس العلمي			1000		1000
الفيزياء	الخامس العلمي			1000		1000
الكيمياء	الخامس العلمي			1000		1000
الرياضيات	الخامس العلمي			1000		1000
الدين المسيحي	الخامس الاعدادي	3000				3000

الدين المسيحي	الرابع العام	3000				3000
الكيمياء	السادس العلمي				1000	1000
الفيزياء	السادس العلمي				1000	1000
الاحياء	السادس العلمي				1000	1000
الرياضيات	السادس العلمي				1000	1000
الدين المسيحي	السادس الاعدادي	3000				3000
التاريخ	السادس الادبي				1000	1000
المجموع		15،000	24،000	4،000	5،000	48،000

ملاحظة:جميع الكتب تم طبعها في مطابع وزارة التربية- فقط الترجمة والتنضيد على نفقة اللجنة الخيرية.

الدورات السريانية للكادر

بهدف تهيئة الكوادر التعليمية في المدن المشمولة بالدراسة السريانية..تم اعداد مجموعة مواضيع مركزة/ تخص قواعد اللغة السريانية-ادب اللغة السريانية-خطة عمل اليومية للمعلم السرياني من الصف الاول-الثاني الى السادس الابتدائي-ومواضيع اخرى خاصة بالمناهج المقررة...

كما تم تكليف عدد من الاختصاصين وذوي الالمام باللغة السريانية للتدريس كمحاضرين للمعلمين في مدارس قاطع اربيل ودهوك..وكان لمديرية الاعداد

والتدريب في المديريات العامة لتربية –اربيل وكذلك دهوك الدور البارز في تحضير مكان الدورة ومصاريف المحاضرين والمشاركين..

نتائج الدورات اخرجت اعداد مناسبة من الكوادر المؤهلة لتدريس التلاميذ مادة اللغة السريانية والدروس العلمية الاخرى باللغة السريانية..ومع تواصل التعليم استمرت الدورات وفي السنوات الاخيرة تم تنظيم دورات للكوادر المتقدمة في مجال التعليم بهدف زيادة المعلومات اضافة للدورات الاساسية.

من بين الدورات التي اقيمت في اربيل ودهوك يمكن تلخيص اهمها

ت	السنة	الدورات السريانية			الدورات السريانية			المجموع
		نوع الدورة	محافظة	عدد المشاركين	نوع الدورة	محافظة	عدد المشاركين	
-1	1992	اساسية	اربيل	58	اساسية	دهوك	42	100
-2	1994	اساسية	اربيل	48				48
-3	1995				اساسية	دهوك	36	36
-4	1998	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	43	اساسية/ ومتقدمين	دهوك	27	70
-5	2000	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	37	متفرقة	دهوك	21	58
-6	2003	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	33	متفرقة	دهوك	23	56
المجموع		3/5	5	219	3/3	5	149	368

تدرج التعليم السرياني في مدارس اربيل بعد 1992-2003

ت	العام الدراسي	1 ابتدائي	2 ابتدائي	3 ابتدائي	4 ابتدائي	5 ابتدائي	6 ابتدائي	7 متوسطة	8 متوسطة	9 متوسطة	10 متوسطة	11 متوسطة	12 متوسطة
1-	1993-1992	314											
2-	1994-1993		249										
3-	1995-1994			236									
4-	1996-1995				243								
5-	1997-1996					230							
6-	1998-1997						215						
7-	1999-1998							211					
8-	2000-1999								212				
9-	2001-2000									205			
10-	2002-2001										226		
11-	2003-2002											167	
12-	2004-2003												158
المجموع جميع تلاميذ المدارس السريانية		1412	1467	1420	1617	1708	1707	1491	1487	1398	1298	1190	1177

ئتدرج التعليم السرياني في مدارس دهوك بعد 2003-1992

ت	العام الدراسي	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1-	1992-2004	258	264	349	344	344	275	243	315	169	133	151	147
المجموع		185	623	1271	1638	1815	1885	1833	1783	1772	1760	1817	1820

التعليم السرياني في وزارة التربية

كما هو معلوم ان مديرية التعليم السرياني في وزارة التربية تأسست بعد 1993 وباشرت عملها في الاشراف ومتابعة اعمال لجان المناهج والترجمة والدورات ومتابعة فتح المدارس السريانية في قواطع اربيل ودهوك..وما كان ينقصها عدم وجود هيكل تابع للمديرية في المديريات العامة لتربية اربيل ودهوك كان العمل من خلال المشرف الاختصاصي لمادة اللغة والتعليم السرياني في المديريتان الا ان مؤتمر وزارة التربية الثاني المنعقد في 10-12/ايلول 2001 والذي ساهمت فيه مديرية التعليم السرياني ونظمت تقريرا بجميع مطاليب المديرية والمحافظات بهدف تطوير البرامج السريانية..وبعد اقرار اغلب مطاليب التقرير الخاص باللجنة السريانية.. وبعد اشهر تم رفع درجة المديرية الى المديرية العامة للتعليم السرياني وتأسست تشكيلات لمديرية التعليم السرياني في المديريات العامة لتربية اربيل ودهوك بعد 2002/6/19 وبهذا توسع هيكل التعليم السرياني وبما يناسب وتوسع المدارس السريانية في المرحلة الاعدادية دهوك واربيل كما تم تثبيت مشرف اختصاصي للمرحلة الثانوية في دهوك واخر في اربيل وبهذا اصبح للتعليم السرياني الهيكل المناسب للمزيد من التحرك والنشاط لتطوير برامج التعليم وكذا المزيد من الاهتمام بالمناهج وتوفير الكادر وتحقيق مطاليب المدارس خاصة المرحلة الثانوية. واستمرت النشاطات السريانية والاشراف الميداني للمديرية العامة للتعليم السرياني من خلال القاءات بالكادر وعقد ندوات واجتماعات ومحاولة تسديد جميع النواقص التي تعانيها مدارسنا خاصة في دهوك.

متابعات ونشاطات الاشراف في دهوك واربيل

كان للاشراف التربوي الدور المهم في توفير الكوادر المطلوبة للمدارس السريانية في اربيل ودهوك من بداية التعليم السرياني..كما ساهم المشرف الاختصاصي من خلال الندوات واللقاءات والتوجيهات المستمرة من خلال الزيارات الميدانية للمدارس والمعلمين لتحسين برامج التعليم وتطوير نشاطها ورفع مستوى التلاميذ علميا..

- ومن النشاطات المتواصلة التي كان لها التاثير الايجابي لتطوير القابليات والاستفادة من الخبرات المتبادلة/اقامة دروس تدريبية-ندوات مفتوحة لمناقشة نشاطات التعليم وبرامجه-متابعة التقارير السنوية للسادة المعلمين والاستفادة من ملاحظاتهم في المناهج الدراسية والبرامج التعليمية-عقد اللقاءات الفصلية للاختصاصات والاشراف.

- اقامة نشاطات ومسابقات علمية بين المدارس السريانية في كل منطقة وقاطع/ اقامة مهرجانات وفعاليات سريانية بهدف كشف القابليات والمواهب والاهتمام بالجيد منها.

- اقامة الكرنفال الاول للمدارس السريانية اربيل في قاعة الثقافة-اربيل يوم 2000/4/8 بمشاركة جميع المدارس السريانية عنكاوا-شقلاوة-ديانا (من اناشيد سريانية وتمثيليات والقاء القصائد والموسيقى بهدف تشجيع القابيلت وصقلها.

- بعد تخرج اول دفعة من تلاميذ السادس الابتدائي لعام 1997-1998 تم تكريم الاوائل وباقي الدفعة كونها اول تجربة سريانية في الامتحانات الوزارية..وبعدها اصبحت تقليدا سنويا تكريم الاوائل من المدارس السريانية في اربيل ودهوك.

وهنا نود الاشارة الى المدارس السريانية في اربيل ودهوك..كانت النتائج السنوية باستمرار بدرجة جيد جداً..ومع انتقالها للمرحلة الثانوية ايضا حافضت على مستوى التفوق والوصول الى المرتبات المتقدمة بين مدارس المحافظات.

بهذا اصبح مشروع التعليم السرياني وبجهود كل الخيرين والغيارا من ابناء بابل واشور ناجحا تاسس من خلاله اهم ركن لوجوده في بلاد النهرين من خلال احياء

اللغة العريقة(اللغة السريانية) التي تمثل عمقا وارثا مهما لثقافة الـوطن..وهويـة تجاهلتها السلطات السابقة لتعود من جديد في المشهد الثقافي العراقي.

*ومع تقريرنـا بحث خـاص بالمنـاهج الـسريانية (مـنهج الـصف الاول) كنمـوذج وعمليـة التغـيير والتطـوير الـتي رافقـت كـل طبعـة في ضـوء ملاحظـات المعلمـين والاشراف السرياني ولجان المناهج الـسريانية-البحث باللغـة الـسريانية رصـد هـذا الجانب خلال السنوات العشر الاولى من عملية التعليم السرياني.

صفحات/

((جدول رقم واحد))

المدارس السريانية في دهوك 1992-1993

ت	اسم المدرسة	الموقع	الصف الاول	المنطقة	المجموع
1-	11 ايلول	مركز دهوك	33	طري باص	33
2-	شورش	دهوك	25	نوهدرا	25
3-	زوزك	دهوك	15	بروشكى	15
4-	ڤيشرةو	دهوك	18	الاسرى	18
5-	سى طركا	دهوك	15	الاسرى	15
6-	خديجة الكبرى	سميل	22		22
7-	الزاب	مجمع	9	ديرلوك	9
8-	المنصورية	مجمع	20	المنصورية	20
9-	كوند كوسه	قرية	5	قرية طوند لوسة	5
10-	سرسنك	ناحية	26	سرسنك	26
11-	دهوك الجديدة	دهوك	13	الجمعية	13

-12	ستروةري	مجمع	27	عقرة	27
-13	بيرسظي	قرية	21	قرية بيرسظي	21
-14	كواني	قرية	14	قرية كواني	14
المجموع			285		285

((جدول رقم 2)) المدارس السريانية في اربيل 1992-1993

ت	اسم المدرسة	الموقع	الصف الاول		المجموع
-1	حمورابي	عنكاوا	61		61
-2	حدياب	عنكاوا	27		27
-3	عشتار	عنكاوا	6		6
-4	حصاروست	عنكاوا	46		46
-5	يزداندوخت	عنكاوا	30		30
-6	عنكاوا	عنكاوا	23		23
-7	باعوث	عنكاوا	26		26
-8	زيور	شقلاوة	31		31
-9	بيترمى	شقلاوة	30		30
-10	ارموطا	كوى	7		7
المجموع			287		287

جدول رقم ((3))

قبل تطبيق قرار التعليم السرياني في مدارس عنكاوا

الجدول الاسبوعي للصف الاول الابتدائي									المجموع
العربية	الرياضيات	السريانية	العلوم	الدين	الفنية	الرياضة	الفنية		
9	6	2	4	2	2	2	1		28

جدول رقم ((4)) بغداد- العراق

1-قرار الحقوق الثقافية في 16نيسان 1972..

اولا:

ا- تكون اللغة السريانية لغة التعليم في كافة المدارس التي غالبية تلاميذها من الناطقين بهذه اللغة.
ويعتبر تعليم اللغة العربية الزاميا في هذه المدارس.
ب- تدرس اللغة السريانية في المدارس المتوسطة والثانوية التي غالبية طلابها من الناطقين بهذه اللغة...
ج- تدرس اللغة السريانية في كلية الاداب بجامعة بغداد كاحدى اللغات القديمة.

اربيل- اقليم كردستان العراق

2- قانون وزارة التربية-اقليم كردستان العراق ذات الرقم 16 في 20 ايلول 1992/

المادة الرابعة/

رابعا: جعل لغات الاقليات لغة التعليم في المرحلة الابتدائية لابنائها في المناطق التي تقطنها على ان يكون تعليم اللغة الكردية فيها الزاميا.

مدارس - دهوك

المدارس السريانية-دهوك								
العام الدراسي	عدد المدارس	عدد التلاميذ بنين	بنات	المجموع	عدد المعلمين-سريانية ذكور	اناث	المجموع	عدد المدارس جميع دروسها سريانية
1997-1996	16	927	888	1815	26	67	93	12 مدرسة
1998-1997	16	970	915	1885	30	71	101	12 مدرسة
1999-1998	16	929	904	1833	29	73	102	12 مدرسة
2000-1999	17	932	851	1783	23	64	87	13 مدرسة
2001-2000	17	931	841	1772	33	71	104	13 مدرسة
2002-2001	17	897	863	1760	37	81	118	13 مدرسة
2003-2002	17	960	857	1817	37	96	133	13 مدرسة
2004-2003	21	962	858	1820	47	111	158	16 مدرسة

\

مدارس-اربيل 2002-2003

ت	اسم المدرسة	الموقع	اللغة	عدد التلاميذ			عدد المعلمين			تاريخ التاسيس
				بنين	بنات	مجموع	ذكور	اناث	مجموع	
1-	اربائيلو	عنكاوا	سرياني	26	32	58	7	12	19	1994/11/12
2-	اشوربان	ديانا	سرياني	20	21	41	-	12	12	1995/10/14
3-	يزداندوخت	عنكاوا	كوردي/ سرياني	150	128	278	15	37	52	1989/10/1
4-	حمورابي	عنكاوا	كوردي/ سرياني	147	160	307	9	34	43	1980/10/1
5-	عنكاوا	عنكاوا	كوردي/ سرياني	101	107	208	16	27	43	1920/10/3
6-	حدياب	عنكاوا	كوردي/ سرياني	67	69	136	8	17	25	1952/10/1
7-	ادي شير	شقلاوة	كوردي/ سرياني	37	34	71	10	9	19	1997/10/1
8-	زيور	شقلاوة	كوردي/ سرياني	25	30	55	6	15	21	1983/10/17
9-	ارموطا	كوى	كوردي/ سرياني	12	14	36	8	9	17	1947/10/1
	المجموع		2سرياني-كوردي 7كوردي-سرياني	585	595	118	79	172	251	9

الثانويات السريانية-2002-2003

ت	اسم المدرسة	الموقع	الاول	الثاني	الثالث	الرابع	الخامس		المجموع
							علمي	ادبي	
1-	نصيبين مختلطة	دهوك	99	139	131	41	18	6	410
2-	اورهي مختلطة	سرسنك	54	36	38	10	20	3	133
3-	شميران مختلطة	ديانا	5	5	7	-	-	-	17
4-	اور مختلطة	عنكاوا	8	13	7	-	-	-	28

المجموع	**166**	**188**	**183**	**51**	**38**	**9**	**588**

الثانويات المشمولة بدرس اللغة السريانية 2002-203

ت	اسم المدرسة	الموقع	اعداد الطلاب الاول		الثاني		الثالث		الرابع		الخامس		السادس	
			بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات
1-	ثانوية عنكاوا للبنين	عنكاوا	87	-	75	-	51	-	66	-	40	-	63	-
2-	ثانوية عنكاوا للبنات	عنكاوا	-	86	-	79	-	74	-	43	-	41	-	72
3-	متوسطة بابل للبنين	عنكاوا	74	-	68	-	45	-	-	-	-	-	-	-
4-	ثانوية نوروز للبنات	عنكاوا	-	87	-	89	-	82	-	27	-	41	-	-
5-	اعدادية 11 ايلول	عنكاوا	-	-	-	-	-	-	15	9	17	-	24	10
6-	ثانوية شقلاوة للبنات	شقلاوة	-	40	-	32	-	21	-	20	-	16	-	12
7-	ثانوية سفين للبنين	شقلاوة	24	-	31	-	18	-	-	-	-	-	-	-
	المجموع		185	213	174	200	114	177	81	99	57	98	87	94